בס"ד

הגדה של פסח

לזמן בית המקדש

על פי פסקי הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה פרק ז'

כך פסק מורנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א שקני המנורה באלכסון ולא בעיגול
בספרו דרך חכמה הלכות בית הבחירה פרק ג' הלכה י' אות מ"ב

יו"ל ע"י

"באר הזזיים" – המרכז לבית המקדש והמשכן

אדר ה'תש"ע

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

וזאת למודעי כי לא באנו בזה לקבוע פסק הלכה כלל וכלל,
ויש לעשות בכל דבר שאלת חכם.

התנצלות המו"ל: ידוע מאמר החכם כשי שאי אפשר לבר בלי תבן כך אי אפשר לספר בלי טעויות, יתכן שנפלו שגיאות ונבקש שלא יקפידו עלינו, ואפילו שהשתדלנו להגיה ככל שידינו משגת, אמנם לא ניתנה תורה למלאכי השרת, וכו'.
וכן נבקש מכל אחד ואחד שיואיל בטובו לשלוח הארות והערות, חידושים וציונים ומ"מ, וכל דבר המתחדש ומתברר, או תיקונים, וכדומה, לפי הכתובת הרשומה מטה, ובעז"ה יכנסו למהדורות הבאות, ויבורך מפי עליון, אמן.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

כל הזכויות אינן שמורות,
כל אחד מוזמן בזאת להעתיק, להדפיס, לצלם, להפיץ, לשכפל, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, להמחיז, לפרסם, וכו' וכו', בארץ הקודש ובכל הארצות, בכל אמצעי שהוא, בין לזיכוי הרבים, ובין למטרות מסחר ורווח, להרבות כבוד שמים.

ניתן להשיג את ההגדה של פסח לזמן בית המקדש, אצל:
"באר החיים"–המרכז לבית המקדש והמשכן,
טל: 02-9924486
ת.ד. 8031 בית שמש

בס"ד

לה' הארץ ומלואה

הגדה של פסח
לזמן בית המקדש

על פי פסקי הרמב"ם
בהלכות חמץ ומצה פרק ז'

נערך כפי נוסח ההגדה הנהוגה מדורי דורות בשינוי והוספת
פרטים לזמן בית המקדש ע"פ פסקי הרמב"ם

אין לסמוך על ההגדה הזאת להלכה כלל לפני שאלת חכם

נוסח ספרד

בְּאוֹתִיּוֹת מְאִירוֹת עֵינַיִם – כְּתָב אַשּׁוּרִית

עם ההלכות מהרמב"ם הנוגעים למעשה
ועם תמונות מדגמי כלי בית המקדש

יו"ל ע"י
"באר הזזיים" – המרכז לבית המקדש והמשכן
אדר ה' אלפים תש"ע לפ"ג

ההגדה בכתב אשורית
בשילוב שם הוי"ה אדנו"ת
בראש כל עמוד

זה לשונו של מורינו הרה"ג רבי ישראל יצזוק רייזמאן זצוק"ל, בהסכמתו לסידור בכתב אשורית של הרה"ז רבי אשר אנשיל ברוין זצוק"ל: "סידור תפילה בכתב אשורית בשילובי הוי"ה אד"ני אשר תועלת רבה היא להעוסקים בעבודה שבלב זו תפילה שהשמות הקדושים שנכתבו בטהרה יהיו נגד עיניהם, כמבואר בכתבי האריז"ל ותלמידי אור שבעת הימים הבעש"ט זי"ע ועכי"א.

לע"נ

הרה"ז ר' יעקב צבי בן הרה"ז ר' אברהם זזיים זצוק"ל

ז' טבת ה'תשנ"ז

הרה"ז ר' גדליה בן הרה"ז ר' משה זצוק"ל

כ"ה אב ה'תשס"ט

לע"נ ר' יעקב בן ר' חיים שמחה ורחל קניג
זכרונם לברכה
לודז' - ארץ ישראל
כ"ד אדר תש"ע

לזכר עולם
המחותן ר' אהרן בן ר' שאול מנחם הלוי עליו השלום
נלב"ע י"ד חשון תשס"ד
עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

ואשתו המיוחסת מרים בת ר' שלמה הכהן ע"ה. שבת
שובה ה' תשרי תשס"ו.
תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה.

שלום יהודה גראס
אבדק"ק האלמין

בעהמח"ס: קובץ ספרי ארץ ישראל כ"ו חלקים, שמירת המצוות כהלכתן ח"ן חל', קובץ ספרי כשרות ג"ן חל', קובץ ספרי שחיטה כ"ו חל' קובץ ספרי ניקור ל"ג חל', קובץ ספרי שמירת שבת ד"ח, קובץ ספרי מקוואות ח"ח, שמירת הברית י"ח, דברי תורה עה"ת ז"ח, קובץ ספרי סת"ם כ"ב חל', קובץ ספרי קדושת ביהכ"נ י"ז חל', שכר ושונש ו"ח, שו"ת זבחו זבחי צדק ג"ח, אור הזוהר ה"ח, ועוד.

קהל עטרת ישעי' האלמין ◦ רחוב נחל לכיש 24/8 ◦ רמת בית שמש

CONG, OF HOLMIN ,NACHAL LACHISH 24/3 RAMAT BEIT SHEMESH, 99093 ISRAEL , TEL: 02-995-1191

ב"ה, ערב שבת קודש לסדר "למען תהיה תורת השם בפיך" "למען" גימטריה "קץ" חדש שבט שנת "תש"ע" לפ"ק. - "ספר אור הזוהר" בגימטריה תש"ע חושבן דדין כחושבן דדין.

היות כאשר ידידינו הרה"ג וכו'..... עומד להעלות על מכבש הדפוס הגדה של פסח לזמן בית המקדש עם בירורים ומקורות מהרמב"ם ומהיעב"ץ זצללה"ה, והמחבר הכין הספר הזה לדפוס, כי היות שבניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל, ומקוים אנו שבניסן הזה תש"ע נזכה להגאולה שלימה במהרה, וכמו שכתב החפץ חיים זצ"ל בספרו על קדשים, שאמר שצריכים להיות מוכן לגאולה שלימה וידעו כל ההלכות וכל ענין הקרבת קרבן פסח וכו', ובשמו יקבנו הגש"פ לזמן בית המקדש, אמינא לפעלא טבא יישר, והשי"ת יהא בעזרו שיוכל להוציאו לאור עולם ולהפיצו בישראל, ויתקבל לרצון לפני שוחרי התורה והחסידות.

אשרי חלקו שזכה להיות ממצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, ואבקש בזה מכל שוחרי תורה להביא הברכה הזאת לתוך ביתם, ולקנות את הספר בכסף מלא, וגם אני אקח אי"ה כמה ספרים, שנהיה מוכנים לאכול בחבורה מן הזבחים ומן הפסחים, וממני יראו וכן יעשו.

היום והגהמ"ח שליט"א ביקש ממנו לכתוב איזה ענינים שנוגע להגאולה שלימה במהרה בימינו על כן אכתוב דברי התעורורות בענין נחיצות לימוד הזוה"ק לזכות את הרבים בלימוד תורת הרשב"י זי"ע ולקרב הגאולה, כמובא בספרים הקדושים החובה הקדושה המוטלת על כל אחד ואחד ללמוד הזהר הקדוש, ועי"ז נזכה להגאולה שלימה בקרוב בב"א.

היות שאנו בימי הגאולה, על כן כל אחד מחויב לקבוע עתים לתורה בתורת הנגלה והנסתר, דהיינו ללמוד ספר הזהר הקדוש על פרשת השבוע משך חמש דקות בכל יום לכה"פ, כמבואר בספר סור מרע ועשה טוב (דף ט"ז:) וזה לשונו: תדבק נפשך בספרי יראים שתראה בכל עת חיובך לבורא כל עולמים, ובפרט בספר הזהר שהוא עקר כל ספרי מוסר, והוא ילהב לבך בשלהבת אש לעבודה התמימה, ספר הזהר הוא המפתח והוא הסוגר. עד כאן לשונו.

ובספר זכירה לחיים להגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל (חלק א' דף לג עמוד ג'), "מוסר השם שיש בזהר הקדוש מוסר השכל יתר על כל בעלי ספרי מוסר, וכל תבה ותבה נוקב ויורד בתווני דלבא", עד כאן.

ובקל אפשר ללמד הזהר "חק לישראל", שתקן האריז"ל, מידי יום ביומו ועל ידי זה להטעים את נופת צוף דברי הרשב"י זי"ע לצבור הלומדים, כמו שכתב החיד"א זצ"ל, שאין עוד למוד בעולם המזכך הנשמה כמו למוד הזהר הקדוש.

והלומד הזוהר, אפלו אינו יודע ואינו מבין מה שמוציא מפיו, הקדוש ברוך הוא מתקן דבריו. וכך אמרו קמאי וסמכוהו אקרא ודגלו עלי אהבה, אל תקרי ודגלו אלא ודלוגו. ועין בהרב חיד"א בקונטרס טוב עין בשם ה"א ז"א וכו'.

וכתב הרמ"ק בספר אור הנערב כי בעת למוד סתרי תורה מתעורר בנפש רגש נפלא להשם יתברך כי עזה כמות אהבה, ומובא ברעיא מהימנא בזהר פרשת נשא, (דף קכ"ד:): והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע בהאי חבורא דילך דאיהו ספר הזהר, מן זוהרא דאימא עלאה תשובה. באלין לא צריך נסיון, ובגין דעתידין ישראל "למטעם" מאילנא דחיי, דאיהו האי ספר הזהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמי, ויתקיים בהון, (דברים לב) ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. [תרגום ללשון הקדש]: משום שעתידים ישראל לטעם מאילן החיים שהוא ספר הזהר הזה, על ידו יצאו מן הגלות ברחמים.

ובמקדש מלך (לרעיא מהימנא כאן) דוק לישניה דקאמר למטעם, לומר שעתיד להתגלות פירוש מאמרי הזהר בטוב טוב השם, ואז יפקון ביה מן גלותא כשיטעמו פירושי אמריו כי נעמו, כמו בזמנינו זה שהוא אחרית הימים וזמן הגאולה. ועל פי זה אפשר להבין מה שכתב החיד"א זצ"ל, ועוד, כי אמירת הזהר לבד בלי להבין מועיל מאד, כמו שדייק המקדש מלך "למטעם" שזה מורה על אמירה לבד שאם טועמים רק את הזהר יפקון ביה מן גלותא ברחמי.

ובתקונים סוף תקון ו', מהאי חבורא דילך, כד יתגלי לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא, ובגיניה (ויקרא כה, י) וקראתם דרור בארץ וגומר. ובתקון ל' בספר כסא מלך, וזה לשונו: "כמה גדול חיוב על תלמידי חכמים ללמד קבלה, וענשם כמה גדול אם אינם לומדים קבלה, וגורם אורך גלותא, כי הם מעכבים הגאולה רחמנא ליצלן, כי יעשה בשעה אחת בלמוד הקבלה מה שלא נעשה בלמוד חודש ימים בפשטי התורה, כי גדול כוחה לקרב הגאולה". ובתקון מ"ב שם בכסא מלך, "כי למוד הזהר הקדוש בגירסא בעלמא בונה עולמות, וכל שכן אם יזכה ללמד ולהבין אפלו פירוש מאמר אחד, יעשה בו תיקון למעלה בשעה אחת מה שלא יעשה בלמוד הפשט שנה תמימה, ומבטח לו שהוא בן עולם הבא מבני היכלא דמלכא, ויהיה מרואי פני המלך היושבים ראשונה במלכותא דרקיעא. ואין נחת רוח להשם כעסק בנשמת התורה שהיא החכמה האמתית המקבלת כי ממנה יודע רצונו יתברך בעבודתו ומצוותיו...". עד כאן.

וכתוב באבן שלמה (פרק ח' אות כ"ו להגר"א ז"ל) פנימיות התורה הם חיים לפנימיות הגוף שהוא הנפש והחיצוניות לחיצוניות הגוף, והעוסקים ברמז וסוד אין יצר הרע יכול להתגרות בהם. וכתב עוד שם (בפרק י"א אות ג') דהגאולה לא תהיה, רק על ידי למוד התורה, ועיקר הגאולה בלימוד הקבלה.

וכתב בספר יסוד ושרש העבודה (שער ו' פרק ג') וזה לשונו: אין אדם יכול לבוא אל קצת השגת גדלותו ורוממותו יתברך שמו מכל לימודנו, כמו מלימוד חכמת הקבלה, וביחוד מלימוד ספר זהר הקדוש והתיקונים, חכמת אדם תאיר פניו וכו'.

והרב החסיד בעל חובת הלבבות כתב בשער אהבת השם (פרק ו' וזה לשונו): וראוי לך, אחי, לדעת כי זכות המאמין אפלו אם יהיה מגיע אל התכלית הרחוקה בתיקון נפשו לאלהים יתברך, ואלו היה קרוב למלאכים במדותיהם הטובות ומנהגיהם המשבחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו אינם כזכיות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומישרם אל עבודת הבורא, שזכיותיו נכפלות בעבור זכיותם בכל הימים ובכל הזמנים וכו'. עד כאן דברי קדשו.

וכאור לעינים באורו של השל"ה הקדוש, שכתב על כך: "הנה מבאר מכאן שחבור הזהר היה עתיד להיות גנוז וכו' עד שיבוא הדור האחרון בסוף הימים, שאז יתגלה לתחתונים. ובזכות העוסקים יבוא משיח, כי אז תמלא הארץ דעה בסבתו אשר זה תהיה סבה קרובה לביאתו, וזה שאמר ובגינה "ושבתם איש אל אחזתו" וכו', כדי שבזכות זה יגאלו ישראל, כשם שלא נגאלו ישראל ממצרים עד שהוצרך הקדוש ברוך הוא לקדשם בדם הפסח ובדם המילה, כן הגאולה העתידה לא יהיה הגאולה עד שיזכו לתוספת הקדושה הזו, והוא רצון האל יתברך, ואשרי הזוכה בה" (עשרה מאמרות מאמר ראשון, שני לוחות הברית).

כמו כן, בנוסף למעלה הנפלאה של קרוב הגאולה ברחמים, מסוגלים הלימוד והקריאה בספר הזהר הקדוש לבטל כל גזרות קשות ולהיות כחומה בצורה מפני כל צרה רחמנא ליצלן.

וכידוע רבנו הקדוש הרמח"ל, רבנו משה חיים לוצאטו זכר צדיק וקדוש לברכה זכותו יגן עלינו אמן, בעל ה"מסלת ישרים" ועוד, תקן בישיבתו סדר למוד מיחד של גירסא בספר הזהר הקדוש במשמרות ללא הפסק כלל מעת לעת, וקבע דבר זה כתקנה הראשונה בישיבתו, וכותב על מעלת הדבר באגרת לחכמי ישראל בזה הלשון: "זאת העצה היעוצה לכל קהלות קדש להנצל מרשת זו טמנו שונאיהם, ובודאי היה להם לפקח על זאת ולא יחדלו, כי רב הדבר ועצום מאד...

... ועתה אל ישליכו חכמי ישראל את הדבר הזה אחרי גום, כי אני אלמלא נתישר חילי הייתי קובע דבר זה בכל מקום ומקום, אבל כבוד תורתכם יקח את העצה הזאת ויהיה לו לזכות, כי אין כמוה לטובה לכל ישראל, וכל אחד במקומו יכול לעשותו כי לא דבר קשה הוא כלל".

ומי לנו גדול כהרמח"ל זכותו יגן עלינו אמן אשר היה בקי עצום בכל מכמני התורה ולא מצא עצה לבטל גזרות מעם ישראל אלא את העצה הזו, למוד בספר הזהר ברצף ללא הפסק, שבכח הקדשה העליונה של ספר הזהר הקדוש לבטל כל גזרות ולקרב הגאולה ברחמים.

וגם על ידי החבור ההוא יהיה בטול הקלפות וקלות הגלות והשבתת הקטרוגים (חסד לאברהם מעין ראשון נהר כ"ד).

הכל תלוי בעסק החכמה הזאת, ומניעתנו מלהתעסק בה היא גורמת אחור ועכוב בנין בית מקדשנו ותפארתנו (הקדמת הרב חיים ויטאל לעץ חיים).

ואחרי שזכינו להכיר מעלת דברי הזהר הקדוש ופעלם הנפלא והשפעתם הברוכה, לא יפלא אם כן שבכל החוגים נמצאו גדולי הדורות שקבעו למודם ועיונם בזהר הקדוש, ואף המליצו לרבים ולשומעי לקחם על התועלת מהלמוד בו כמו שיתבאר.

ולשון דגל מחנה אפרים פרשת שמיני: וזהו דרש דרש משה, הינו כשיתגלה (כי בכל דור ודור יש בחינת משה, ואיתא דרבי שמעון בן יוחאי היה בחינת משה), וידרש מה שדרש כבר משה, הינו רבי שמעון בן יוחאי, ספר הזהר, אז והנה שרף, הינו שיתבטלו כל הקלפות וממילא יהיה הגאולה שיבנה במהרה בימינו אמן סלה ועד.

בספר אמרי קודש (פרק ט"ו), שחבר בעל פרוש המשניות מהרי"ח (שהיה מרואי פני אדוננו הגר"א ז"ל), וזה לשונו: "והלמוד ביום יהיה וכו' וספרי מוסר, חיובם גדול ממש, כמו להתפלל או להניח תפלין וכו', וזהר – טוב מאד ללמוד, פשיטא למי שמבין עמקותו מעט, אלא אפילו ללמד לפי פשוטו גם יש בו מוסר גדול, ולשונו מסגל", עד כאן.

ובצואת רבנו הגאון רבי יעקב מליסא (אות ג'), "גם בכל שבת תקבעו ללמד שעור בזהר הקדוש", עד כאן.

והגאון רבי אברהם ענתבי זצ"ל בספרו "אהל ישרים" (שער התשובה, פרק א'), כתב וזה לשונו: מצאנו ראינו משם האריז"ל שלמוד בספר הזהר והתקונים הם יועילו לנשמה להזדכך מאד, אף על פי שאינו מבין האדם עומק כונתו, דאפילו לפי פשטות דבריו הם דברי מוסר השכל וכל דבריו כגחלי אש ונכנסים בלב הלומד והשומע, ובפרט אם יתעורר בבכיה ושברון לבב כשלומד בספר הזהר, אין ספק שנמחלים עונותיו, ויברחו המזיקים והסטרא אחרא ממנו הרחק כמטחוי קשת, ומכל שכן אם ילמדו למוד זה בלילה מחצות לילה ואילך, שיועיל מאד לזכך נשמתו, אחר שבוכה על גלות השכינה והחורבן והגלות, ואחר כך ישב וילמד עד שיעלה עמוד השחר, ויחבר לילה ויום, ועליו נאמר "יומם יצוה השם חסדו", שחוט של חסד משוך עליו כל היום משום ד"בלילה שירה עמי". וגם בשבתות לא ילמד אלא בספר הזהר, שהשבת קודש וספר הזהר קודש, ואם לאל ידו בחכמת הקבלה ילמדו ביום השבת, ויהיה לו סיוע גדול בלמודו.

וכתב בשבחי האריז"ל על אחד רשע שבא לפניו ורצה תקון לעונותיו ממנו, ומכלל התקונים שמסר בידו שילמד בכל יום כמה דפים מספר הזהר, וסגולת לימוד ספר הזהר יועיל לאדם להכניס יראת השם בלבו.

ועד כמה היה חביב למוד תורת הסוד על תלמידי הבעל שם טוב וממשיכיו, יש ללמוד ממה שהרב הקדוש מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זכותו יגן עלינו אמן, העיד בעצמו ואמר, שלמד ושנה הפרי עץ חיים מאה פעמים ואחד.

ובספר "אביר הרועים" (חלק א' עמוד פ"ג אות קס"ח), מספר שפעם אחת בשעה שהתבודד עצמו רבנו הקדוש ונורא אדמו"ר מסוכטשוב זצ"ל ללמד הזהר הקדוש וכו', והנה משך את כובע השטריימל שעל ראשו למטה עד גבות עיניו באפן שכל המצח שלו היה מכוסה, ואחר כך התחיל ללמד בהתלהבות עצומה ובאימה ויראה שאין לשער ובנהימה בקול דממה דקה מאד, ורק לפרקים התפרץ מלבו הטהור נהימה גדולה על איזה רגעים, ולא רמו עיניו הטהורים ולא הגביה את גבות עיניו להביט חוצה מן ספר הזהר הקדוש בכל משך למודו וכו', וכשהביט אחר כך על המורה שעות ראה שלמד רבנו הקדוש כן יותר מארבע שעות שלמות, והכל היה בהתעוררות וחד קטירא מתחלה עד סוף בלי הפסק רגע אחת ובלי הבט חוצה מספר הזהר הקדוש בכל זמן רב ההוא, עד כאן.

ובמשנה ברורה (סימן א סעיף קטן יב), כתב בשם ברכי יוסף וזה לשונו: "וצריך האדם לקבע לו עת ללמד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל". ובשער הציון (אות כ"ו), כתב בשם החיי אדם שהוא יותר חיוב מלמוד משניות, עד כאן.

ובספר "מאיר עיני ישראל" (כ"ג עמוד תקנ"ו), מובא שמקורבו של רבי שלמה בלוך זצ"ל (תלמיד החפץ חיים) כותב, שרבי שלמה ספר לו על רבו מרן החפץ חיים זי"ע, שכל שבת קודש למד את הזהר של הפרשה, גם היה אומר לאחרים שילמדו הזהר של הפרשה, אפילו בחורים. והיה אומר שרובו כמדרש.

ובמכתבי מרן החפץ חיים זצ"ל (דף יד אות ג' בדפוס החדש), שספר בנו הרב אריה ליב על אביו מרן החפץ חיים, שהחזיק מאד בחכמת הקבלה באמרו כי הוא אחד מחלקי תורה היותר נעלים (וכעין מאמרם "דבר גדול מעשי מרכבה"), ומרגלא בפומיה תמיד כי בלי סתרי תורה מגששים אנו באפלה, ואי אפשר לבא עד חקר אלוה בהנהגתו עם הבריאה, אמנם דאג כי לא יספיק לו הזמן להתעמק בה, בשביל למודיו הנגלים שהם צרך רבים, ועין בספרי הקבלה רק לפעמים, ועל פי רוב בלילה בשעה מאחרת, כה זוכר אנכי מימי נעורי, ספרי קבלה היה לו רק מהמחברים הקדמונים, כמו ספר יצירה, וספרא דצניעותא עם באורי הגר"א, כן ספר התמונה, וספרי הזהר, כן ספר הפרדס משה לקורדובירו, וספרי עץ חיים ופרי עץ חיים, כן ספר עבודת הקדש להגבאי, וספרי הרבי יוסף גיקטליא הלא הם שערי אורה וגינת אגוז וספר שפע טל, זולתם לא (ועוד עין שם עמוד קע"ב אות צא, ראה אור הזהר דף 82).

ובספר מעשה איש (חלק ג' עמוד צ"ח), מובא שמרן החזון איש זצ"ל אמר להגאון רבי שמריהו גריינימן זצ"ל: שאין ספר מוסר כל כך טוב כמו ספר הזהר ופעם אמרו ללמד זהר, ואף הוא עצמו למד ספר הזהר עם הגאון רבי שמריהו זצ"ל, עד כאן.

ועוד שם: (חלק ד' עמוד צג), מובא שהגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א שאל פעם את מרן החזון איש זצ"ל אודות לימוד הזהר הקדוש למי שלא הגיע לחכמה זו, והשיב מרן ז"ל, למען הלימוד אסור, אבל למען יראת אלקים מותר ומצוה גדולה היא, כי אין לך מאמרי חז"ל שמלהיבים כל כך כמו מאמרי הזהר הקדוש.

ועוד שם: (בשולי העמוד), מובא שהרב רבי שמואל עקיבא שלזינגר שליט"א (אב"ד שטרסבורג) מספר: בהיותי עדין בחור צעיר לאחר בר מצוה נתלויתי פעם להגאון רבי שמואל וואזנר שליט"א, ואז זכורוני שהיה מנח על השלחן ספר "הזהר" (שהיה ללא כריכה), ואמר הגאון רבי שמואל וואזנר: נראה שלומדים הרבה בספר זה. והחזון איש חיך (ראה אור הזהר דף 86).

ובספר לב אליהו חלק א' (במעשים והנהגות עמוד ע"ה), מובא שהגאון רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל בכל יום אחר הצהרים היה לומד זהר הקדוש בנעימות קולו והתלהבות גדולה.

ובספר "המשגיח דקמניץ" (פרק ו' עמוד פ"ח), מובא שהגאון רבי משה אהרן שטרן זצ"ל בהיותו תלמיד בישיבת קמניץ היתה לו קביעות בכל לילה לפני השינה בספר זהר הקדוש עין שם.

והרב הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל ראש ישיבת אופקים, נהג אחר סעודת ליל שבת ללמד דברי הזהר הקדוש ומדרש תנחומא על פרשת השבוע.

ועוד ישיג תועלת מרבה מלמוד הזהר אפילו בדרך בקיאות, כמו שכתב מורנו הרב רבי חיים ויטאל זצ"ל בשער רוח הקדש (דף יא:), וזה לשונו: "וכן אמר מורי ז"ל (דהינו האר"י הקדוש) להרב רבי אברהם הלוי עצה טובה לענין השגה שילמד בזהר דרך בקיאות בלבד בלי שיעמיק בעיון מ' או נ' עלים בכל יום, ושיקרא בספר הזהר פעמים רבים", עד כאן לשונו.

ובספר עבודת הקדש להגאון חיד"א ז"ל (מורה באצבע אות מ"ד), למוד ספר הזהר מרומם על כל למוד בשגם לא ידע מאי קאמר, ואף שיטעה בקריאתו והוא תקון גדול לנשמתו וכו'. (ראה אור הזהר דף 76, 82).

וכתב הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו "לוח ארז" (פרק ו'), וזה לשונו: הגם דבכל התורה שלומד האדם הנה שכרו אתו, מכל מקום בלומד בדברי קבלה זהר הקדוש חדש וישן ותקונים וכתבי גורי רבנו האר"י זיע"א וכדומה להם, נשגב הלמוד מאד, כי אפילו אינו מבין מה שלומד, שכרו מרבה, ומסגל להבריח ממנו היסורין.

ובספר: "זכירה לחיים" (בהקדמה), כתב וזה לשונו: ואת זה כתב הרב ז"ל בגליון הזהר הקדוש סדר חיי שרה (קל:), דמי שישיג בלמוד ספר הזהר ופרושו בדיוק ובעיון מבטח לו שהוא בן עולם הבא, עד כאן דבריו.

נקוט מיהא פלגא דבלמוד מה שיוכל להבין אפילו שהוא לפי הפשט בלתי דיוק ועיון כמני וכו' דאין לנו עסק בנסתרות כבן זומא מבחוץ אהני ליה מיהא דמסתמא לא יראה פני גיהנם. ועין סדר ויחי (רכה.) מה

שכתב שם. וראה עוד מה שהביא בספר הלולא רבא (ג"ן:), דכל העוסק בספר הזהר יהא נשמר מכל דבר רע, דראשי תבות ר"גלי ח"סידיו י"שמור גימטריה זוה"ר.

עוד כתב (בדף נה:) דהלומד בספר הזהר מכניע את יצרו הרע וקונה שלמות בעולם הזה ובעולם הבא יעין שם. ועל הכל דלמוד הזהר מקרב הגאולה, והקלפות כרת יכרתון כמו שכתב שם פעמים רבות.

ובקונטרס חיים ומזון (חלק ב' אות מ"ד), הבאתי מספר קרבן מנחה "גם כי יתנו בגוים" גימטריה ספ"ר הזוה"ר, כי על ידי זה עתה אקבצם עין שם. והא שמיע לי דבספר הזהר ירגיל יותר מהתקונים ביום, ובתקונים ירגיל בלילה יותר מביום, לפי מה שכתוב "מאור הגדול" הוא ספר הזהר, ו"המאור הקטן" הוא ספר התקונים, כמו שכתוב שם בספר הלולא רבא (דף נ.).

וכתב עוד שם (חלק א' דף י"ד עמוד ד'), על מאי דאמר רשב"י עליו השלום "אנא שכיח בעלמא, דהא בחיי לא יתיב עלמא בצערא" (זהר בראשית דף רכח.), וזה לשונו: מזה תבין דהלומד בזהר ישן וחדש ותקוני הזהר בקביעות ורגילות מבטח לו דיגן עליו דגדולים צדיקים במיתתן... ועין סדר יתרו (דף ס"ח.) מה שכתב הרמ"ז (רבי משה זכות) דאם אינו לומד בזהר הקדוש יכסיפו לו בעולם הבא, יעין שם, ועוד יתרה על זאת דברי מורנו רבי חיים וויטאל זי"ע, וזה לשונו: אמר עוד (ירמיה ד כד): "וכל הגבעות התקלקלו", כי הגבעות הם התלמידי חכמים הבחורים הנקראים גבעות אצל בחינות ההרים הנזכר, הנה הגבעות אלו נתקלקלו לגמרי, כי בראות התלמידים הקטנים את הגדולים ההרים הרמים רודפים יומם ולילה אחרי הפשטים ואינם עסוקים בחכמה הזאת ואינם יודעים כי מיראתם לכנס בה הם נמנעים מלהתעסק בה כנזכר, ועל כן גבעות אלו נתקלקלו ולבם שרש פורה ראש ולענה ועלתה בהם חלודת טיט ורפש לכפר בחכמת האמת, ואומרים שאין בתורה אלא פשטיה ולבושיה בלבד על דרך הנזכר לעיל בפרשת בהעלתך, ואין ספק כי לא יהיה להם חלק בעולם הבא כנזכר שם בזהר. וכבר נתבאר למעלה הסבה כי תורת עולם הבא איננה כפשטה רק עד שם עוסקים ברזי התורה וסודותיה, וזה שלא בחר בה ולא טרח בעולם הזה מערב שבת לא יאכל בשבת, ועליהם נאמר "הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו" וגו'. (אור הזהר דף 493).

חזינן השתא עד כמה גדול ועצום כחו של הלמוד בספר הזהר, אין לנו אלא לחזק את ידי עושי מלאכת הקדש, להוסיף להם אמץ וכח וחזק בעבודתם הקדושה, אמצו מתנים וחגרו עז להמשיך ולהפיץ את אורו של רבי שמעון בר יוחאי, לפרסם כחו בעולם ולסיע בכל מה דאפשר, והוסיפו לעשות חיל ולהרבות חילים לקודשא בריך הוא ואוריתא לאוקמא שכינתא מעפרא.

ועוד למדנו מורנו הרמח"ל אגרת ט"ו (רמח"ל לרב"ך) וזה לשונו: ואודיעך בזה סוד גדול מה שאמר הכתוב: "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וכו' ושבת עד השם אלהיך" וכו' (דברים ד, ל), דע, כי התגברות הסטרא אחרא לגזר חס ושלום גזרות על ישראל, נמשך לפי עליתה להתאחז ולינק במדרגות, כי כפי עלותה כך מתגברת. והנה היא עולה ומתגברת בספירות זו"ן, ואז נדחקים ישראל דוחק אחר דוחק. עד שהיא מגעת לאימא, והיא חושבת להתדבק שם גם כן, בסוד אימא דינין מתערין מינה (זהר חלק ג' סה.), אך באמת אינה יכולה, כי אימא היא חרות. ואז אדרבה, ישראל מתדבקין בה ובורחין בסוד התשובה, ולכן היה צריך המלך שגזרותיו קשות, שהולך ומתגבר מספירה לספירה עד שמגיע לאימא ושם נשבר כחו, כי אדרבה מתעוררת התשובה לישראל. והוא סוד "לפני שבר גאון" (משלי טז, יח), ועל כן גם בריחת משה ורשב"י היו על ידי הגזרה, וכיון שבבריחה זאת נעשה ספר הזהר, הנה כבר ענין התבה קים ועומד לכל מי שיזדמן אליו, דהינו: הנדבק בספר הזהר כבר מגיע לאימא ויצא מן הסטרא אחרא, ואין צריך לו חבלי משיח, כמזכר ברעיא מהימנא פרשת נשא, בענין שהבאתי למעלה בתחלה. והנה, עם כל זה, לא נתגלה הזהר אלא בזמן הרבה אחרי העשותו, כי הלא הפעלה הזאת אינה צריכה להמצא אלא בזמנה, פרוש: שיברחו ישראל בסוד הזהר הזה, כי פעלתו אינו אלא בסוף יומיא בדרא דמלכא משיחא - בסוף הימים, בדורו של מלך המשיח. (אגרות רמח"ל אגרת ט"ו, רמח"ל לרב"ך).

והנה, בימינו אנו, זכינו שספר הזהר מצוי לכל אדם בכל קצוות תבל, וכפי הנראה שזו כונת הדברים, שפעולת ספר הזהר (שאמנם נתגלה בתקופה מאוחרת יחסית לתקופת רשב"י) צריכה להמצא לכלל ישראל בסוף הימים, בדורו של משיח, כלומר בדורנו אנו, וכקריאת כל גדולי הדור את הצבור ללמוד בספר הזהר דוקא בתקופה זו. ואמרו רבותינו, שנכון שאדם יקציב לעצמו אפילו קריאה של דבר מועט בספר הזהר מדי יום, ובכך יוכל בעזרת השם לדבק בספר הזהר. ומלבד כחו של ספר הזהר לבטל את חבלי משיח עבור

האדם הדבק בו, הרי ידוע שספר הזהר ממרק את נשמת האדם מכל דבר רע, והקריאה בו היא סגולה לכל הישועות וההצלחות. (אגרות רמח"ל אגרת ט"ו, רמח"ל לרב"ך).

ודרשו דורשי רשומות ... וגם מי שאינו מבין, נרמז לו, דאף על גב שאדם הוא כבהמה ואינו יודע לקרות, עם כל זה משמיא יכפלו לו שכרו. ויש רמז בפסוק (תהלים לו ז) 'אדם ובהמה תושיע הוי"ה', דתבות 'תושיע הוי"ה' עם התבות ושתי כוללים של תבות יעלו כמספר תבות 'זה"ר תקוני"ם' בדקדוק צ"ח. (הקדמת המוציאים לאור ספר התקונים דפוס ליוורנו)

ואמרו חז"ל במשנה מסכת סנהדרין (פרק י' משנה א') כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. "חל"ק" ראשי תבות "חזוק למוד קבלה", ללמדנו שלכל ישראל יש חלק בזהר הקדוש, ועוד, שעל ידי למוד הקבלה – ספר הזהר הקדוש יזכו לעולם הבא, [ראה לעיל] ועוד "חלק" גימטריה "צמח" דעל ידי זה נזכה ל"את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", וקרנו תרום "בישועתך" - בישועתך –גימטריה [עם האותיות] "תש"ע גאולה". ולפי זה מובן מה שכתב מורנו רבי חיים ויטאל זי"ע, דכל חלקו בעולם הבא תלוי בלמוד זה, ועוד כתב הרמ"ז (רבי משה זכותא) דאם אינו לומד בזהר הקדוש יכסיפו לו בעולם הבא, יעין שם,

נשאר לנו איפה לברככם, הוסיפו לעשות חיל להרבות חילים לקודשא בריך היא ואורייתא, ויהי הברכה במעשי ידיכם עד אשר תשלם כל המלאכה, להביא את העולם לשלמותו האמתית, ויהי שם ה' שלם והכסא שלם ותכון מלכותו לעד בביאת מלכנו ומשיחנו במהרה בימינו אמן. וכדאי הוא רשב"י, התנא האלקי זכותו יגן עלינו אמן, לפטור את כל העולם כלו מן הדין ולקרב את הגאולה, ועינינו תחזינה בהגלות נגלות אור השם ומלאה הארץ דעה את השם ונזכה להבטחת והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

שלום יהודה גראס
אבדק"ק עטרת ישעיה האלמין
בית שמש

בעה"י

הר' הנכבד מו"ה מפה בית שמש תל"ו איש השוב ויקר ש"ב
מופלג בתורה ויר"ש וחובר החברים מחוכמים אשר עודם בכתובים המוצאים חן
בעיני כל רואיהם ועתה נשה לבו לקרבה אל מלאכת הדפוס הגדה של פסח כתב
אשוריית בהיר ונחמד ותקותי חזקה שרבים יתענגו בצאתו לאור. ואחלה נא טהורי לב
בעם לחזקו ולאמצו ולקבל ספרו הגדה של פסח ברצון ופניס יפות.

המצפה לישועת ה' כהרף עין כדברי הנביא זכריה שובו לבצרון אסירי התקוה גם
היום מגיד משנה אשיב לך. ע' במלבי"ם שם פרק ט'. וע' מסכת סנהדרין כ"ב ע"א.
ואנו נשענים על אבינו שבשמים שיחוש גאולתנו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכן
לבטח.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדי' שוחרי' הוגי' ודורשי'
בברכת פסח שמח וכשר ולבשו"ט
יום שלישי פרשת ויקהל פקודי כ"ג אדר תש"ע

איטשע בער נו"ג
האדמו"ר רח"ל מפיוטרקוב

יעקב דוב
בר משה אלי' הכהן

בן לאדני מורי ר' יעקב צבי זכר צדיק וקדש לברכה מ"כ
בעל היגל יעקב זי"ע אור מצל מאש
בן הרה"ח ר' אברהם חיים זצוק"ל הי"ד
מגזע המהר"ל מפראג.
נכד האדמור ר' ישראל המגיד מקאזניץ
רבן של כל ישראל ר"ר אלימלך זצוקללה"ה
מוהר"ר דוב בער המגיד ממעזריטש
מוהר"ר אברהם המלאך
מוהר"ר שלמה מקארלין הי"ד
מוהר"ר יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב.
זכותם יגן עלינו ועל כל בית ישראל אמן

בסייעתא דשמייא

מטרתנו בהוצאה הזו של הגדה של פסח לזמן שבית המקדש השלישי יהיה עומד על תילו בקרוב בימנו בעז"ה, היא כדי שלכל אחד ואחד יהיה בביתו חוץ מההגדה של פסח הישנה גם הגדה זו מוכנה בתקוה שבמהרה יבנה בית המקדש שהרי כתוב "ופתאם יבוא אל היכלו האדון וגו'" (מלאכי ג' א') ואיתא בגמרא "שלשה באין בהיסח הדעת אלו הן משיח וכו'" (סנהדרין דף צז.) ואז בודאי נהיה זקוקים להגדה כזאת ובלאו הכי איך נוכל להיות זהירים בסדר ובמנהגי ההגדה בדברים שלא היינו מורגלים בהם בעבר ולא מוכנים להם ובודאי הגדה זו תקל עלינו בהרבה בעת גאולתנו ופדות נפשנו. ועוד כדי שנוכל עכשיו לקיים בזה את מה שאמרו לנו חז"ל בגמרא "אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה" (שבת ל"א.) וגם הא דאיתא בשלשה עשר עיקרים להרמב"ם שאומרים בכל יום לאחר תפילת שחרית "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא". במהרה בימינו אמן.

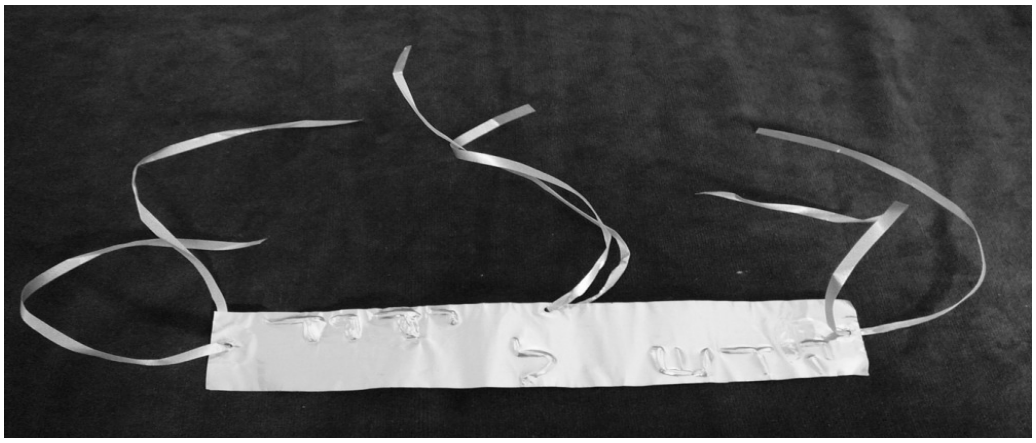

הציץ. (מתערוכת דגמי כלי בית המקדש שעל ידינו)

יש לשים אל לב, כי ההגדה הינה בנוסח הרגיל בלא שינוי, ובחלק מהמקומות אשר יש שינוי לזמן בית המקדש הוקף במסגרת, כזה.

הטמא בטומאות שצריך להם הערב שמש, החפץ להשתתף מחר במעמד הקבת קרבן פסח צריך ליטהר מכל שאר הטומאות ולטבול כבר היום במקוה לפני השקיעה בכדי שיעריב עליו השמש ויהיה מחר ראוי ליכנס לעזרה.

בדיקת חמץ

בלילה שלפני ערב פסח בודקים את החמץ. וחייבים לבדוק מיד בתחלת הלילה, ואסור להתחיל לאכול או לעשות שום מלאכה חצי שעה קודם הלילה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּיעוּר חָמֵץ:

ומיד אחר הבדיקה יבטלנו ויאמר:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְאִיכָּא בִרְשׁוּתִי דְּלָא חֲמִתֵּיהּ וּדְלָא בְעַרְתֵּיהּ וּדְלָא יָדַעְנָא לֵיהּ לִבְטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

ואם אינו מבין בלשון תרגום יאמר הביטול בכל לשון שמבין, בלשון הקודש או בשאר לשונות:

כָּל חָמֵץ וְכָל שְׁאוֹר שֶׁנִּמְצָא בִּרְשׁוּתִי, שֶׁלֹּא רְאִיתִיו, וְשֶׁלֹּא בִּעַרְתִּיו, וְשֶׁלֹּא יָדוּעַ לִי, שֶׁיִּבָּטֵל וְשֶׁיִּהְיֶה הֶפְקֵר כְּעַפַר הָאָרֶץ:

ב אַלֶּע זָמִין און אַלֶּע גֶעזֵיעֶרְטֶע וואס גֶעפִינְט זִיך אין
מַיין רְשׁוּת, וואס אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גֶעזֶעהן און נִישְׁט
מְבַעֵר גְּיֶוועזן, און אִיךְ וֵוייס נִישְׁט פון דֶעם, זָאל מְבוּטָל
וֶוערן, און זַיין הֶפְכֵּר ווי דֶעם שְׁטוּיבּ פון עֶרְד:

שריפת זמץ

בערב פסח בסוף שעה חמישית שורף את החמץ, ולאחר מכן מבטלו ואומר:

כָּל זְמִירָא וַזְמִיעָא דְאִיכָּא בִּרְשׁוּתִי דַּחֲזִתֵיהּ וּדְלָא חֲזִתֵיהּ דַּחֲמִתֵיהּ וּדְלָא חֲמִתֵיהּ דְּבַעֲרְתֵיהּ וּדְלָא בַעֲרְתֵיהּ לִבָּטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

ואם אינו מבין בלשון תרגום יאמר הביטול בכל לשון שמבין, בלשון הקודש או בשאר לשונות:

כָּל חָמֵץ וְכָל שְׁאוֹר שֶׁנִּמְצָא בִּרְשׁוּתִי, שֶׁרְאִיתִיו, וְשֶׁלֹּא רְאִיתִיו, שֶׁבִּעַרְתִּיו, וְשֶׁלֹּא בִּעַרְתִּיו, שֶׁיִּבָּטֵל וְשֶׁיִּהְיֶה הֶפְקֵר כְּעַפַר הָאָרֶץ:

"אַלֶּע חָמֵץ און אַלֶּע גֶעזֵייערטֶע וואס גֶעפִינְט זִיך אין מַיין רְשׁוּת, וואס איך האָב גֶעזֶעהן, און וואס איך האָב נִישְׁט גֶעזֶעהן, וואס איך האָב מְבַעֵר גֶיוֶועזן, און וואס איך האָב נִישְׁט מְבַעֵר גֶיוֶועזן, זָאל מְבוּטָל וועֶרן, און זַיין הֶפְקֵר ווי דֶעם שְׁטוֹיב פון עֶרד:

סדר הקרבת קרבן פסח

מי שטמא ממת צריך ליטהר מטומאת מת שבעה ימים לפני הפסח (ומזין עליו בשלישי ובשביעי):

וכן יש ליטהר מכל שאר הטומאות (כגון זב, שרץ, וכדומה):

מתקבצים קבוצת יהודים יחד (לכתחילה ממשפחת בית אבותיו), ונמנים על כבש או עז בן שנה, לקרבן פסח. ובודקים אותו ממום (רק בפסח מצרים הוצרכו לבדוק ארבעה ימים קודם הפסח, וכאן אין צריך), ומקריבים אותו בבית המקדש לאחר חצות, לאחר תמיד של בין הערבים, בשלשה כיתות, ואין כת פחותה משלושים אנשים:

ערב פסח בין בחול בין בשבת התמיד נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה, ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת שוחטין אותו בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה והפסח אחריו:

אם הוא או אחד מבניו (ועבדיו, וטבילת אמהותיו) אינו נימול מעכב מלעשות הפסח, כל שיכול להגיע לירושלים בשעת שחיטת הפסח חיב בקרבן פסח:

אין שוחטין הפסח ולא זורקין הדם ולא מקטירין החלב על החמץ אפילו היה כזית ברשותו של אחד מבני החבורה בשעת אחת מהעבודות של קרבן פסח, הוא לוקה והפסח כשר:

באותו יום שנכנסים למקדש יש לטבול במקוה, ואפילו אם אינו טמא בשום טומאה:

שחיטה כשרה בזר וכן הפשט וניתוח, ושאר העבודות (קבלה זריקה וכו') רק לכהן:

נ. ב. הערה גדולה **לכל** הברכות בבית המקדש:
סיום הברכות האם מסיימים בנוסח "על קבלת הדם" או "על קבלת דם הזבח" או "על קבלת דם הפסח" או "לקבל את הדם" או "לקבל את דם הזבח" או "לקבל את דם הפסח" או "על קבלת הדם במזרק" או "לקבל את דם הפסח בכלי" וכדומה עוד אופנים על כל הפרטים היוצאים מכך, עדיין לא הוכרע, ונמתין עד אשר יבררוהו גדולי התורה, או עד שיורו בה משיח צדקנו והסנהדרין, בב"א.

השוחט מברך:

הָבָרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְּׁחִיטָה:

בבית המקדש על **כל** ברכה במקום אמן, עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

הכהנים עומדים בשורות ממקום השחיטה (מותר לשחוט את הפסח בכל מקום בעזרה) עד למזבח. הכהן בראש השורה מקבל הדם במזרק, ומוסרו לחבירו וחבירו לחבירו, עד שהכהן העומד ליד המזבח זורק את הדם בזריקה אחת כנגד היסוד. ומחזיר הכלי הריקן לחבירו וחבירו לחבירו, מקבל את המלא ומחזיר את הריקן:

המזרקות מכסף וזהב, שורה של כסף כולה כסף, ושורה של זהב כולה זהב, ואינם מעורבים, לנוי:

הכהן המקבל את הדם מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ עַל קַבָּלַת הַדָּם:

בבית המקדש על **כל** ברכה במקום אמן, עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בהולכה מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ עַל הוֹלָכַת הַדָּם:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בזריקת הדם מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ עַל זְרִיקַת הַדָּם:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בזמן הקרבת הפסח הלוים קוראים את ההלל:

על כל קריאה וקריאה תוקעין שלש תקיעות בחצוצרות, תקיעה תרועה ותקיעה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרֹא אֶת הַהַלֵּל:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז, הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ, יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס

הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָזוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם:

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ. אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים: יֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן

לִבְנֵי אָדָם: לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָּל יוֹרְדֵי דוּמָה:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ
לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי
צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה
נַפְשִׁי: חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאִים
יְהוָה דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְהוָה
גָּמַל עָלָיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה
אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים:
הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי
כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אָשִׁיב לַיְהוָה כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרַי לַיְהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָּא לְכָל
עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יְהוָה כִּי
אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ
אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרַי לַיְהוָה
אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָּא לְכָל עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה בְּתוֹכֵכִי
יְרוּשָׁלִָם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיְהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַּמֶּרְחָב יָהּ: יְהוָה לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי בְּעוֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְהוָה מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי גַּם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִּדְבוֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיְהוָה עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פְּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לַיְהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי

לִי לִישׁוּעָה. אודך: אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. אבן: מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ. מאת: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ. זה:

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא:

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא:

אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:
אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה. ברוך: אֵל יְהוָה וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אל: אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָ. אלי: הוֹדוּ לַיְהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. הודו:

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִישׁוֹרְרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וַיַּקְדִּישׁוּ וַיַּמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

אם גמרו לקרוא את ההלל ועדיין לא סיימו להקריב קוראים פעם שניה ואם גמרו ועדיין לא סיימו להקריב קוראים פעם שלישית:

תולים את הקרבן פסח במסמרות הקבועים שם, ואם אין מסמר פנוי מניח על כתפו ועל כתף חבירו מקל דק ותולהו:

מפשיט את כל עורו:

וקורעין בטנו ומוציאין אימורים, החלב שעל הכרס ויותרת הכבד ושתי הכליות וחלב שעליהן והאליה אם היה ממין הכבשים לעומת העצה, נותן בכלי שרת ומולחן ומקטירן הכהן על המערכה, חלבי כל זבח וזבח לבדו, בחול ביום ולא בלילה שהוא יום טוב, אבל אם חל ערב פסח בשבת מקטירין והולכין כל הלילה, ומוציא קרביו וממחה אותן עד שמסיר מהן הפרש (כדי שיהיו נקיים כשצולהו עמם):

שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו דוחין את השבת, ושאר עניניו אין דוחין:

גמרה כת אחת להקריב, פותחין העזרה יצאה כת ראשונה, נכנסה כת שניה נעלו דלתות העזרה, גמרה, יצאה שניה, נכנסה שלישית, כמעשה הראשונה, כך מעשה השניה והשלישית:

אחר שיצאו כלן רוחצין העזרה מלכלוכי הדם ואפילו בשבת, אמת המים היתה עוברת בעזרה, שכשרוצין להדיח הרצפה סותמין מקום יציאת המים והיא מתמלאה על כל גדותיה עד שהמים עולין וצפין ומקבצין אליהם כל דם ולכלוך שבעזרה, אחר כך פותחין הסתימה ויוצאין המים עם הלכלוך, נמצאת הרצפה מנוקה, זהו כבוד הבית:

יצאו כל אחד עם פסחו (ועור שלו) וצלו אותם, כיצד צולין אותו מביאין שפוד של רמון תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו, ותולהו לתוך התנור

והאש למטה, ותולה כרעיו ובני מעיו חוצה לו. ואין מנקרין את הפסח כשאר בשר. בשבת אין מוליכין את הפסח לביתם, אלא כת הראשונה יוצאין בפסחיהן ויושבין בהר הבית, השניה יוצאין עם פסחיהן ויושבין בחיל, השלישית במקומה עומדת, חשכה יצאו וצלו את פסחיהן:

[הערה, נראה שמברכים על כל הפעולות שעושים בקרבן הפסח, ויש לשאול חכם מהוא נוסח הברכה וכו'.

נכנסנו לשאול את מורנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א האם מברכים על הפשט וניתוח, וענה, **יכול להיות.** (ובירכנו בברכת **ברכה והצלחה** לסדר הברכות האלו)]

כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו ביום י"ד זבח שלמים מן הבקר או מן הצאן גדולים או קטנים זכרים או נקבות, והיא נקראת חגיגת ארבעה עשר, על זה נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר ולא קבעה הכתוב חובה אלא רשות בלבד מכל מקום היא כחובה מדברי סופרים כדי שיהא הפסח נאכל על השובע. אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ודינה ככל תורת זבחי שלמים טעונה סמיכה ונסכים ומתן דמים שתים שהן ארבע ושפיכת שירים ליסוד:

קִדֵּשׁ

מוזגין לו כוס ראשון ומקדש על היין:

"לְשֵׁם יִזּוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְזִילוּ וּרְזִימוּ וּרְזִימוּ וּדְזִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נִחוּת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

לְשֵׁם יִזּוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְזִילוּ וּרְזִימוּ וּרְזִימוּ וּדְזִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת כּוֹס רִאשׁוֹן מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נִחוּת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

(כשחל בשבת מתחילין כאן:

בלחש: **וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר**
יוֹם הַשִּׁשִּׁי. וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:)

כשחל בחול מתחילין כאן:

סַבְּרִי מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי:
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (בשבת: שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְ) **מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, אֶת יוֹם** (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם) **חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, זְמַן חֵרוּתֵנוּ** (בשבת: בְּאַהֲבָה) **מִקְרָא קֹדֶשׁ, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים,** (בשבת: וְשַׁבָּת) **וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ** (בשבת: בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) **בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ** (בשבת: הַשַּׁבָּת וְ) **יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:**

(במוצאי שבת מוסיפין (וסימנך יקנה"ז):

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ, וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ.

הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:)

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

ושותין כוס ראשון בהסיבה לצד שמאל:

וּרְחַץ

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לִרְחוֹץ אֶת הַיָּדַיִם לִפְנֵי טִבּוּל רִאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נִחוּת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

נוטלין את הידים כמו בנטילת ידים לסעודה, ואין מברכין על נטילת ידים:

כַּרְפַּס

לְשֵׁם יִזּוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְזִוּגָא דְּזִמְנָא וּדְזִמְנָא לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְטַבֵּל וְלֶאֱכֹל כַּרְפַּס כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ לָנוּ זְקֵנֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַזַּת רוּזַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

טובלין כרפס פחות מכזית במי מלח, ומברכין בורא פרי האדמה, ויכוון לפטור את המרור:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה:

ואוכלין פחות מכזית:

יַחַץ

לְשֵׁם יִזּוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְזִוּגָא דְּזִמְנָא וּדְזִמְנָא לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לִפְרֹס אֶת הַמַּצָּה לִשְׁנַיִם לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַזַּת רוּזַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ

וְיִתְעַלֶּה. וְיִהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

היושב בראש השולחן פורס את המצה האמצעית לשניים, את החלק הגדול מצניע לאפיקומן, ואת החלק הקטן משאיר בין שני המצות השלמות:

היושב בראש השולחן פורס את המצה האמצעית לשניים, ט"בכדי שתהיה המצה פרוסה משום לחם עוני:

מַגִּיד

אומרים את ההגדה:

מגלה את המצות ומגביה הקערה ואומר:

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם. כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל, כָּל דִּצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח הָשַׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הָשַׁתָּא עַבְדֵי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין:

מוזגין לו כוס שני וכאן הבן שואל:

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין בָּשָׂר צָלִי שָׁלוּק וּמְבוּשָׁל, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ צָלִי:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין:

"לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָּן לְקַיֵּים מִצְוַת

עֲשָׂה שֶׁצִּוָּנִי בּוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּיִחוּד בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִנְנִי מוּכָן לְסַפֵּר לְבָנַיי וְלִבְנֵי בֵּתִי הַנִּיסִים וְהַגְּבוּרוֹת וְהַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה זִכְרוֹ לָעַד עִמָּנוּ בְּעֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם וְכַוָּנָתִי לָתֵת בָּזֶה הַסִּיפּוּר נַזַּת רוּזַז לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

"עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים, כֻּלָּנוּ זְקֵנִים, כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם, רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ

בֶּן זוֹמָא, שֶׁנֶּאֱמַר, לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ:

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה, אֶחָד חָכָם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל:

חָכָם מַה הוּא אוֹמֵר, מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם, וְאַף אַתָּה אֱמָר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח, אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן:

רָשָׁע מַה הוּא אוֹמֵר, מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם, לָכֶם וְלֹא לוֹ, וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל כָּפַר בְּעִקָּר, וְאַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמָר לוֹ, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם, לִי וְלֹא לוֹ, אִילּוּ הָיָה שָׁם, לֹא הָיָה נִגְאָל:

תָּם מַה הוּא אוֹמֵר, מַה זֹּאת, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, מִבֵּית עֲבָדִים:

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל אַתְּ פְּתַח לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא, אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה, בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ:

מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ וָאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק: וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אֹתוֹ וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת, כְּמָה שֶׁאָמַר

לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

מכסה את המצות ומגביהין את הכוס ואומרים:

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ, שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

יניח את הכוס ויגלה את המצות:

צֵא וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר, אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב:

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר: וַיָּגָר שָׁם, מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לָגוּר שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

בִּמְתֵי מְעָט, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרָיְמָה וְעַתָּה שָׂמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי, מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִים שָׁם:

גָּדוֹל עָצוּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד, וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:

וָרָב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי:

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ:

וַיְעַנּוּנוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס:

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ:

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה:

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קֹלֵנוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:

וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ, זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים:

וְאֶת עֲמָלֵנוּ, אֵלּוּ הַבָּנִים, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן:

וְאֶת לַחֲצֵנוּ, זוֹ הַדְּחַק, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:

וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים:

וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה, אֲנִי הוּא וְלֹא הַשָּׁלִיחַ, אֲנִי יְהוָה, אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר:

בְּיָד זְזָקָה, זוֹ הַדִּבֵּר, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, הִנֵּה יַד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּזְּמֹרִים בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד:

וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה, זוֹ הַזֶּרֶב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלִַם:

וּבְמוֹרָא גָּדֹל, זוֹ גִּלּוּי שְׁכִינָה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:

וּבְאֹתוֹת, זֶה הַמַּטֶּה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתֹת:

וּבְמוֹפְתִים, זֶה הַדָּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

ד"מטיפין מהכום ג' פעמים:

דָּם. וָאֵשׁ. וְתִימְרוֹת עָשָׁן:

דָּבָר אַזֵּר, בְּיָד זְזָקָה שְׁתַּיִם, וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה שְׁתַּיִם, וּבְמוֹרָא גָּדֹל שְׁתַּיִם, וּבְאֹתוֹת שְׁתַּיִם, וּבְמוֹפְתִים שְׁתַּיִם:

אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הֵן:

מטיפין מהכום י׳ פעמים:

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כִּנִּים. עָרוֹב. דֶּבֶר. שְׁחִין. בָּרָד. אַרְבֶּה. חֹשֶׁךְ. מַכַּת בְּכוֹרוֹת:

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִמָּנִים:

מטיפין מהכום ג׳ פעמים:

דְּצַ"ךְ. עַדַ"שׁ. בְּאַחַ"ב:

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת, בְּמִצְרַיִם מַה הוּא אוֹמֵר, וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִוא, וְעַל הַיָּם מַה הוּא אוֹמֵר, וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיַּאֲמִינוּ בַּיְהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

כַּמָּה לָקוּ בְּאֶצְבַּע עֶשֶׂר מַכּוֹת, אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ וְזַמִּשִּׁים מַכּוֹת:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר, יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. עֶבְרָה אַחַת, וָזַעַם שְׁתַּיִם, וְצָרָה שָׁלוֹשׁ, מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים אַרְבַּע. אֱמוֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חֲמֵשׁ מַכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר, יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ אַחַת, עֶבְרָה שְׁתַּיִם, וָזַעַם שָׁלוֹשׁ, וְצָרָה אַרְבַּע, מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים חֲמֵשׁ, אֱמוֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַכּוֹת:

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ:

אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים דַּיֵּינוּ:

אִלּוּ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים וְלֹא עָשָׂה בֵּאלֹהֵיהֶם
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ עָשָׂה בֵּאלֹהֵיהֶם וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ
אֶת הַמָּן דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי
דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה
דַּיֵּינוּ:

אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּיֵּינוּ:
אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה דַּיֵּינוּ:

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְעָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים, וְעָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם, וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְנָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, וְשִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְסִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְקֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאֵלּוּ הֵן:

פֶּסַח. מַצָּה. וּמָרוֹר:

אין להגביה או להורות על הזרוע:

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

ט"פֶּסַח זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר, וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיְהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

מגביה את המצות ומראה למסובים, ואומרים:

מַצָּה זוּ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם, שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

מגביה את המרור ומראה למסובים, ואומרים:

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר, וַיְמָרְרוּ

אֶת זַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּזוֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר זַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבָד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר, וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ:

יכסה המצות, ומגביהין את הכוס ואומרין:

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ זַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ. הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת, מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה, הַלְלוּיָהּ:

מניחין הכוס:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת

הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפַּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז, הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ, יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם:

מגביהין הכוס, ואומרין:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וְהִגִּיעָנוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה לֶאֱכֹל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר.
כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ, וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים (במוצ"ש אומרים: מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים) אֲשֶׁר

יַגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרָצוֹן וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ.

"בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְצִיחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת כּוֹס שֵׁנִי מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

ושותין כוס שני בהסיבה לצד שמאל:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְצִיחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת נְטִילַת יָדַיִם לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְצִיחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק)

בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת אֲכִילַת מַצָּה לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

רָחְצָה

נוטלים שנית את הידים ומברכים על נטילת ידים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:

יט"מוֹצִיא

מגביה את שני המצות השלמות ואת הפרוסה שביניהם ומברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

מַצָּה

מניח את המצה התחתונה ומחזיק בעליונה ובפרוסה ומברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

ואוכלין כל אחד כזית מהמצה העליונה, וכזית מהפרוסה, בהסיבה.

מָרוֹר

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת אֲכִילַת מָרוֹר כַּעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

נוטלין כזית מרור ומטבילין בחרוסת ואח"כ מנערין את החרוסת ומברכין:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

ואוכלין בלא הסיבה:

אֲכִילַת קָרְבָּן זְבִיגָה

כ"לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת אֲכִילַת קָרְבָּן זְבִיגָה לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

נוטלין תחילה מבשר קרבן החגיגה שהקריבו ביום י"ד (ערב פסח), ומברכין:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת הַזֶּבַח:

אֲכִילַת קָרְבָּן פֶּסַח

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת אֲכִילַת קָרְבָּן פֶּסַח לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

נוטלין מבשר הפסח, ומברכין:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת הַפָּסַח:

ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח:

אסור לשבור עצם מהפסח:

כ"כ כּוֹרֵךְ:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְצִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לִכְרֹךְ **פָּסַח** מַצָּה וּמָרוֹר וּלְאָכְלָם יַחַד לַעֲשׂוֹת פָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבּוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

כל אחד מהמסובים לוקח כזית מן המצה השלישית עם כזית מרור וכורכן יחד, ואומרים:

זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל. כֵּן עָשָׂה הִלֵּל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ:

ואוכלים יחד בהסבה בלי ברכה:

כ"כל אחד מהמסובים לוקח כזית מן המצה השלישית עם כזית מרור וכזית מקרבן פסח וכורכן יחד, ואוכלים יחד בהסבה בלי ברכה:

שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לֶאֱכוֹל סְעוּדַת (בשבת: שַׁבָּת וְ) יוֹם טוֹב וְשֶׁיִּהְיֶה הָאַפִּיקוֹמָן נֶאֱכָל עַל הַשּׂוֹבַע לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

אוכלין ושותין כברכת ה':

צָפוּן

אחר גמר הסעודה אוכל כל אחד מהמסובין שני כזיתים מהמצה השמורה שטמנה לאפיקומן:

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י״ה בְּו״ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י״ק בְּו״ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּים מִצְוַת אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן כַּעֲשׂוּת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

אחר גמר הסעודה אוכל כל אחד מהמסובין כזית מבשר הפסח:

אסור לשבור עצם מהפסח, ושלא ישאר נותר מבשר הפסח לאחר זמן אכילתו:

אין לאכול שום דבר לאחרי זה, כדי שישאר טעם בשר הפסח בפיו:

בָּרֵךְ

מוזגין כוס שלישי ומברכין ברכת המזון:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה: הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ שְׂמֵחִים: שׁוּבָה יְהוָה אֶת שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב: הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה, בְּרִנָּה יִקְצֹרוּ: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע בֹּא יָבֹא בְרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בְּדִחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּים מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

המברך אומר: **הַב לָן וּנְבָרֵךְ:**

המברך אומר: **רַבּוֹתַי מִיר וֶוועלֶן בֶּענְטְשֶׁן:** (רַבּוֹתַי נְבָרֵךְ:)

המסובים עונים: **יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:**

המברך חוזר: **יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:**

המברך: בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבּוֹתַי נְבָרֵךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:

המסובים: בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ זָיְינוּ:

המברך חוזר: בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ זָיְינוּ:

ביחיד אינו אומר: בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּן אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּא אֵל זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וּמֵטִיב לַכֹּל וּמֵכִין מָזוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא כָּאָמוּר פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַזָּן אֶת הַכֹּל:

נוֹדֶה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ וְעַל חַיִּים חֵן וָחֶסֶד שֶׁחוֹנַנְתָּנוּ וְעַל אֲכִילַת

מָזוֹן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ תָּמִיד בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה:

וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כַּכָּתוּב וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. אֱלֹהֵינוּ אָבִינוּ רְעֵנוּ זוּנֵנוּ פַּרְנְסֵנוּ וְכַלְכְּלֵנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ וְהַרְוַח לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְהֵרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ וְנָא אַל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לֹא לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם כִּי אִם לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה הַפְּתוּחָה הַקְּדוֹשָׁה וְהָרְחָבָה שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת מוסיפים:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ לִשְׁבָּת בּוֹ וְלָנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ וּבִרְצוֹנְךָ הָנִיחַ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁלֹּא תְהֵא צָרָה וְיָגוֹן וַאֲנָחָה בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ

וְהַרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּנֶחָמַת צִיּוֹן עִירֶךָ וּבְבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנֶּחָמוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם: אָמֵן:

(אם שכח יעלה ויבוא ונזכר לפני שיתחיל את ברכת הטוב והמטיב מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

ואם חל בשבת מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית וְיָמִים טוֹבִים לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה אֶת יוֹם זֵכֶר הַמִּצְוֹת הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:)

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַדִּירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם הוּא הֵטִיב הוּא מֵטִיב הוּא יֵיטִיב לָנוּ הוּא גְּמָלָנוּ הוּא גּוֹמְלֵנוּ הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרֶוַח הַצָּלָה וְהַצְלָחָה בְּרָכָה וִישׁוּעָה נֶחָמָה פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוֹב וּמִכָּל טוּב לְעוֹלָם אַל יְחַסְּרֵנוּ:

הָרַחֲמָן הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: הָרַחֲמָן הוּא יִתְבָּרַךְ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים וְיִתְפָּאַר בָּנוּ לָעַד וּלְנֵצַח נְצָחִים וְיִתְהַדַּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים: הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבֹּר עֻלֵּנוּ מֵעַל צַוָּארֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בַּבַּיִת הַזֶּה וְעַל שֻׁלְחָן זֶה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב וִיבַשֶּׂר לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי) בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת (אִמִּי מוֹרָתִי) בַּעֲלַת הַבַּיִת הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זַרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתִי וְאֶת אִשְׁתִּי וְזַרְעִי אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כֻּלָּנוּ יַחַד בִּבְרָכָה שְׁלֵמָה וְנֹאמַר אָמֵן:

בַּמָּרוֹם יְלַמְּדוּ עֲלֵיהֶם וְעָלֵינוּ זְכוּת שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם. וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

האורחים מברכים למארח:

יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא יֵבוֹשׁ בַּעַל הַבַּיִת בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִכָּלֵם לָעוֹלָם הַבָּא וְיִצְלַח מְאֹד בְּכָל נְכָסָיו וְיִהְיוּ נְכָסָיו וּנְכָסֵינוּ מוּצְלָחִים וּקְרוֹבִים לָעִיר וְאַל יִשְׁלוֹט שָׂטָן לֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ וְאַל יִזְדַּקֵּק לֹא לְפָנָיו וְלֹא לְפָנֵינוּ שׂוּם דְּבַר הִרְהוּר חֵטְא וַעֲבֵירָה וְעָוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בשבת אומרים:

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

הָרַזְמָן הוּא יַזְמִינֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ אָרוּךְ לְיוֹם שֶׁצַּדִּיקִים יוֹשְׁבִין וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִין מִזִּיו הַשְּׁכִינָה וִיהִי זֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם:

הָרַזְמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְרָאוּ אֶת יְהוָה קְדוֹשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב: הוֹדוּ לַיְהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ: נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ לָחֶם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת כּוֹס שְׁלִישִׁי מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

ושותין כוס ראשון בהסיבה לצד שמאל:

מוזגים כוס רביעי, כ"ר וכוסו של אליהו הנביא, ופותחים הדלת, ואומרים:

שְׁפֹךְ זַעֲמְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ. כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ. שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעְמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יַשִּׂיגֵם. תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מְזַמֵּן אֶת פִּי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וּלְשַׁבֵּחַ אֶת בּוֹרְאִי בִּקְרִיאַת הַהַלֵּל לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

הַלֵּל

קוראים את ההלל:

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים: יֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָל יוֹרְדֵי דוּמָה: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה נַפְשִׁי: חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאִים

יְהוָה דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְהוָה גָּמַל עָלָיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אָשִׁיב לַיְהוָה כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרַי לַיְהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָּא לְכָל עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יְהוָה כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרַי לַיְהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָּא לְכָל עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיְהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַּמֶּרְחָב יָהּ: יְהוָה לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי בְּעוֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי גַּם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִּדְבוֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיְהוָה עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פְּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לַיְהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה. אודך: אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. אבן: מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ. מאת: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ. זה:

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:
אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה. ברוך: אֵל יְהוָה וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אל: אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ. אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ. אלי: הוֹדוּ לַיְהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. הודו:

הוֹדוּ לַיְהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְּיַם סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וְעוֹנֶה וּמְרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה אֵין לָנוּ מֶלֶךְ עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ אֶלָּא אָתָּה. אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת הַמְּהֻלָּל בְּרֹב (בְּרוֹב) הַתִּשְׁבָּחוֹת הַמְּנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַיְהוָה עֵר הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן הַמְּעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים. וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים, וְהַמְּפַעְנֵחַ נֶעֱלָמִים. וּלְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. וְאִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ

וְיָדֵינוּ פְּרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וּלְבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ עַל אַחַת מֵאָלֶף אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ. מִלְّפָנִים מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב זַנְתָּנוּ. וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ. וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ. וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְרַבִּים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ. עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְאַל תִּטְּשֵׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח: עַל כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִישׁוֹרְרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כִּי כָל פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע. וְכָל עַיִן לְךָ תְצַפֶּה. וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל הַלְּבָבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ. מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ. שַׁוְעַת עֲנִיִּים אַתָּה תִשְׁמַע. צַעֲקַת הַדַּל תַּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ: מִי יִדְמֶה לָּךְ וּמִי יִשְׁוֶה לָּךְ וּמִי יַעֲרָךְ לָךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. נְהַלֶּלְךָ

וּנְשַׁבֵּחַךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת שֵׁם קָדְשֶׁךָ כָּאָמוּר לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ:
הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ. הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ. הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ:
הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא:
שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְהוָה לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה. בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְרוֹמָם. וּבְשִׂפְתֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ. וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדָּשׁ. וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלָּל:
וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר וּלְנַצֵּחַ לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס עַל כָּל דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:
וּבְכֵן יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִישׁוֹרְרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת כּוֹס רְבִיעִי מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

ושותין כוס רביעי בהסיבה לצד שמאל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ, רַחֵם נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל

יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הֵיכָלֶךָ, וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנֹאכַל מִפְּרִיָּהּ וְנִשְׂבַּע מִטּוּבָהּ וּנְבָרֶכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה: (בשבת: וּרְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה). וְשַׂמְּחֵנוּ בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. כִּי אַתָּה יְהוָה טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְנוֹדֶה לְךָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי גַּפְנָהּ:

נִרְצָה

כאשר עשה כסדר הזה מרוצה הוא לפני ה׳:

וְזַסַל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ, כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ, כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ, כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ: זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה קוֹמֵם קְהַל עֲדַת מִי מָנָה, בְּקָרוֹב נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה, פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה:

ג״פ לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלָיִם:

וּבְכֵן וַיְהִי בַּזְּוַצִּי הַכַּיְלָה:
אָז רוֹב נִסִּים הִפְלֵאתָ בַּכַּיְלָה,
בְּרֵאשׁ אַשְׁמוּרֶת זֶה הַכַּיְלָה,
גֵּר צֶדֶק נִצַּוְּתוֹ כְּנֶזֶלֶק לוֹ כַּיְלָה,
וַיְהִי בַּזְּוַצִּי הַכַּיְלָה:

דַּנְתָּ מֶלֶךְ גְּרָר בַּזְּוַכּוֹם הַכַּיְלָה,
הִפְזַדְתָּ אֲרַמִּי בְּאֶמְשׁ כַּיְלָה,
וַיָּשַׂר יִשְׂרָאֵל לְמַלְאָךְ וַיּוּכַל לוֹ כַּיְלָה,
וַיְהִי בַּזְּוַצִּי הַכַּיְלָה:

זֶרַע בְּכוֹרֵי פַּתְרוֹס מָזַצְתָּ בַּזְּוַצִּי הַכַּיְלָה,
זֵילָם לֹא מָצְאוּ בְּקוּמָם בַּכַּיְלָה,
טִיסַת נָגִיד זֶרֶשֶׁת סִלִּיתָ בְּכוֹכְבֵי כַּיְלָה,
וַיְהִי בַּזְּוַצִּי הַכַּיְלָה:

יָעֵץ מְזַרֵּף לְנוֹפֵף אוּוִי, הוּבַשְׁתָּ פְּגָרָיו בַּכַּיְלָה,
כָּרַע בֵּל וּמַצָּבוֹ בְּאִישׁוֹן כַּיְלָה,
לְאִישׁ זְמוּדוֹת נִגְלָה רָז זְוָזוֹת כַּיְלָה,
וַיְהִי בַּזְּוַצִּי הַכַּיְלָה:

מִשְׁתַּכֵּר בִּכְלֵי קֹדֶשׁ נֶהֱרַג בּוֹ בַּכַּיְלָה,

נוֹשֵׁעַ מִבּוֹר אֲרָיוֹת פּוֹתֵר בִּעֲתוּתֵי לַיְלָה,
שִׂנְאָה נָטַר אֲגָגִי וְכַתַּב סְפָרִים בַּלַּיְלָה,
וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה:

עוֹרַרְתָּ נִצְחֲךָ עָלָיו בְּנֶדֶד שְׁנַת לַיְלָה.
פּוּרָה תִּדְרוֹךְ לְשׁוּמֵר מַה מִּלַּיְלָה,
צָרוּז כַּשּׁוּמֵר וְשָׁזוּ אָתָא בֹּקֶר וְגַם לַיְלָה,
וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה:

קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה,
רָם הוֹדַע כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ הַלַּיְלָה,
שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה,
תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם זֻשְׁכַּת לַיְלָה,
וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה:

וּבְכֵן וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:
אַמֵּץ גְּבוּרוֹתֶיךָ הִפְלֵאתָ בַּפֶּסַח,
בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נִשֵּׂאתָ פֶּסַח,
גָּלִיתָ לְאֶזְרָחִי חֲצוֹת לֵיל פֶּסַח,
וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

דִּלָּתָיו דָּפַקְתָּ כְּזוֹם הַיּוֹם בַּפָּסַז,
הִסְעִיד נוֹצְצִים עֻגוֹת מַצּוֹת בַּפָּסַז,
וְאֵל הַבָּקָר רָץ זֵכֶר לְשׁוֹר עֵרֶךְ פָּסַז,
וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פָּסַז:

זוֹעֲמוּ סְדוֹמִים וְלוֹהֲטוּ בָּאֵשׁ בַּפָּסַז,
זֻלַּץ לוֹט מֵהֶם וּמַצּוֹת אָפָה בְּקֵץ פָּסַז,
טֹאטֹאתָ אַדְמַת מוֹף וְנֹף בְּעָבְרְךָ בַּפָּסַז,
וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פָּסַז:

יָהּ רֹאשׁ כָּל אוֹן מָזַצְתָּ בְּלֵיל שִׁמּוּר פָּסַז,
כַּבִּיר, עַל בֵּן בְּכוֹר פָּסַזְתָּ בְּדַם פָּסַז,
לְבִלְתִּי תֵּת מַשְׁחִית לָבֹא בִּפְתָחַזַי בַּפָּסַז,
וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פָּסַז:

מְסֻגֶּרֶת סַגָּרָה בְּעִתּוֹתַי פָּסַז,
נִשְׁמְדָה מִדִּין בִּצְלִיל שְׁעוֹרֵי עֹמֶר פָּסַז,
שֹׁרְפוּ מִשְׁמַנֵּי פּוּל וְלוּד בִּיקַד יְקוֹד פָּסַז,
וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פָּסַז:

עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמוֹד עַד גָּעָה עוֹנַת פָּסַז,
פַּס יַד כָּתְבָה לְקַעֲקֵעַ צוּל בַּפָּסַז,
צָפָה הַצָּפִית עָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן בַּפָּסַז,

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פָּסַח:

קָהָל כִּנְסָה הֲדַסָּה לְשַׁלֵּשׁ צוֹם בַּפָּסַח,
רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מָחַצְתָּ בְּעֵץ זְמִשִּׁים בַּפָּסַח,
שְׁתֵּי אֵלֶּה רֶגַע תָּבִיא לְעוּצִית בַּפָּסַח,
תָּעֹז יָדְךָ וְתָרוּם יְמִינְךָ כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג פָּסַח,
וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פָּסַח:

כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:
אַדִּיר בִּמְלוּכָה, בָּחוּר כַּהֲלָכָה, גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

דָּגוּל בִּמְלוּכָה, הָדוּר כַּהֲלָכָה, וָתִיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

זַכַּאי בִּמְלוּכָה, חָסִין כַּהֲלָכָה טַפְסְרָיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

יָזִיד בִּמְלוּכָה, כַּבִּיר כַּהֲלָכָה לִמּוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

מוּשָׁל בִּמְלוּכָה, נּוֹרָא כַּהֲלָכָה סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

עָנָיו בִּמְלוּכָה, פּוֹדֶה כַּהֲלָכָה, צַדִּיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

קָדוֹשׁ בִּמְלוּכָה, רַחוּם כַּהֲלָכָה שִׁנְאַנָּיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

תַּקִּיף בִּמְלוּכָה, תּוֹמֵךְ כַּהֲלָכָה תְּמִימָיו יֹאמְרוּ לוֹ,
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה,
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ.

אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ.
שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ.
שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ.
אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ.
חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שִׁשָּׁה מִי יוֹדֵעַ.

שִׁשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמִּשָּׁה וזומְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻוּחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ.
שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמִּשָּׁה וזומְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻוּחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ.
שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמִּשָּׁה וזומְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻוּחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

תִּשְׁעָה מִי יוֹדֵעַ.
תִּשְׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמִּשָּׁה וזומְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻוּחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ.

עֲשָׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא תִּשְׁעָה יַרְזֵי לֵדָה שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמִּשָּׁה וּזוּמְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַחַד עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ.
אַחַד עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא תִּשְׁעָה יַרְזֵי לֵדָה שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמִּשָּׁה וּזוּמְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנֵים עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ.
שְׁנֵים עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא תִּשְׁעָה יַרְזֵי לֵדָה שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמִּשָּׁה וּזוּמְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ.
שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִדַּיָּא שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא תִּשְׁעָה יַרְזֵי

לֵדָה שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וְזַמְשָׁה וזומְשֵׁי תּוֹרָה אַרְבַּע אִמָּהוֹת שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁנֵי לֻוּחוֹת הַבְּרִית אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

וַחַד גַּדְיָא, וַחַד גַּדְיָא
דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, וַחַד גַּדְיָא, וַחַד גַּדְיָא.

וְאָתָא שׁוּנְרָא וְאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
וַחַד גַּדְיָא, וַחַד גַּדְיָא.

וְאָתָא כַּלְבָּא וְנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
וַחַד גַּדְיָא, וַחַד גַּדְיָא.

וְאָתָא זוּטְרָא וְהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
וַחַד גַּדְיָא, וַחַד גַּדְיָא.

וְאָתָא נוּרָא וְשָׂרַף לְזוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
וַחַד גַּדְיָא, וַחַד גַּדְיָא.

וְאָתָא מַיָּא וְכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְזוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
זַד גַּדְיָא, זַד גַּדְיָא.

וְאָתָא תוֹרָא וְשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְזוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
זַד גַּדְיָא, זַד גַּדְיָא.

וְאָתָא הַשּׁוֹחֵט וְשָׁחַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְזוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
זַד גַּדְיָא, זַד גַּדְיָא.

וְאָתָא מַלְאָךְ הַמָּוֶת וְשָׁחַט לְשׁוֹחֵט, דְּשָׁחַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְזוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
זַד גַּדְיָא, זַד גַּדְיָא.

וְאָתָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁחַט לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת,

דְּשָׁוַזַט לְשׁוּוַזַט, דְּשָׁוַזַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׁרַף לְזוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
זַד גַּדְיָא, זַד גַּדְיָא.

לאחר ההגדה יש נוהגין לאמר שיר השירים.

לְשֵׁם יִזּוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בְּדִזּוּגָא וּרְזִימוּ וּרְזִימוּ וּדְזִוּגָא לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: י"ק בְּו"ק) בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

שִׁיר הַשִּׁירִים

פרק א׳

(א) שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה: (ב) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דֹּדֶיךָ מִיָּיִן: (ג) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ: (ד) מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ נַזְכִּירָה דֹדֶיךָ מִיַּיִן מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךָ: (ה) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה: (ו) אַל תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת שֶׁשָּׁזָפַתְנִי הַשָּׁמֶשׁ בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי שָׂמֵנִי נֹטֵרָה אֶת הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי: (ז) הַגִּידָה לִי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם שֶׁלָּמָּה אֶהְיֶה כְּעֹטִיָּה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ: (ח) אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְּבֵי

הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים: (ט) לְסֵסָתִי בְּרִכְבֵי פַרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי: (י) נָאוּו לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים: (יא) תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף: (יב) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ: (יג) צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין: (יד) אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי: (טו) הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים: (טז) הִנְּךָ יָפֶה דּוֹדִי אַף נָעִים אַף עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה: (יז) קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים (רחיטנו) רַהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים:

פרק ב׳

(א) אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים: (ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת: (ג) כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: (ד) הֱבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה: (ה) סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: (ו) שְׂמֹאלוֹ תַחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: (ז) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: (ח) קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת: (ט) דּוֹמֶה דּוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן

הַזְּלֻלוֹת מֵצִיץ מִן הַזְּרָכִים: (י) עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ: (יא) כִּי הִנֵּה (הסתו) הַסְּתָיו עָבָר הַגֶּשֶׁם זָלַף הָלַךְ לוֹ: (יב) הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ: (יג) הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי (לכי) לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ: (יד) יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִינִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאַיִךְ נָאוָה: (טו) אֶחֱזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סְמָדַר: (טז) דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (יז) עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב דְּמֵה לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בָתֶר:

פרק ג׳

(א) עַל מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו: (ב) אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר בַּשְׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו: (ג) מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם: (ד) כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד שֶׁהֲבִיאתִיו אֶל בֵּית אִמִּי וְאֶל חֶדֶר הוֹרָתִי: (ה) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם

תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: (ו) מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימָרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל: (ז) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל: (ח) כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת: (ט) אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן: (י) עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם: (יא) צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ:

פרק ד׳

(א) הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: (ב) שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן הָרַחְצָה שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם: (ג) כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵיךְ נָאוָה כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: (ד) כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים: (ה) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (ו) עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֵלֶךְ לִי אֶל הַר הַמּוֹר וְאֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה: (ז) כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ: (ח) אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה

אתי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְשֶׁרְמוֹן מִמְּעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהַרְרֵי נְמֵרִים: (ט) לִבַּבְתִּנִי אֲחוֹתִי כַּלָּה לִבַּבְתִּינִי (באחד) בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ: (י) מַה יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחוֹתִי כַּלָּה מַה טֹּבוּ דֹדַיִךְ מִיָּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ מִכָּל בְּשָׂמִים: (יא) נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן: (יב) גַּן נָעוּל אֲחוֹתִי כַּלָּה גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם: (יג) שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם נְרָדִים: (יד) נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל רָאשֵׁי בְשָׂמִים: (טו) מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן לְבָנוֹן: (טז) עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי גַּנִּי יִזְּלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא דודי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מְגָדָיו:

פרק ה׳

(א) בָּאתִי לְגַנִּי אֲחוֹתִי כַּלָּה אָרִיתִי מוֹרִי עִם בְּשָׂמִי אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם חֲלָבִי אֹכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דודים: (ב) אֲנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דודי דוֹפֵק פְּתְחִי לִי אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: (ג) פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם: (ד) דודי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו: (ה) קַמְתִּי

אֲנִי לִפְתּוֹחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ מוֹר וְאֶצְבְּעֹתַי מוֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל: (ו) פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: (ז) מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר הִכּוּנִי פְצָעוּנִי נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת: (ח) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: (ט) מַה דּוֹדֵךְ מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה דּוֹדֵךְ מִדּוֹד שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (י) דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מֵרְבָבָה: (יא) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב: (יב) עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מָיִם רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב יֹשְׁבוֹת עַל מִלֵּאת: (יג) לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר: (יד) יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלָּפֶת סַפִּירִים: (טו) שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר כָּאֲרָזִים: (טז) חִכּוֹ מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם:

פרק ו׳

(א) אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: (ב) דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים: (ג) אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי

הָרֹעָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (ד) יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי כְּתִרְצָה נָאוָה
כִּירוּשָׁלִַם אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: (ה) הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם
הִרְהִיבֻנִי שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן הַגִּלְעָד:
(ו) שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן הָרַחְצָה שֶׁכֻּלָּם
מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם: (ז) כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ
מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: (ח) שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים
פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר: (ט) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי
אַחַת הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת
וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ: (י) מִי זֹאת
הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה
כַּנִּדְגָּלוֹת: (יא) אֶל גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל
לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים: (יב) לֹא יָדַעְתִּי
נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב:

פרק ז׳

(א) שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי וְנֶחֱזֶה בָּךְ מַה תֶּחֱזוּ
בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם: (ב) מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים
בַּת נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן:
(ג) שָׁרֵרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל יֶחְסַר הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת
חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (ד) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים
תְּאֹמֵי צְבִיָּה: (ה) צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת
בְּחֶשְׁבּוֹן עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן צוֹפֶה

פָּנַי דַּמָּשֶׂק: (ו) רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ
כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים: (ז) מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ
אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים: (זז) זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ
לְאַשְׁכֹּלוֹת: (ט) אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אוֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו
וְיִהְיוּ נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגָּפֶן וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים:
(י) וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי
יְשֵׁנִים: (יא) אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: (יב) לְכָה דוֹדִי
נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים: (יג) נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים
נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגָּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם
אֶתֵּן אֶת דֹּדַי לָךְ: (יד) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ
כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ:

פרק זז׳

(א) מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ
אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא יָבוּזוּ לִי: (ב) אֶנְהָגְךָ אֲבִיאֲךָ אֶל בֵּית אִמִּי
תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמּוֹנִי: (ג) שְׂמֹאלוֹ
תַּחַת רֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: (ד) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת
יְרוּשָׁלִָם מַה תָּעִירוּ וּמַה תְּעֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד
שֶׁתֶּחְפָּץ: (ה) מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל
דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה
חִבְּלָה יְלָדַתְךָ: (ו) שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל
זְרוֹעֶךָ כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ

רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָהּ: (ז) מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת
אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל
הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בוּז יָבוּזוּ לוֹ: (ח) אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה
וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה נַּעֲשֶׂה לַאֲחוֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר בָּהּ:
(ט) אִם חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם דֶּלֶת
הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז: (י) אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת
אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם: (יא) כֶּרֶם הָיָה
לִשְׁלֹמֹה בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים אִישׁ יָבִא
בְּפִרְיוֹ אֶלֶף כָּסֶף: (יב) כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה
וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ: (יג) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים
מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי: (יד) בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ
לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים:

דבר בעתו לקרוא את מגילת אסתר, דמפלת המן ארע בפסח. וידוע מעשה נורא ונפלא מגודל מעלת קריאת מגילת אסתר לאחר הסדר.

כזיתא פסזזא והלילא פקע איגרא (פסזזים פ"ה:)

והלילא פקע איגרא. לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים שהיו אומרים ההלל על הפסז (רש"י שם)

השיר יהיה לכם. ביום שתגאלו מן הגלות: כליל התקדש וזג. כמו שאתם נוהגים לשורר בליל התקדש וזג ואין לך לילי וזג להטעין שירה וזוץ מלילי פסזזים על אכילתו (רש"י פסזזים צ"ה:)

התשועות העתידות קורין שיריהן בלשון זכר, לפי שאין אזזריהן שעבוד, שנאמר השיר יהיה לכם כליל התקדש וזג (ישעי' ל כט), ואומר מזמור שירו לה' שיר חדש (תהלים צזז א), ואומר ישראל נושע בה' תשועת עולמים (ישעי' מה יז): (מדרש שכל טוב שמות פרק טו)

ר' יהודה בר' סימון אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע, מזכרת אני נסים שעשית עמי בלילה במצרים, והייתי מנגנת לך על אותם הנסים ואומרת שירים וזמרים בלילה, שנאמר השיר יהיה לכם כליל התקדש וזג, ואימתי כשהרגת בכורי מצרים ויהי בחצי הלילה, שבאותו לילה נגאלנו והוצאתנו מעבדות לחזירות, שהיינו עבדים לפרעה וגאלתנו ונעשינו לך עבדים, שנאמר הללויה הללו עבדי ה'. אתה מוצא כ"ו דורות משנברא העולם עד שיצאו ישראל ממצרים ולא אמרו הלל, ובשעה שבאה מכת בכורות, עמד לו פרעה והלך אצל משה ואהרן, שנאמר ויקרא פרעה למשה ולאהרן לילה, היה דופק פרעה על פתזיהן, א"ל שוטה בלילה, אנו יוצאין וכי גנבים אנו, בבקר אנו יוצאין שכך אמר לנו הקב"ה, ואתם לא תצאו איש מפתזז ביתו עד בקר, אמר הרי מתו כל מצרים, שנאמר ותזזק מצרים על העם, אמרו לו ומבקש אתה לכלות את המכה הזאת ממך, אמור הרי אתם בני זזורין, הרי אתם ברשותכם הרי אתם עבדים של הקב"ה. התזזיל פרעה צווזז לשעבר הייתם עבדי ועכשו הרי אתם בני זזורין, אין אתם אלא עבדים של הקב"ה, צריכים אתם להלל להקב"ה שאתם עבדיו, שנאמר הללויה הללו עבדי ה', שנאמר כי לי בני ישראל עבדים. (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתע"ב)

א"ה, מכיוון שצריך ליטהר מכל הטומאות לפני הקרבת הפסח (לבד כאשר טומאה הותרה בציבור) ראינו לנכון ללקט פה מהרמב"ם את סדרי הטהרה מהטומאות. ולאחריהם סידרנו את הלכות קרבן פסח וליל הסדר.

נוסח לשם יחוד קודם הלימוד מבעל יסוד ושורש העבודה.

הֲרֵינִי רוֹצֶה לִלְמוֹד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה לְהַשִּׂיגָהּ בִּכְדֵי לְקַשֵּׁר נַפְשִׁי אֶל שָׁרְשָׁהּ וּכְדֵי לֵידַע מִצְוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים עַל בּוּרְיָם וּלְקַיְּימָם כְּתִקּוּנָם וְכָל הַדִּבּוּרִים שֶׁאוֹצִיא מִפִּי בְּזֶה הַלִּימוּד אֲנִי מְכַוֵּין לַעֲשׂוֹת בָּהֶם תִּקּוּנִים גְּדוֹלִים בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים וְכָל כַּוָּנָתִי לַעֲשׂוֹת בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וַאֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵימָה וַאֲמִתִּית שֶׁכָּל דִּין וּמִצְוָה הַפָּשׁוּט שֶׁאֶלְמַד רְמוּזִים בָּהּ סוֹדוֹת גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ לְיַחֵד שֵׁם י"ה בְּו"ה (אסור לומר בפירוש, אלא יאמר: **י"ק בְּו"ק**) **בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:**

רמב"ם הלכות פרה אדומה

הלכות פרה אדומה. יש בכללן שתי מצות עשה. וזהו פרטן:
א) דין פרה אדומה.
ב) דין טומאת מי נדה וטהרתן.
וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א מצות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע, ואם היתה זקנה כשירה אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר ותפסל, ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו אליך פרה ולא עגלה, לא מצאו אלא עגלה פוסקין עליה דמים ותהיה אצל בעליה עד שתגדיל ותעשה פרה ולוקחין אותה מתרומת הלשכה. השגת הראב"ד.

א"א לא מן השם הוא זה אלא שאין מקדישין מחוסר זמן למזבח וזו קרויה חטאת וכשם שאין מקדישין בעלת מום כך אין מקדישין אותה מחוסרת זמן ואמור רבנן לילה לקדושה יום להרצאה ליל שמיני מקדישין אבל לא יום שביעי.

ב זה שנאמר בתורה תמימה תמימת אדמימות לא תמימת קומה אלא אם היתה ננסה כשירה כשאר הקדשים, היו בה שתי שערות לבנות או

שחורות בתוך גומא אחת או בתוך שני כוסות והן מונחות זו על זו פסולה.

ג היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר, וגוזז במספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גיזה בקדשים שאין כוונתו לגוז.

ד וצריך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג שכל שערה שאינה ניטלת בזוג הרי היא כאילו אינה, לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג הרי זו כשירה. השגת הראב"ד. וצריך שישאר. א"א זה אינו מחוור שהרי אני רואה במשנה ר"ע אומר אפילו ד' וה' והן מפוזרות יתלוש אלמא לא בעי שיורא ואי איתא למילתא כשהן בגומא אחת איתא.

ה היו קרניה או טלפיה שחורים יגוד, גלגל העין והשינים והלשון אין מראיהן פוסלים בפרה.

ו היתה בה יבלת וחתכה, אע"פ שצמח במקומה שיער אדום פסולה. השגת הראב"ד. שיער אדום פסולה. א"א נ"ל הטעם לפי שאינו עולה בו אדמימות גמורה אבל הוא שיער לקוי.

ז כל המומין הפוסלין בקדשים פוסלין בפרה שנאמר אשר אין בה מום, היתה יוצא דופן או מחיר או אתנן או טרפה או שנרבעה פסולה, שכל הפוסלין את הקדשים למזבח פוסלין את הפרה ואף ע"פ שהיא כקדשי בדק הבית הואיל וקראה הכתוב חטאת, ומותר ליקח אותה מן העכו"ם ואין חוששין שמא רבעה העכו"ם שאינו מפסיד בהמתו, יתירה פרה על הקדשים שהעבודה פוסלת בה שנאמר אשר לא עלה עליה עול ובעגלה ערופה אומר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודות כעול אף עול האמור בפרה יפסול בה שאר עבודות כעול, אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה, כיצד קשר עליה העול אע"פ שלא חרש בה פסולה, הכניסה לדוש אינה נפסלת עד שידוש בה וכן כל כיוצא בזה, רכב עליה, נשען עליה, נתלה בזנבה, ועבר בה את הנהר, קפל עליה את המוסירה, נתן טליתו עליה, נתן עליה כסות של שקים פסולה, קשרה במוסרה אם היתה מורדת וצריכה שמירה כשירה ואם לאו פסולה שכל שמירה שאינה צריכה משוי הוא, עשה בה סנדל שלא תחלק, פירש טליתו עליה מפני הזבובין כשירה, זה הכלל כל שהוא לצרכה כשירה לצורך אחר פסולה, נעשית בה מלאכה מאליה או שעלה עליה עול מאליו, אם לרצונו פסולה שנאמר אשר לא עובד בה שאם עובד בה לרצונו ה"ז כמי שעבד בה, לפיכך אם שכן עליה העוף כשירה, עלה עליה זכר פסולה, ואצ"ל שהמעוברת פסולה, הכניסה לרבקה ודשה מאליה כשירה, הכניסה כדי שתינק ותדוש פסולה שהרי עשה לרצונו וכן כל כיוצא בזה. השגת הראב"ד. ואצ"ל שהמעוברת פסולה. א"א אומר אני שר"א שמכשיר במעוברת מודה שאם עלה עליה זכר שהיא פסולה שהמעוברת תובעת זכר היא וצריכה היא אבל עלה עליה זכר שלא בשעת תביעתה צער הוא לה ומשא וחכמים שהם פוסלים במעוברת משום חשש דשלא לרצונה הם פוסלים.

ח פרה שנולד בה פיסול תפדה, וכן אם מתה תפדה מפני עורה, אבל לא להאכיל בשרה לכלבים.

ט נשחטה לשם חולין תפדה ואינה מכפרת, נשחטה על גב מערכתה אין לה פדיון עולמית.

י לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה ה"ז תפדה שלא במום.

יא אף כהן הדיוט כשר לשרפת הפרה שנאמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ועדיין אהרן היה קיים, ומפי השמועה למדו זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט.

יב והעושה אותה לובש ארבעה כלים של כהן הדיוט, בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כ"ג.

יג כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף שהיו טבולי יום כשירים למעשה הפרה ולקדש ולהזות מאפרה ואף ע"פ שעדיין לא העריב שמשן, שזה

שנאמר בכל הפרשה איש טהור הוא הטהור למעשר שני אע"פ שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו הרי זה טהור לפרה.

יד הצדוקין היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר אלא במעורבי שמש, לפיכך היו ב"ד בבית שני מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשר"ץ וכיוצא בו וטובל ואח"כ עוסק בה כדי לבטל דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם לא מן הקבלה, וכן כל הכלים שמכניסין לתוכם אפר הפרה כולם טבולי יום.

טו החותך שפופרת של קנה להניח בה אפר חטאת יטמא אותה ויטבלנה ואחר כך יניח בה, והחותכה והמטבילה טעון טבילה מפני שעשאוה כטמא מת בז' שלו ולפיכך אינה צריכה הזאה שלישי ושביעי אלא מטמאה כדי להראות לצדוקין ומטבילה ונותן בה.

פרק ב

א מעלות יתירות עשו בטהרת פרה אדומה והרחקות גדולות הרחיקו מטומאת המת בכל מעשיה, מפני שהיא כשירה בטבולי יום חשו שמא יבאו לזלזל בה, ומפני זה כשמפרישין הכהן השורף אותה מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה, ובית אבן היתה נקראת מפני שכל כליה כלי אבנים שאין מקבלין טומאה, ובכלי האבן היה משתמש כל שבעת ימי ההפרשה, ולא היו נוגעין בו אחיו הכהנים כדי להרבות בטהרתו.

ב שבעת ימים קודם שריפת הפרה מפרישין כהן השורף אותה מביתו, כשם שמפרישין כ"ג לעבודת יוה"כ, ודבר זה קבלה ממשה רבינו, וכן מפרישין אותו מאשתו שמא תמצא נדה ויהיה טמא שבעת ימים.

ג הלשכה שהיה יושב בה כל ז' צפונית מזרחית היתה, כדי להזכירו שהיא כחטאת הנשחטת בצפון אע"פ שהיא נשחטת בחו"ץ.

ד כל יום ויום משבעת ימי ההפרשה מזין עליו מי חטאת, שמא נטמא למת והוא לא ידע, חו"ץ מיום רביעי להפרשה שא"צ הזאה לפי שא"א שלא יהיה לא שלישי לטומאתו ולא שביעי, שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיזה בשלישי מלפניה, ומן הדין היה שא"צ הזאה אלא בשלישי ושביעי להפרשה בלבד וזה שמזין יום אחר יום מעלה יתירה עשו בפרה.

ה ברביעי בשבת היו מפרישין אותו כדי שיחול רביעי שלו להיות בשבת, שההזייה אינה דוחה שבת והרביעי א"צ הזייה.

ו בכל יום ויום מימי ההפרשה שמזין עליו בהם, מזין מאפר פרה מן הפרות שנשרפו כבר, ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד מזין ממנו עליו כל הששה.

ז כשמזין עליו בימי ההפרשה אין מזה עליו אלא אדם שלא נטמא במת מעולם שהמזה צריך שיהיה טהור, וא"ת יזה עליו איש שנטמא והוזה עליו, שמא זה שהזה עליו לא היה טהור מטומאת מת, וכן הכלים שממלאין בהן ומקדשין להזות על הכהן השורף כולם כלי אבנים היו שאין מקבלין טומאה, וכל אלו הדברים מעלות יתירות הן שעשו בה, וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם, חצירות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום, ומביאין היו נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם, וכשירצו להזות על הכהן השורף מביאין שוורים מפני שכרסיהן נפוחות ומניחים על גביהן דלתות ויושבין התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה האהל מבדיל בינם לבין הארץ מפני קבר התהום, וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח, הגיעו לשילוח יורדין שם וממלאין שאין לחוש שם מפני קבר התהום שאין דרך בני אדם לקבור בנהרות, ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין עד שמגיעין להר הבית, הגיעו להר הבית יורדין ומהלכין על רגליהן מפני שכל הר הבית והעזרות תחתיהן היה חלול מפני קבר התהום, ומהלכין עד פתח העזרה, ובפתח העזרה היה קלל של אפר נוטלין האפר ונותנין במים שבכוסות ומזין על הכהן השורף, ומטבילין היו התינוקות שממלאין ומקדשין ומזין על השורף אע"פ שהן טהורין

מטומאת המת שמא נטמאו בטומאה אחרת.

ח תינוק שטבל למלאות ולהזות לא ימלא בכליו תינוק אחר אע"פ שטבל, ותינוק שטבל להזות על כהן זה אינו מזה על כהן אחר עד שיטבול לשם מעשה זה הכהן, וכן כלים שטהרום לחטאת זו ובני אדם שטהרום לחטאת זו לא יתעסק בהם בפרה אחרת עד שיטבלו לשמה, וכל הדברים האלו מעלות יתירות בפרה.

פרק ג

א אין שורפין את הפרה אלא חו"ץ להר הבית שנאמר והוציא אותה אלא מחו"ץ למחנה, ובהר המשחה היו שורפין אותה, וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה ותחתיו בנוי כפין כיפין וכיפה על כל ב' כיפין כדי שיהיו ב' רגלי הכיפה על גג ב' כיפין שתחתיה, כדי שתהיה תחת הכל חלול מפני קבר התהום, אף מקום שריפתה ומקום הטבילה שהיו בהר המשחה תחתיהן חלול מפני קבר התהום, והפרה והשורף וכל המסעדין בשריפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה ע"ג כבש זה.

ב כיצד שורפין אותה, זקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה ובית טבילה היה שם, וכהן והמסעדין בשריפתה והפרה יוצאין על הכבש ובאין להר המשחה, ומטמאין את הכהן וסומכין הזקנים את ידיהם על הכהן ואומרים לו טבול אחת, ואם היה כ"ג אומרים לו אישי כ"ג טבול אחת, ירד וטבל ועלה ונסתפג, ועצים מסודרים היו שם ארזים אלונים וברושים ועצי תאנה חלקה, ועושין מערכה כמין מגדל ומפתחין בה חלונות כדי שתהיה האור מלבבת בהן, ומראה המערכה במערב, וכופתין את הפרה בחבל של מגג ונותנין אותה על גבי המערכה ראשה לדרום ופניה למערב, הכהן עומד במזרח ופניו למערב, שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאלו, ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים, על כל הזאה טבילת אצבע בדם, ושירי הדם שבאצבע פסולים להזייה לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של פרה גמר מלהזות מקנח את ידיו בגופה של פרה ויורד מן המערכה והצית את האש בעצים קטנים והכניסן תחת עצי המערכה והתחיל האש בה והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצת את האור ברובה ותקרע בטנה, ואח"כ נוטל ע"ץ ארז ואזוב אין פחות מטפח וצמר צבוע בתולעת משקל חמשה סלעים ואומר לעומדים שם, ע"ץ ארז זה ע"ץ ארז זה ע"ץ ארז זה, אזוב זה אזוב זה אזוב זה, שני תולעת זה שני תולעת זה שני תולעת זה שלש פעמים על כל אחד ואחד, והן אומרין לו הין הין הין שלש פעמים על כל אחד ואחד. וכל כך למה לפי שמיני ארזים שבעה הן ומיני אזוב ארבעה והצבוע אדום יש שצובעין אותו בפואה ויש שצובעין אותו בלכא ויש שצובעין אותו בתולעת והתולעת היא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובים והן כמו האוג ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן ולפיכך מודיע לכל ומגלה להן שאלו הן המינים האמורים בתורה, והאזוב האמור בתורה הוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדירות, האזוב והארז והתולעת שלשתן מעכבין זה את זה, וכורך האזוב עם הארז בלשון של שני ומשליך אל תוך בטנה שנאמר והשליך אל תוך שריפת הפרה, ואינו משליך קודם שיצית האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר ואם השליך פסולה שנא' אל תוך שריפת לא קודם שיצת האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר, בין שהשליך שלשתן כאחת בין שהשליך זה אחר זה בין שהשליך לתוך גופה או לתוך שריפתה בין שנקרעה מאליה ואחר כך השליך בין שקרעה בידו או בכלי כשירה. השגת הראב"ד. ומקבל הדם בשמאלו וכו'. א"א אמת הוא זה שהיה מקבל ביד שהרי אמרו גמר מלהזות מקנח ידו בגופה של פרה לא גמר מקנח אצבעו בשפת מזרק אלמא בידו מקבל אבל לא שמענו שפסל בכלי וכשמנה הפסולין של פרה פ"ד לא מנה את זה לא במשנה ולא בתוספתא ובספרי אמרו מדמה באצבעו מצותה מצות יד

ולא מצות כלי ואני תמה על זה המדרש שהרי בפר כהן משוח כתיב ולקח הכהן המשיח מדם הפר באצבעו ודרשינן נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן לקיחה מה להלן בכלי וכו׳ וכן בכל חטאות כתיב מדמה באצבעו ובעינן כלי אבל מצותה מצות יד אמרו ולא עכוב תדע שהרי אמרו לא גמר מקנח אצבעו בשפת מזרק ולדבריו מזרק מאי בעי התם ונראה לי שאי אפשר שלא יקבל במזרק ולא להזות ממנו אלא להביאו לשריפתה שצריך לשרוף את כולה דם ובשר ועור ופרש מ״מ המדרש לא ידעתי מאין הוציאו.

ג נגמרה שריפתה חובטין אותה במקלות היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן וכובדין את הכל בכברות וכל שחור שאפשר שיכתש ויהיה אפר בין מבשרה בין מן העצים כותשין אותו עד שיעשה אפר ושאין בו אפר מניחין אותו וכל עצם שנשאר מעצמיה בלא שריפה בין כך ובין כך היה נכתש.

ד אין מכניסין כלום מאפרה להניחו בעזרה שנאמר והניח מחוץ למחנה, ושלשה חלקים היו חולקין את כל אפרה אחד ניתן בחיל ואחד בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות, זה שמתחלק לכל המשמרות היו הכהנים מקדשין ממנו, וזה שניתן בהר המשחה היו ישראל מזין ממנו, וזה שניתן בחיל היה מוכן ומוצנע שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת מלמד שמצניעין ממנו, וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפין בחיל, ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה, ראשונה עשה משה רבינו, שנייה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חורבן הבית, והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכי״ר.

פרק ד

א אין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת שנאמר ושחט אותה.

ב לא רצתה פרה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ולא אדומה שלא יאמרו שתים שחטו.

ג פרה שנשחטה שלא לשמה או שקיבל או שהזה שלא לשמה או לשמה ושלא לשמה או שלא לשמה ולשמה או שנעשית שלא בכהן או במחוסר בגדים או שעשאה בבגדי זהב או בבגדי חול פסולה, שחטה על מנת לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשירה לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח.

ד קיבל דמה בכלי פסולה שנאמר ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו מצוותה מצות יד ולא מצות כלי.

ה הזה בכלי אפילו אחת מהן הזאתו פסולה, הזה אחת מהן בשמאלו פסולה, הזו שבעה כהנים הזייתן כאחד הזייתן פסולה זה אחר זה כשירה, הזה ולא כיון כנגד ההיכל פסולה שנאמר אל נכח פני אהל מועד עד שיכוין כנגד ההיכל ויהיה רואהו, וכן אם שחטה או שרפה שלא כנגד ההיכל פסולה שנאמר ושחט אותה לפניו.

ו בד״א שהזה או שרף או שחט כנגד הדרום או כנגד צפון או שהיה אחוריו למקדש, אבל אם עמד בין מזרח ומערב ופניו כנגד ההיכל אע״פ שלא כיון כנגד [ההיכל] בדקדוק כשירה. השגת הראב״ד. אע״פ שלא כיון כנגד הפתח. א״א לא נראה בהזאה שהרי אמרו במשנה הזה ולא כיון כנגד הפתח פסולה ובמדות אמרו שהיה מכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם אלמא בעינן כיוון וראיה.

ז חיסר אחת מן המתנות פסולה, טבל שתים והזה אחת הזאתו פסולה, טבל אחת והזה שתים אע״פ שלא חשב הזאה שניה אלא טבל והזה אחרת הזייתו פסולה, כיצד טבל אצבעו טבילה ששית והזה ו׳ וז׳ אף ע״פ שחזר וטבל אצבעו והזה שבע הזייתו פסולה, הזה מטבילה שביעית [שביעית] ושמינית אפילו חזר וטבל טבילה שמינית והזה שמינית כשירה שכל שמוסיף על השבע אינו כלום, והוא שיהיה זה שהוסיף כהן אחר אבל הכהן השורף אותה אם הוסיף פסולה מפני שנתעסק בדבר שאינו צריך בשעת

שריפתה. השגת הראב"ד. פסולה. א"א נ"ל הזייתו פסולה אבל אין הפרה נפסלה ואם יש מן הדם בידו יחזור ויזה במערכתה או בגתה והם דברי ראב"י בתוספתא ומסיים בה שאם הוציא מדם שבידו והחזירו כשר פירוש החזירו עד שלא הזה כשר, ונ"ל אפילו חוץ לגתה קאמר אע"פ שמחמירים בה יותר [מבמערכתה].

ח הוציא את הדם חוץ ממערכתה והזה פסולה.

ט הזה מדמה בלילה אפילו הזה שש הזיות ביום ואחת בלילה פסולה.

י שחטה חוץ ממקום שריפתה אפילו שחטה לפנים מן החומה פסולה.

יא שרפה חוץ ממערכה שנשחטה עליה, או שחלקה לשנים ושרפה בשתי מערכות, או ששרף שתים במערכה אחת פסולה, ואם אחר שנעשית אפר מביא אחרת שורף על גבה ואינו חושש. השגת הראב"ד. שרפה חוץ ממערכה. א"א כמדומה לי זה האיש העלה בדעתו דברים שאינן כי הוא סבור גתה ומערכתה שני מקומות הן ואם תעיין במשנה אינן כן אלא שמרחיבין לה מקום לשריפה כדי להרבות לה עצים ואם שרפה חוץ לאותו מקום פסולה ואותו מקום היה מכוון כנגד הפתח שהוא מקורה שהוא מקום הזאה אבל אין קפידא שתפסל בחוץ למקום שחיטתה.

יב הפשיטה ונתחה ואח"כ שרף כולה כשירה, ואם חיסר ממנה כלום אפילו מפירשה פסולה, פקע מעורה או מבשרה אפילו משערה כזית יחזיר ואם לא החזיר פסולה, פקע חוץ למערכתה מרבה עליו ושורפו במקומו, פקע מקרניה מטלפיה או מפירשה אינו צריך להחזיר.

יג הפרה אינה נפסלת בלינה לפיכך אם נשחטה היום והזה דמה כהלכתו ונשרפה למחר כשירה.

יד שרפה אונן או מחוסר כפרה כשירה.

טו שרפה שלא בקידוש ידים ורגלים פסולה מפני שמעשיה כעין עבודה, והיכן מקדש ידיו ורגליו בכלי שרת בפנים ואם קידש בחוץ ומכלי חול אפילו במקידה של חרס כשר הואיל וכל מעשיה בחוץ, וכן כשמטבילין את הכהן השורף אחר שמטמאין אותו כמו שביארנו אינו צריך לחזור ולקדש הואיל וכל מעשיה בטבולי יום.

טז שרפה שלא בעצים או בכל עצים אפילו בקש או בגבבא כשירה, ומצוותה שלא ימעט לה עצים מן הראוי לה אבל מרבה הוא לה חבילי אזוב ואזוב יון בזמן שרפה כדי להרבות את האפר, ויש לו להרבות עצים בשריפתה עד שתעשה אפר אבל משתעשה אפר אם הוסיף בה אפילו ע"ן אחד הרי זה כמערב אפר מקלה באפר הפרה.

יז כל מעשה הפרה מתחלה ועד סוף אינו אלא ביום, ובזכרי כהונה, והמלאכה פוסלת בה עד שתעשה אפר, אבל משתעשה אפר אם כנס אפרה בלילה או שכנסתו אשה או שעשה מלאכה אחרת בשעת כניסתו ה"ז כשירה, ומנין שאסיפת האפר בכל אדם מישראל חוץ מחרש שוטה וקטן שנאמר ואסף איש טהור מכלל שאינה צריכה כהן וכאילו אמר אדם טהור בין איש בין אשה, ומניין שהמלאכה פוסלת בה שנאמר ושחט אותה מפי השמועה למדו שלא בא הכתוב אלא ללמד שאם נתעסק בדבר אחר בשעת שחיטתה פסלה ונאמר ושרף את הפרה לעיניו שיהיו עיניו בה ללמד שהמלאכה פוסלת בה משעת שחיטה עד שתעשה אפר, וכל העוסק בשריפתה ועשה מלאכה אחרת פסלה עד שתעשה אפר.

יח שחט את הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמה או נחתכה דלעת עמה כשירה שהרי לא נתכוון למלאכה, אף ע"פ שהבהמה שנשחטה עמה כשירה לאכילה שאין שחיטת החולין צריכה כוונה, אבל אם נתכוון לחתוך הדלעת ונחתכה בשעת שחיטה פסולה שהרי עשה עמה מלאכה.

פרק ה

א כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן שנאמר בשוחט ומשליך ע"ן ארז וכבס בגדיו ורחץ בשרו ונאמר בשורף והשורף אותה יכבס בגדיו ונאמר וכבס האוסף את אפר הפרה מלמד שכל העוסקין בה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים וטעונין טבילה והערב

שמש דין תורה, אבל המשמרה בשעת עשייתה מטמא בגדים מדבריהם גזירה שמא יזיז בה אבר.

ב כ"מ שנאמר בתורה בטומאות יכבס בגדיו לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם טמאים, אלא ללמד שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חיבורו במטמאיו הרי הן טמאים, אבל אחר שיפרוש ממטמאיו אינו מטמא בגדים, כיצד הנושא את הנבילה אחד בגד שעליו או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושאה הרי הן טמאין והרי הן ראשון לטומאה, וכן זה הנושא הרי הוא ראשון, פירש ממטמאיו והשליך את הנבילה הרי הוא ראשון כמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד אינו מטמא אותו שאין ולד טומאה מטמא כלים כמו שביארנו בתחלת ספר זה, וכן כל כיוצא בנבילה, וכן כל העוסקין בפרה אם נגע בבגד או בכלי בשעת שחיטה או בשעת שריפה הרי הן טמאין, אבל אחר שיפרוש ממעשיה אעפ"י שעדיין לא טבל אם נגע בכלי אינו מטמאו מפני שהוא ולד הטומאה, והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא כלים שנגעו בו, אלא המתעסק בה בלבד הוא הטמא וטעון טבילה ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה.

ג בד"א בזמן שנשרפת כמצוותה, אבל אם נפסלה המתעסק בה טהור, אירע פיסול בשחיטתה אינה מטמאה בגדים, אירע פיסול בהזייתה כל העוסק בה לפני פיסולה מטמא בגדים, לאחר פיסולה אינו מטמא בגדים.

ד השלים לכנוס את אפרה המתעסק בה אחר כן בחילוק העפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו טהור, ולא הפרה בלבד אלא כל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים השורפם מטמא בגדים בשעת שריפתו עד שיעשו אפר, שהרי הוא אומר בפר ושעיר של יוה"כ והשורף אותם יכבס מפי השמועה למדו שזה בנין אב לכל הנשרפים שיהו מטמאין בגדים עד שיעשו אפר, בד"א בשלא אירע להן פיסול ונשרפו כמצוותן בבית הדשן, אבל אם נפסלו בעזרה נשרפין שם כפסולי המוקדשין ושורפן טהור, וכן המתעסק בהן משיעשו אפר אינו מטמא בגדים, ואי זהו שורף זה המסייע בשריפה כגון המהפך בבשר והמשליך עצים והמהפך באש והחותה גחלים כדי שתבער האש וכיוצא בהן, אבל המצית האור והמסדר את המערכה טהור, כך למדו מפי השמועה שהנושא פרים ושעירים הנשרפין להוציאן לבית הדשן לשורפן טמא ומטמא בגדים דין תורה כל זמן שהוא עוסק בהולכתן וטעון טבילה והערב שמש, כמו המשלח את השעיר לעזאזל שהוא מטמא כל בגד וכל כלי שיגע בו בכלים שעליו כל זמן שמתעסק בשלוחו שנאמר והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו.

ה מאימתי מטמאין בגדים הנושאין פרים ושעירים הנשרפים משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה, נשאום במוטות ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו, אלו שיצאו מטמאין בגדים ואלו שעדיין לא יצאו אינן מטמאין בגדים עד שיצאו, יצאו וחזרו לעזרה הנושאין בעזרה טהור עד שיצא בהן, היה עומד חוץ לעזרה ומושך אותם משם מאחר שחזרו הואיל וכבר יצאו לחוץ וה"ז המושכם בחוץ הרי הוא ספק טמא. השגת הראב"ד. יצאו וחזרו לעזרה. א"א הסוגיא שלהם פרק טבול יום כך היא בעי ר"א יצאו וחזרו מהו כיון דנפקו איטמו להו או דילמא כיון דהדור הדור ת"ש היו סובלין אותם במוטות וכו' האחרונים אין מטמו בגדים עד שיצאו ואי ס"ד כיון דנפקו איטמו הנך דגואי נמי ליטמו אמר רבינא הא כתיב ואחר יבא אל המחנה וליכא אלא ר"א היכי בעי לה כגון דנקיטי להו בקולרי [כך היא הסוגיא ולפי פירושה צריך להיות כיון דנפקי מיטמו כי הוא מפרש הסוגיא על פרים הנשרפים אם הם מטמאים את נושאיהם בעזרה אחר שיצאו בתחלה אבל לפי הסוגיא שלנו אינו שואל אלא על אותם האנשים עצמם שהוציאום והחזירום אם הועיל להם החזרה שלא יטמאו ומה שאמר ונפקי להו בקולרי] לפי זה העניין צריך פירוש אחר אבל באמת הסוגיא שלו והפירוש שכתב הוא נוח לי משלנו.

ו ומאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר, משיצא חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחייתו לעזאזל, אבל אחר שדחהו אם נגע בכלים ובבגדים טהורים. השגת הראב"ד. אבל אחר שדחהו. א"א דבריו סתומין לא נודע אם יאמר שהמתעסק בו אחר דחייתו אינו מטמא כלים ובגדים מפני שנגמר שילוחו ואם נתכוון לכך למה ליה למימר כלים ובגדים אפילו אוכלין ומשקין נמי לא מטמא שהרי לא נתעסק בשילוח כלל ואולי יאמר על הדוחה עצמו שדחהו אחר דחייתו אינו מטמא כלים ובגדים שאינו מטמא אלא בשעה שמתעסק בו אבל כשפירש ולד הטומאה הוא ואינו מטמא כלים ודבר זה יש לו פנים במשנת זבים ולא תימא לאחר דחייתו אלא אפילו קודם דחייתו אם פירש הוא ועשהו אחר פרישתו אינו מטמא כלים כל זה צריך לפנים.

ז הנוגע בפרים ובשעירין הנשרפין עצמן אפילו אחר שיצאו בין אדם בין כלים בין אוכלין בין משקין הכל טהור, וכן אם נגעו בשעיר המשתלח עצמו בזמן הולכתו טהורין, שאין אלו מטמאין אלא למתעסק בהן בלבד שנאמר והשורף אותה יכבס בגדיו אבל הנוגע טהור.

פרק ו

א המים שנותנין עליו אפר הפרה אין ממלאין אותן אלא בכלי, ומן המעיינות או מן הנהרות המושכין שנאמר ונתן עליו מים חיים אל כלי, ונתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא קידוש והמים האלו שניתן עליהן האפר הן הנקראין מי חטאת ומים מקודשין והם שקראן הכתוב מי נדה.

ב הכל כשרים למלאות המים חוץ מחרש שוטה וקטן, והכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן, ואין ממלאין ואין מקדשין אלא בכלי ואין מזין אלא מכלי, והמילוי והקידוש כשרין בלילה אבל אין מזין ואין טובלין אלא ביום, וכל היום כשר להזאה ולטבילה. השגת הראב"ד. אבל אין מזין ולא טובלין. א"א במשנה מפרש על טבילת האזוב במים.

ג בכל הכלים ממלאין ומזין ומקדשין אפילו בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ובספינה ואחד כלי חרס ואחד כל הכלים, אבל אין ממלאין ואין מקדשין ולא מזין בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית ולא בחפניו ולא בביצת התרנגולת ולא בשוקת שבסלע, אבל ביצת היוצרים כשירה מפני שהיא כלי אדמה.

ד שולי כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם אין מקדשין בהן עד שישוף אותן ויתקנם ויעשם כלים בפני עצמן, וכן מגופה שהתקינה להיות כלי מקדשין בה, וביצת הנעמית כשירה לקדש בה ואין צ"ל שכשירה למלאות בה ולהזות ממנה.

ה כלי שחיברו בארץ או בסלע אפילו חיברו בסיד מקדשין בו ומזין ממנו, עשה עטרה של טיט סביב לכלי והמים שבכלי צפין עד שהלכו לעטרה אם ניטלת העטרה עם הכלי הרי המים שבתוכה כשרים שהרי הן בכלי אדמה ואם לאו הרי הן כמי שהקיף עטרה של טיט בסלע או על הארץ ומילא אותה מים שהן פסולין מפני שאינן בכלי.

ו כלי חרס שניקב בכונס משקה אין ממלאין ומקדשין בו אבל אם ניקב במוציא משקה מקדשין בו.

ז כלי שניקב מלמטה וסתמו בסמרטוטין פסול שהמים שבו אינן על עיגול הכלי אלא על הפקק, היה נקוב מן הצד ופקקו הרי זה כשר למלאות ולקדש ולהזות ממנו.

ח הזולף מים מן המעיין בידיו וברגליו ובחרסים ונתן לתוך החבית פסולין מפני שלא נתמלאו בכלי, נתן את החבית במים ודחק המים בידיו או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו לחבית הרי אלו פסולין, וכן אם שקעו במים כדי שיגברו המים ויעלו וישפכו לחבית פסולין, ואם עשה כן בעלי קנים או בעלי אגוז הרי המים כשירים, זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם סייע בו המים כדי שימלאו הכלי המים פסולין ואם סייע בדבר שאינו מקבל טומאה כשרים.

ט המפנה המעיין לתוך הגת או לתוך הגבא וחזר ומילא בכלי מאותו הגבא או הגת פסולים שהרי צריך שתהיה לקיחת המים מן המעיין בכלי בתחלה.

י הים הגדול כמקוה ואינו כמעיין לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש וכל הנהרות פסולין לקדש מהן מי חטאת ושאר הימים כמעיין. השגת הראב"ד. וכל הנהרות פסולין. א"א תמה אני על זה האיש שהניח המשנה בעבור התוספתא כי במשנה לא פסל אלא מי קרמיון ופיגה מפני שהן מי ביצים ומי הירדן והירמוך מפני שהן מי תערובות אבל שאר הנהרות לא פסל שאין מתערבין בהן מי גשמים מחצה ואולי מפני שראה אין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי והוא סבור שעל הנהרות שבעולם אמרו וכי ראו הם כל הנהרות שבעולם אלא לא אמרו כי אם על נהרות ארץ ישראל והם פרת וארבעה נהרות הללו שהוזכרו במשנה שמקיפין אותה.

יא והמים הנגררין משאר הימים והן הנקראין זוחלין פסולין, והזוחלין מן המעיין הרי הם כמעיין וכשרים.

יב מים המוכין והמכזבין פסולין, ואלו הן המוכין המלוחים או הפושרים והמכזבים הם המעיינו' שפעמים מקירין ופעמים חרבין ויבשין אפילו היו חרבין פעם אחת לשבע שנים פסולין, אבל אם היו חרבין בשני בצורת או לשנים רבות יתר משבע או שהיו מימיהן פעמים מרובין ופעמים מועטין ואינן חרבין הרי אלו כשרים, ומעיין היוצא בתחלה כשר ואינו צריך לבדוק שמא יכזב.

יג מי ביצים ומי הירדן ומי הירמוך פסולין מפני שהן מי התערובות, ואלו הן מי התערובות, מים כשרים לקידוש שנתערבו במים פסולין אין ממלאין מתערובת שניהם, אבל מים כשרים שנתערבו במים כשרים כגון מימי שתי המעיינות שנתערבו ונמשכו ממלאין מהן.

יד המים שנשתנו שינויין מחמת עצמן כשרין.

טו באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ונעשו מימיה עכורין ממלא ממנה וא"צ להמתין, נפל לתוכה שטף של מימי גשמים ימתין עד שתיצל.

טז אמת המים הבאה מרחוק הואיל ותחילתה מן המעין כשירה למלאות ממנה, ובלבד שישמרנה שלא יפסקנה אדם ונמצא ממלא מן המים שפסקו תחילתן מן המעין שהן פסולין.

פרק ז

א המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו ואינה פוסלת בהזאה, ודברים אלו הן דברי קבלה, כיצד הממלא מים לקידוש ונתעסק במלאכה אחרת בשעת המילוי או בשעת הולכת המים שממלא או בעת שמערה אותן מכלי אל כלי פסלן, לעולם המלאכה פוסלת במים עד שיטיל להן את האפר, הטיל את האפר ונתקדשו ונעשו מי נדה אין המלאכה פוסלת בהן אלא המוליך המים המוקדשין או מערה אותן מכלי לכלי והוא עוסק במלאכה אחרת אין בכך כלום, וכן מזה מהן בידו אחת והוא עושה מלאכה בידו האחרת.

ב השכר פסול בקידוש ובהזייה ואינו פוסל במילוי, כיצד הנוטל שכרו לקדש מי חטאת או להזות מהן הרי אותן המים כמי המערה והאפר כאפר מקלה שאינו כלום, אבל נוטל הוא שכר למלאות המים או להוליכן, ומקדשין אותן בחנם ומזה מהן המזה בחנם, היה המקדש או המזה זקן שאינו יכול להלך על רגליו ובא הטמא וביקש ממנו להלוך עמו במקום רחוק לקדש או להזות ה"ז מרכיבו על החמור ונותן שכרו כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה שביטלו ממנה, וכן אם היה כהן והיה טמא בטומאה המונעתו מלאכול תרומתו בעת שילך עמו להזות או לקדש ה"ז מאכילו ומשקהו וסכו ואם ביטלו ממלאכה נותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה, שכל אלו הדברים אינן שכר שנשתכר בקידוש או בהזאה שהרי לא הרויח כלום ולא נטל אלא כנגד מה שהפסיד.

ג הממלא באחת ידו ועושה מלאכה בידו האחרת או הממלא לו ולאחר או שמילא לשנים כאחת

שניהן פסולין שהמילוי מלאכה ונמצא כל מילוי משניהם כאילו עשה עמו מלאכה אחרת וכבר הודענו שהמלאכה פוסלת במילוי בין שמילא לעצמו בין שמילא לאחרים. השגת הראב"ד. שמילוי מלאכה היא. א"א דעתי בכל אלו לא משום מלאכה הוא נפסל אלא מפני היסח הדעת שהוא שורש פיסול המלאכה והוא נקרא על שמה וכ"מ שתמצא פיסול על שם מלאכה לא תתלה אותו אלא על היסח הדעת חוץ מן העושה מלאכה בגוף המים ובגוף האפר שנפסלין אפילו לא הסיח דעתו מהם מ"ט כתחילתה של פרה שהמלאכה פוסלת בה ויש לזה שורש במסכת גיטין וכללו של דבר אין אדם יכול לכוין דעתו לב' דברים כאחד או לשני בני אדם כא' נפרדים במעשיהם וא"א בלא היסח הדעת והטעם שהמילוי פוסל בו היסח הדעת בין לו בין לאחר ומקדיש אינו פוסל בו לאחר מפני שנוטלין שכר על המילוי ואפי' בחנם יש בו טובת הנאה וכממלא לעצמו דמי אבל הקידוש כיון שאין בו לא שכר ולא טובת הנאה והמים של אחר הם אינן נפסלין בהיסח הדעת.

ד הממלא לאחרים אפילו מילא אלף חביות זו אחר זו לאלף בני אדם כולן כשרים וכל אחד מהן נוטל המים שלו ומקדשן, מילא לעצמו חבית אחר חבית אם נתכוון לקבץ כל החביות לכלי אחד ולהשליך עליהן את האפר ומקדשן קידוש אחד כולן כשרים שהכל מילוי אחד הוא, אבל אם נתכוון לקדש כל חבית וחבית בפני עצמה כולן פסולין חוץ מן האחרונה שהראשונה נפסלת במלאכה שעשה קודם שיקדש והוא מילוי השניה, וכן השניה נפסלת במילוי השלישית ואין כשירה אלא אחרונה. השגת הראב"ד. וחבית בפני עצמה. א"א לשון המשנה ונמלך לקדשן קידוש אחר. השגת הראב"ד. שהראשונה נפסלת. א"א לא יספיק זה הטעם אלא מאחר ששינה מחשבתו במילוי האחרונה דומה שהיה עליו למשא.

ה חמשה שמלאו חמש חביות לקדשם חמשה קידושים כגון שישליך האפר על כל אחת ואחת בפני עצמו ונמלכו לערבן ולקדשן כולן קידוש אחד או שמלאום לקדשן קידוש אחד ונמלכו לקדשן חמשה קידושין כולן כשרין שהרי לא נתעסק הממלא במילוי אחר, אבל היחיד שמילא חמש חביות לקדשם חמשה קידושין אף ע"פ שחזר ונמלך לקדשן קידוש אחד אין כשר אלא אחרון, מלאן לקדשן קידוש אחד ונמלך לקדשן חמשה קידושין אין כשר אלא זה שקידש בתחלה, וכן אם אמר לאחר קדש לך את אלו אין כשר אלא זו שנתקדשה מהן בתחלה, אבל אם אמר לו קדש לי את אלו הרי כולן כשרין שהרי לקידוש אחד מלאן ואע"פ שנמלך עליה לקדשה חמשה קידושין הרי לא קידש הוא אלא אחר קידש לו. השגת הראב"ד. חמשה קידושין. א"א משום היסח הדעת ואם מילא בתחילה לקדשם קידוש אחד ונמלך לקדשם בחמשה קידושין אין כשר אלא אותה שיקדש ראשונה שהשאר כיון שיש בהן טורח אינו דבר מקוים בדעתו אם יעשה או לא יעשה והיסח הדעת נכנס באחרונות. השגת הראב"ד. שהרי לקידוש אחד מלאם. א"א יש בכאן ערבוב דברים ודרך אחרת שלא מדרך המשנה ואין כאן המלכה כלל אבל הטעם כשמילא לעצמו חביות ונתנם לחבירו שיקדשם לעצמו אין דעתו סומכת שיתנם לו וזה מסיח דעתו מהם וזה מסיח דעתו מהם לפיכך אין כשר אלא ראשון אבל כשיאמר לו קדשם לי כולם כולם כשרים.

ו הרוצה למלאות מים לקדשן ומים אחרים לצרכיו ממלא את של צרכיו תחלה וקושרן וטוענן לאחוריו ואחר כך ממלא את של חטאת כדי שלא יתעסק במלאכה אחר המילוי ונותנם לפניו והולך.

ז שנים שהיו ממלאין כל אחד ואחד לעצמו והגביהו זה על זה ונטל זה לזה קוץ מידו או מגופו בשעת מילואו אם מלאו שניהם לקידוש אחד המים כשרים ואם מלאו לקדש כל אחד לעצמו זה שהגביה או הוציא את הקוץ פסל מימיו. השגת הראב"ד. אם מלאו שניהם לקידוש אחד המים

כשרים. א"א נראה לי מפני שהוא צורך הקידוש ההגבהה ונטילת הקוץ שלא יוכל למלאות אלא לאחר נטילת הקוץ ולא יוכל זה להוציאו עד שיגביה לו חבירו.

ח השואל חבל למלאות בו ומילא ונטל החבל בידיו ומימיו על כתפו ופגע בבעלים בדרכו ונתן להן את החבל כשהוא מהלך כשרין, ואם יצא מן הדרך כדי להוליך החבל לבעלים פסל את המים.

ט מי שהיה ממלא ומשליך החבל שמילא בו על הארץ ואחר שמילא חזר וקבץ על ידו פסלן, ואם היה דולה ומקבץ לתוך ידו המים כשרים.

י הממלא ונותן לחבית עד שימלאנה מים והצניע את החבית שלא תשבר בשעה שהיה ממלא או שכפאה על פיה על מנת לנגבה למלאות בה כשר שזה מצורך המילוי הוא, אבל אם הצניעה או נגבה כדי להוליך בה את הקידוש פסל שהרי עשה מלאכה שאינה לצורך המילוי, וכן הממלא ונותן לשוקת ופינה חרסית מן השוקת בשעת מילוי אם בשביל שתחזיק מים רבים כשרים שהרי זו צורך המילוי ואם בשביל שלא יהיו החרסין מעכבין אותו בשעה שהוא זולף את המים שמילא בשוקת הרי אלו פסולין.

יא הממלא דלי לשתות ונמלך וחישב עליו למי חטאת אם עד שלא הגיע הדלי למים חישב מערה וא"צ לנגב ואם משהגיע הדלי למים חישב מערה וצריך לנגב ואח"כ ימלא בו לחטאת, שלשל הדלי ונפסק החבל מידו אם עד שלא הגיע הדלי למים חישב עליו מערה וא"צ לנגב, נמלך והוא עודהו בתוך המים וחישב עליו למי חטאת מערה ואינו צריך לנגב, מים שמלאן למי חטאת ואחר שנתמלא חישב עליהן לשתותן כשיטה את הכלי לשתות פסל המים אע"פ שלא שתה מהן כלום. השגת הראב"ד. הממלא דלי לשתות. א"א זו התוספתא מצאנו אותה בשני ספרים בהיפך עד שלא הגיע למים חישב מערה וצריך לנגב ואם משהגיע למים חישב מערה ואינו צריך לנגב ותחילת התוספתא מילא מים לשתות וחישב עליו עד שלא יגיע למים וכו' וכך פירושה מילא חבית אחת לשתות וכשחזר למלאות אחרת חישב למלאתה לחטאת אם עד שלא הגיע האיש למים חישב כיון שזאת המחשבה רחוקה מן הממלא וכבר מילא תחילה לשתות חוששין שמא נכנס היסח הדעת במלואה ולפיכך מערה וצריך לנגב אבל משהגיע איש למים חישב הואיל וקרובה מחשבתו אינו צריך לנגב אבל מערה מיהת דילמא אתי לאיחלופי בראשונה אבל אם לא מילא מתחילה אלא ששילשל הדלי לשתות ונפסק החבל וכו'. השגת הראב"ד. אם עד שלא הגיע החבל והדלי למים חישב למי חטאת מערה ואין צריך לנגב. א"א על הדרך הראשון הוא הולך לדעת ת"ק אבל לדעת רשב"ג יש חילוק כדאיתא בתוספתא.

פרק ח

א מי שהיו מימיו על כתפו ועמד והורה הוראה לאחרים או שדן דין או שחלצה בפניו או מיאנה או שהראה לאחרים את הדרך או שהרג את נחש או עקרב או נטל אוכלין מן השוק להצניעם הרי המים פסולין שהרי נתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים, אבל אם נטל האוכלין לאכלן ואכלן כשהוא מהלך או שהרג נחש או עקרב המעכבין אותו הרי המים כשרים שזה מצורך הולכת המים, זה הכלל כל דבר שהוא משום מלאכה שעשהו קודם מתן האפר בין עמד בין לא עמד פסל ודבר שאינו משום מלאכה אם לא עמד כשרים ואם עמד פסל, היה מהלך במים ופרץ בשעת הילוכו מקום שילך בו אף ע"פ שפרץ ע"מ לגדור כשרים ואם גדר קודם שיתן האפר פסולין, וכן אם קצה פירות לאכול אע"פ שכוונתו להקצות את השאר כשרין ואם הקצה קודם מתן האפר פסול.

ב היה אוכל בשעת הולכת המים והותיר וזרק מה שהותיר לתחת התאנה או לתחת המוקצה אם נתכוון שלא יאבדו הפירות הרי המים פסולין שהרי עשה מלאכה ואם זרקן לפי שאין לו צורך בהן הרי המים כשרין, הממלא מים לקדשן ומסרן

לאחר לשמרן ועשו הבעלים מלאכה לא נפסלו המים שהרי מסרן לשומר ואם עשה השומר מלאכה פסלן שהרי הן ברשותו והוא נכנס תחת הבעלים, היו שנים שומרין את המים ועשה אחד מהן מלאכה המים כשירים שהרי השני משמר, חזר הראשון לשמור ועמד השני ועשה מלאכה המים כשרים עד שיעשו כל השומרין מלאכה כאחת.

ג המקדש באחת ידו ועשה מלאכה בשניה, אם לעצמו קידש פסל שהרי עשה מלאכה קודם מתן אפר במים, ואם לחבירו קידש המים כשרים שאין זה פוסל מימיו של חבירו במלאכה שעשה, שאין המלאכה פוסלת בקידוש אלא במים, והוא שיהיה העושה השומר או הבעלים.

ד המקדש לעצמו ולאחר כאחת, שלו פסול שהרי נפסלו המים של עצמו בעסק שנתעסק בקידוש חבירו, אבל אם קידש לשנים כאחת שניהם כשירין שאין מלאכתו פוסלת מי אחרים.

ה הממלא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד פסול בשני קידושים כשר, קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשרים בשני קידושין פסולין, מילא וקידש בשתי ידיו כאחת לעצמו שניהן פסולין, מילא לאחר בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסולין, קידש לאחר בשתי ידיו כאחת בין בקידוש אחד בין בשני קידושין שניהן כשירים, מילא וקידש בשתי ידיו כאחת לאחר המילוי פסול והקידוש כשר, זה הכלל כל מילוי שעשה עמו מלאכה בין שמילא לעצמו בין שמילא לאחר פסול, וכל מים שנתמלאו כהלכתן ועשה מלאכה קודם שיתן את האפר אם היו המים שלו הרי הן פסולין, ואם היו של אחר כשירין, וכל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומר שאינו עושה מלאכה בין שאין [שם] שומר פסול, ודבר שאינו בידו ועשה מלאכה אם יש [שם] שומר לא פסל, אם אין שם שומר פסל. השגת הראב"ד. הממלא לעצמו. א"א הדרך הנ"ל בכל אלה כל דבר שיש בו טורח מרובה א"א שלא יכנס בו היסח הדעת והקרוב להיותו שמור הוא הכשר.

ו האומר לחבירו קדש לי ואקדש לך וקידשו זה לזה הראשון כשר והשני פסול שהרי קידש בשכר, אמר לו מלא לי ואמלא לך ומלאו זה לזה הראשון פסול הואיל וכוונתו שימלא לו חבירו, חלף מילוי זה הרי זה כממלא לו ולאחר שהן פסולין, והשני כשר שהמילוי בשכר מותר והרי לא עשה מלאכה אחר שמילא ואין בכוונתו מילוי אחר. השגת הראב"ד. ומלאו זה לזה הראשון פסול. א"א זה הטעם אין בו טעם ונ"ל כיון שאינו ממלא אלא בשכר ואינו סומך בדעתו שהשני ימלא לו ואף הוא מסיח דעתו מן המלוי אבל השני כשר ועל זה הדרך הולך הכל.

ז האומר לחבירו קדש לי ואמלא לך שניהן כשרין שהמלאכה אינה פוסלת הקידוש והמילוי בשכר מותר, מלא לי ואקדש לך שניהן פסולין, זה שמילא בתחלה פסול שהרי הוא כממלא ומקדש כאחת ופסל המים במלאכה, וזה שקידש באחרונה פסול שהרי קידש בשכר וכאילו החזיר חוב שעליו.

ח ההולך לקדש הרי זה נוטל את המפתח ופותח להוציא האפר, ונוטל קרדום אם צריך לחפור בו אפר הפרה, ונוטל סולם ומוליך ממקום למקום להביא האפר וכשר, ואם משנטל האפר לקדש בו כסה הכלי שהיה בו האפר, או שהגיף את הדלת או שזקף את הכלי בארץ קודם שישליך האפר למים פסל המים, אבל האפר כשר לקדש בו מים אחרים, זקף את הכלי שיש בו האפר בידו כדי שלא יתפזר כשירים מפני שא"א שהרי אם הניחו בארץ פסל, ואם כיסהו פסל, נטל את האפר וראה שהוא מרובה והחזיר ממנו כשר, נתן האפר על המים וראה שהוא מרובה ונטל ממנו לקדש מים אחרים כשר, קרסם עלה זית לחתות בו האפר אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה פסל ואם בשביל שיכנס האפר בכלי כשר. השגת הראב"ד. אם בשביל וכו'. א"א לשון התוספתא בשביל שתחזיק אפר הרבה והלשון שלו ערב יותר.

פרק ט

א כיצד מקדשין את המים באפר הפרה, נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים, אע"פ שהיא חבית גדולה מלאה מים ומערב הכל, ואם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים פסל, ומהו זה שנאמר בתורה ונתן עליו מים חיים, כדי לערב את האפר במים.

ב המקדש צריך שיתכוין ויתן האפר בידו על המים שנאמר ולקחו לטמא עד שיהיה מתכוין לקידוש ולמילוי ולהזייה, אבל אם נפל האפר מן הכלי שיש בו האפר לתוך המים, או שנטל האפר בידו ודחפו חבירו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנפל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואח"כ נפל למים ה"ז פסול.

ג קידש פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי אחר לא נתקדשו, היה האפר צף על פני המים וכנס ממנו מלמעלה וקידש בו מים אחרים הרי אלו מקודשין, וכל שנגע במים אין מקדשין בו פעם שנייה, ואע"פ שניגבו ואפילו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים אינו מנגבו ומקדש בו.

ד כלי קטן שהיה בתוך כלי גדול והן מלאין מים והמים מעורבין כיון שנתן האפר במים שבכלי הגדול נתקדשו כל המים שבתוך הכלי הקטן, ואע"פ שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר שהרי המים כולן מעורבין.

ה היה ספוג בתוך המים בעת שנתן האפר הרי המים שבספוג פסולין מפני שאינן בכלי, כיצד יעשה זולף את כל המים עד שמגיע לספוג ולא יגע בספוג, ואם נגע בספוג אף ע"פ שהמים צפין על גביו כל שהן פסולין, מפני שהמים שבספוג יוצאין ומתערבין במים הכשירין, נפל ספוג לתוך המים המקודשין נוטלו וסוחטו חוץ לכלי והמים שבכלי כשרין.

ו שתי שוקתות שבאבן אחת שנתן את האפר לתוך אחת מהן אין המים שבשניה מקודשין, ואם היו נקובות זו לזו כשפופרת הנוד או שהיו המים צפין על גביהן אפילו כקליפת השום ונתן אפר לאחת מהן הרי המים שבשניה מקודשין.

ז שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות, וכן שוקת שנחלקה ונתן אפר בחלק אחד מהן, המים שביניהן אינן מקודשין, ואם חיברן בסיד או בגפסים והם יכולות להנטל כאחת המים שביניהן מקודשין. השגת הראב"ד. ונתן אפר בחלק אחד מהן. א"א איני יודע מה טיבו של חלק אחד בכאן שלא באה זו הפסקא אלא ללמוד שאינה נעשה שוקת כלי בחיבור שתי אבנים או בחיבור שתי חתיכות של עריבות או אפי' היה שוקת כלי ונחלקה אעפ"י שחיברן אם לא חיברם בסיד ובגפסים כדי שינטלו כא' אינו כלי לקדש בו.

ח מים מקודשין שנתערבו בהן מים אחרים כל שהוא אפילו מים שנתמלאו לקידוש הרי אלו פסולין, וכן אם ירד לתוכן טל הרי אלו פסולין, נפל לתוכן משקין ומי פירות יערה הכל וצריך לנגב הכלי ואחר כן יתן לתוכו מים מקודשין אחרים, נפל לתוכן דיו קומוס וקנקנתום וכל דבר שהוא רושם יערה וא"צ לנגב, שאם ישאר שם דבר הרושם הרי הוא נראה.

ט המטביל כלי לחטאת במים שאינן ראויין לקדש צריך לנגב ואח"כ יקדש בו, הטבילו במים הראויין לקדש אינו צריך לנגב, ואם הטבילו לאסוף בו מים מקודשין בין כך ובין כך צריך לנגב.

י קרוייה שהטבילה במים הראויין לקדש מקדשין בה, אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת מפני שהמים שהוטבלה בהן נבלעים בתוכה ויוצאין ומתערבין במי חטאת ופוסלין אותן, נטמאת והטבילוה אין מקדשין בה שהמשקין הטמאין הנבלעין בגופה יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן בתוכה.

יא מים מקודשין שנפל לתוכן שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהן פסולין, אפילו היו יבישים ביותר כגון הנמלה והרירה והכינה

שבתבואה, נתן לתוכה חפושין אע״פ שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן הרי המים פסולין מפני שהיא כשפופרת והמים נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הליחה שבה.

יב מים מקודשין ששתה מהן בהמה או חיה פסולין, וכן כל העופות פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים, וכן כל השרצים ששתו אינן פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקקת בלשונה ונמצאת הליחה יוצאה מפיה למים.

יג מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן כשירים נשתנו מחמת עשן פסולין, הגלידו וחזרו ונימוחו כשירים אפילו נימוחו בחמה אבל אם המחן באור פסולין.

יד אפר חטאת שנשתנו מראיו מחמת עצמו או מחמת עשן כשר, נשתנו מחמת אבק או שנפל לתוכו סיד או גפסים או שנתערב בו אפר מקלה כל שהוא הרי זה פסול.

טו החושב על מי חטאת לשתותן לא פסלן עד שישתה מהן, ואם שפך מן הכלי לתוך גרונו ולא נגעה שפתו במים שבכלי לא פסל. השגת הראב״ד. החושב על מי חטאת לשתותה לא פסלם. א״א משנה כך היא אם אינם מקודשים כשיטה ואם מקודשים הם כשישתה ואם גרגר כשרים פירש הכניסם לגרונו ולא בלעם כשרים פירוש הנשארים.

טז כלי שיש בו מים מקודשין שהניחו מגולה ובא ומצאו מכוסה הרי אלו פסולין שמא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן שהרי אדם כיסהו בודאי, הניחו מכוסה ובא ומצאו מגולה אם יכולה החולדה לשתות ממנו או שירד לו טל בלילה פסולין ואם לאו כשרין מפני שיש כאן שתי ספיקות ספק אדם גילה או בהמה חיה ורמש ואם ת״ל אדם גילהו שמא היה טהור לחטאת או לא.

יז המוסר מים מקודשין או מים שנתמלאו לקידוש לטמא לשומרן הרי אלו פסולין.

יח שנים שהיו שומרין את המים ונטמא אחד מהן כשרים מפני שהן ברשותו של שני, טהר וחזר לשמור ונטמא השני כשרים מפני שהן ברשותו של ראשון, נטמאו שניהן כאחת המים פסולין.

פרק י

א הממלא מים לקידוש אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה אלא מקדש אחד ומזה אחד, וכן ממלא אדם בכלי ומערה מכלי לכלי ומקדש בכלי אחר ומערה המים המקודשין מכלי לכלי ומזה מכלי אחר.

ב ממלא אדם מים ומניחן אצלו בלא קידוש כל זמן שירצה ואין בכך כלום, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה, וכן המים המקודשין מניחן אדם אצלו ימים ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר, ומשמר אדם אפר פרה אצלו ומוליכה ממקום למקום ומעיר לעיר, פעם אחת הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מן המת בקרקע הספינה ונטמאו המים, באותה שעה גזרו ב״ד הגדול שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת בנהר ובספינה ולא ישיטם על פני המים ולא יעמוד בצד הנהר מכאן ויזרקם לצד השני אבל עובר הוא אדם במים עד צוארו ובידו אפר פרה או מים מקודשין, וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדיין לא נתקדשו מעבירין אותם בנהר בספינה. השגת הראב״ד. ואין בכך כלום ומוליכן וכו׳. א״א ובלבד שיהיו שמורים ולא יהיה בהם היסח הדעת.

ג מעבירין מים מקודשין בספינה בים הגדול ושטין [בהם] על פני המים, שלא גזרו אלא על המים המקודשין ועל האפר בנהר.

ד המוליך מים לקדשן ואין צריך לומר מים שנתקדשו לא יפשיל הכלי לאחוריו אלא לפניו שנאמר למשמרת למי נדה בזמן שהן שמורין הן מי נדה ואם לאו פסולין, מילא שתי חביות נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו מפני שאי אפשר.

השגת הראב"ד. המוליך מים לקדשם ואין צ"ל כו'. א"א תמה אני על זה והלא המלאכה אינה פוסלת אלא משום היסח הדעת וכבר אמרו במשנה והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר הא משיטילו אינה פוסלת וא"כ היסח הדעת למה יפסול במים שנתקדשו.

ה מי חטאת ששקלן במשקל אם הסיח דעתו פסולין ואם לאו כשרין, אבל אם שקל דברים אחרים במי חטאת הואיל ועשאן משקולת פסלן שאין זו משמרת, כל אלו הטהורים שממלאין או שמקדשין או שמזין וכן כל הכלים שממלאין ומקדשין מהם ושמזין מהן אם היו טבולי יום אע"פ שלא העריב שמשן הרי אלו כשרים, שכל מעשה הפרה והמילוי והקידוש וההזייה כשר בטבול יום כמו שביארנו, ומפני הצדוקין מטמאין את כל כלי שטף ומטבילין אותן ואח"כ משתמשין בהן במי חטאת. השגת הראב"ד. מי חטאת ששקלן. א"א אין הסוגיא הולכת במסכת גיטין על דרך פירושו.

ו הכל כשירין להזות חוץ מאשה וטומטום ואנדרוגינוס [וח"ש] וקטן שאין בו דעת, אבל קטן שיש בו דעת כשר להזות והערל כשר להזות שאין הערל טמא, קטן שיש בו דעת שהזה והאשה מסעדתו כגון שאחזה לו המים בידו הזאתו כשירה ובלבד שלא תאחוז בידו בשעת הזאה, ואם אחזה בידו בשעת הזייתו פסולה.

ז המזה צריך לכוין ולהזות על הטמא לטהרו ואם הזה שלא בכוונה הזאתו פסולה, אבל זה שמזין עליו אינו צריך כוונה אלא מזין על האדם לדעתו ושלא לדעתו, המתכוין להזות לפניו והזה לאחוריו לאחוריו והזה לפניו הזייתו פסולה, נתכוון להזות לפניו והזה לצדדין של פניו הזייתו כשירה. השגת הראב"ד. ולהזות על הטמא לטהרו. א"א זה אינו שאינו צריך כוונה לטהרה דחולין לא בעי כוונה אבל בעינן שיתכוין לו.

ח המזה אינו צריך טבילה לכל הזייה אלא טובל את האזוב ומזה הזייה אחר הזייה עד שיגמרו המים, ומזה הזייה אחת על כמה בני אדם או על כמה כלים כאחת אפילו מאה, כל שנגע בו מן המים כל שהוא טהור והוא שיתכוין המזה להזות עליו, טבל את האזוב ונתכוון להזות על דבר שמקבל טומאה או על האדם והזה מאותה טבילה על דבר שאינו מקבל טומאה או על הבהמה, אם נשארו מים באזוב אינו צריך לחזור ולהטביל אלא מזה מן השאר על האדם או על הכלים הטמאים שהרי תחילת טבילתו כשירה היתה, אבל אם טבל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה או על הבהמה והזה על האדם או על הכלי הטמא הזייתו פסולה עד שיחזור ויטבול פעם שנייה ויתכוין להזות על האדם או על דבר המקבל טומאה. השגת הראב"ד. בכשרותו היתה. א"א זה האיש מסרך ומערבב והתוספתא מסודרת כך טבל את האזוב לשום דבר שהוא ראוי להזאה והזה על דבר שהוא ראוי להזות מים הנוטפין טמאים וכשרים להזות ואם יש באזוב ישנה לשום דבר שהוא ראוי להזאה והזה על דבר שאינו ראוי להזאה כגון על הכותי ועל הבהמה ועל עריבה של אבן המים הנוטפים טהורים ופסולין להזאה ואם יש באזוב לא ישנה כך היא התוספתא ובמשנה יש מחלוקת בין הנוסחא אלא שיכול אדם להשוותם כפירושה אבל לפי התוספתא נראה שאע"פ שטבל לשם הראוי להזאה כיון שהזה על שאינו ראוי אף מה שנשאר באזוב נפסל ולא יזה ממנו והנוטפים ממנו טהורים ופסולין להזות ומה שאמרו במשנה שהנוטפים כשירים להזות ומטמאין לא אמר אמרו אלא כשטבל והזה על מי שראוי להזאה.

ט הטביל את האזוב ונתכוון להזות על דבר שאינו מקבל טומאה המים המנטפים כשירין לפיכך אם נטפו בכלי וחזר והטביל בהן את האזוב בכוונה להזות על דבר המקבל טומאה הזייתו כשירה.

י מי חטאת שנתמעטו טובל בהן אפילו ראשי גבעולין ומזה ובלבד שלא יספג, צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו ומזה ואינו צריך להזהר שמא יגע בצידי הכלי בפעם שנייה. השגת

הראב"ד. בפעם שנייה. א"א ר"מ הוא שאמר כן בתוספתא אבל במשנה בסתם אמרו בין בראשונה בין בשנייה ונראה במשנה שר"י הוא בן מחלוקתו דר"מ ומכשיר אפי' בראשונה.

פרק יא

א כיצד מטהרים טמא מת במי נדה, לוקח אדם טהור שלשה קלחין של אזוב ואוגדן אגודה אחת ובכל בד ובד גבעול אחד וטובל ראשי גבעולין במי נדה שבכלי ומתכוין ומזה על האדם או על הכלים ביום השלישי וביום השביעי אחר שתנ"ץ החמה, ואם הזה משעלה עמוד השחר כשר, ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל ביום ומעריב שמשו והרי הוא טהור לערב, טבל את האזוב בלילה והזה ביום או שטבל את האזוב ביום והזה בלילה הזאתו פסולה והמים ממטמאין משום מי חטאת כמו שיתבאר, עד שתהיה טבילת האזוב במים והזאתו ממנו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתנ"ץ החמה ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר כשר כמו שביארנו.

ב מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה כשיבוא להזות מונה בפנינו ג' ימים ומזין עליו בשלישי ובשביעי וטובל בשביעי ומעריב שמשו, בד"א בעם הארץ שבא להזות שאפילו אמר היום שלישי שלי אינו נאמן שמא היום נטמא לפיכך צריך למנות בפנינו אבל חבר שבא להזות מזין עליו או על כליו מיד, מי שהוזה עליו בשלישי ולא הוזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנ"ץ החמה. השגת הראב"ד. טובל בכל עת שירצה. א"א אינו כן בגמרא דקידושין לעולם מונה שלישי ושביעי וטובל אחר הזאה.

ג כל המטמאין מקבלין הזאה, כיצד זבים וזבות נדות ויולדות שנטמאו במת מזין עליהן בשלישי ושביעי והרי הם טהורין מטומאת מת אע"פ שהן טמאין טומאה אחרת, שנאמר והזה הטהור על הטמא ביום השלישי הא למדת שהזייה מועלת לו אע"פ שהוא טמא, וכן הערל מקבל הזאה כיצד ערל שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי ה"ז טהור מטומאת מת וכשימול טובל ואוכל בקדשים לערב.

ד מצות אזוב שלשה קלחין וכל קלח וקלח גבעול אחד, נמצאו ג' גבעולין ושיריו שנים, או אם לקח ב' בתחילה ואגדן כשר, נתפרדו הגבעולין ונשרו העלין אפילו לא נשאר מכל גבעול מהם אלא כל שהוא כשר ששירי האזוב בכ"ש, קלח שיש בו שלשה בדין מפסקו ואח"כ אוגד שלשתן שמצותו להיות אגודה אע"פ שלא נתפרש בתורה שיהיה אגודה, פסקו ולא אגדו או שאגדו ולא פסקו או שלא פסקו ולא אגדו והזה בו כשר, האזוב הקצר אוגדו בחוט על הכוש וכיוצא בו וטובל במים ומעלה ואוחז באזוב ומזה, נסתפק לו אם מן החוט הזה או מן הכוש או מן הגבעול הזאתו פסולה.

ה אין מזין לא ביונקות האזוב ולא בתמרות אלא בגבעולין, אלו הן היונקות גבעולין שלא גמלו, ומי שהוזה עליו ביונקות ונכנס למקדש פטור, ומאימתי מזין באזוב משינ"ץ, ואזוב שהוזה בו מי נדה כשר לטהר בו את המצורע, כל אזוב שיש לו שם לווי פסול, והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד הוא הכשר והוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים, אבל זה שקורין אותו אזוב יון ואזוב כחלית ואזוב מדברי פסול.

ו אזוב של אשרה ושל עיר הנדחת ושל ע"ז ושל תרומה טמאה פסולה, של תרומה טהורה לא יזה ואם הזה כשר.

ז אזוב שלקטו לעצים ונפלו עליו משקין מנגבו והוא כשר להזייה, לקטו לאוכלין ונפלו עליו משקין אע"פ שנגבו פסול שהרי נטמא להזייה שכל המשקין וכל האוכלין וכל הכלים הרי הן כטמאים לענין חטאת כמו שביארנו, לקטו לחטאת הרי הן כנלקט לעצים ואם נפלו עליו משקין מנגבו ומזה בו.

פרק יב

א אדם שנטמא במת והזה עליו כיון שנגע כל שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשרו של טמא עלתה לו הזייה, אפילו נפלה ההזאה על ראש אצבעו או על ראש שפתו, אבל אם נגעה בלשונו אינה כלום, אע"פ שהלשון כאיברים שבגלוי לענין טומאה כמו שביארנו, אינן כאיברים שבגלוי לענין הזאה וטבילה, וכן כלי שנטמא במת והזה עליו כיון שהגיע לגופו של כלי כל שהוא ממי הנדה עלתה לו הזאה.

ב שני כלים או שני בני אדם שנתכוון להזות על שניהן כאחת והזה על אחד מהן, ונטפו המים מעל הראשון על השני הרי השני בטומאתו עד שיפלו עליו המים מהזיית המזה לא מן התמצית, הזה על שני כלים ונסתפק לו אם הזה על שניהן כאחד או מחבירו נמצה עליו הזייתו פסולה.

ג מחט שנתונה על החרש והזה עליה ספק על המחט הזה ספק מן החרש נמצה עליה הזייתו פסולה.

ד כלים המפוצלין שמחוברין זה לזה במסמרים, כגון מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני וכיוצא בהן, בשעת מלאכה חיבור לטומאה ולהזייה, שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לזה ולא לזה, כיצד הן חיבור לטומאה ולהזייה, שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה נטמא השני, ואם הזה על אחד מהן בשעת מלאכה עלתה הזייה לשניהן וכאילו הן גוף אחד, וכיצד אינו חיבור לא לטומאה ולא להזייה, שאם נטמא אחד מהן שלא בשעת מלאכה לא נטמא חבירו, ואם נטמאו שניהן והזה על אחד מהן שלא בשעת מלאכה לא טיהר חבירו אע"פ שהן מחוברין וזהו דין תורה, אבל מדברי סופרים גזרו שיהיו חיבור לטומאה אפילו שלא בשעת מלאכה גזירה משום שעת מלאכה, ולעולם אם נגעה באחד מהן טומאה נטמא חבירו, וכן גזרו עליהן שלא יהיו חיבור להזייה אפילו בשעת מלאכה גזירה משום שלא בשעת מלאכה, ולעולם אם הזה על אחד מהן לא טיהר חבירו עד שיזה גם עליו, הנה למדת שכל מקום שאתה שומע חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה אין זה אלא גזירה מדבריהם על הדרך שביארנו.

ה שני כלים שחיברן עד שנעשו כגוף אחד, כגון שתפר שני בגדים או שתי יריעות הרי אלו חיבור לטומאה ולהזאה מפני שהן ככלי אחד.

ו שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים והן עומדין להתירן אינו חיבור להזייה והרי הן חיבור לטומאה, וכן הסלעים שבקנתל, והמטה של טרבל, וקרן של כליבה, וקרנים של יוצאי דרכים, ושלשלת המפתחות, חיבור לטומאה ולא להזאה, אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל קורה וקורה ממטה זו המפוצלת.

ז המחבר ג' כסתות של צמר ושש של פשתן, או שלשה סדינים או י"ב מטפחות, הרי אלו חיבור לטומאה ולהזאה, יתר מכאן חיבור לטומאה ולא להזאה, חלוק אחד וטלית אחת וקלובקרין אחד הרי הן חיבור לטומאה ולהזייה אפילו היו ארוכין ביותר או רחבין ביותר כל שהן, ואי זהו קלובקרין זה שני בגדים שמניחין צמר גפן ביניהן ותופרין אותן כאחת ועושין מהן חלוק לימות הגשמים.

ח כיסוי המיחם שמחובר בשלשלת, הזה על המיחם טהר הכל, הזה על הכיסוי לא טהר המיחם עד שיזה עליו.

ט הזוג והענבל חיבור לטומאה ולהזאה ואם הזה על אחד מהן טהרו שניהן.

י הטווי שטוים בו הפשתים או שוזרין בו החבלים ג' גופין יש בו, העץ שמלפפין עליו הטווי והוא הנקרא כוש, והנחושת או הברזל שבראש העץ והוא הנקרא צינורא שבה פותלין וטווין, והרחיים שבאמצע הכוש והיא הנקראת פיקא, הכוש שפותלין בו החבלים שנטמא לא יזה על הפיקא שלו ולא על הכוש אלא על הצינורא, ואם הזה על אחד משלשתן טהר הכל, ושל פשתן מזה על אחד משלשתן לכתחילה ששלשתן חיבור. השגת הראב"ד. הטווי שטווין בו פשתן. א"א בכל מה שמאריך הוציא עצמו מלשון המשנה ולא פירש

מה הוא כוש של רובן ונ"ל שהוא חבלי הספינות והוא מלשון ארבא א"נ חבלי הקשתים והוא מלשון רובה קשת וכל אלה חבלים גסים.

יא עור של עריסה שהוא מחובר לפיקות, חיבור לטומאה ולהזאה, המלבן של מטות אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה.

יב כל ידות הכלים הקדוחות כגון נצב הסכין וכיוצא בו שהנצב נקוב והברזל נכנס בו חיבור לטומאה ולהזאה, אבל הידות החרוקות כגון ע"ץ החנית שהע"ץ נכנס בברזל אינו חיבור להזאה.

פרק יג

א מעלות יתירות עשו בטהרת החטאת, שהאדם הטהור אפילו טבל לקדש ועומד ומשמש על גבי המזבח אינו טהור לחטאת ולא לשריפת הפרה ולא למילוי המים ולא לקדשן ולא להזות עד שיטבול לשם חטאת ואח"כ יהיה טהור לחטאת, וכן הכלים אפילו מזרק שבעזרה אינו טהור לחטאת עד שיטבילוהו לשם חטאת, וכן כל האוכלין וכל המשקין אע"פ שהן טהורין הרי הן לענין חטאת כאוכלין ומשקין המטמאין.

ב כל כלי הראוי למשכב או למושב אף ע"פ שהוא טהור לגבי הקודש הרי הוא לגבי חטאת כמדרס הזב עד שיטבילוהו לשם חטאת, יוחנן בן גודגדא היה אוכל בטהרת הקודש כל ימיו והיה מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת.

ג כל ולד הטומאות אע"פ שאינו מטמא אדם ולא כלים אפילו לקודש כמו שביארנו, הרי הוא מטמא אדם וכלים לחטאת, לפיכך אמרו המקדש את מי חטאת לא ינעול את הסנדל, שמא יפלו משקין על הסנדל ונמצא הסנדל טמא שכל המשקין טמאין הן לגבי החטאת ויתטמא זה המקדש בנגיעתו בסנדל ונמצאו מי חטאת טמאים. השגת הראב"ד. ונמצאו מי חטאת טמאים. א"א הפסקא אחרת קשיא לי נפלו משקין על בשרו לא נטמא נפלו על כסותו נטמאת וטימאתו ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני קשיא לי א"א נאמר לו שלא ילבש בגדים שמא נפלו משקין על בגדיו וטמאום והם יטמאו אותו ועוד עד שניחוש למשקין טמאים ניחוש לשאר טומאות שמא נגע בסנדל ועוד למה זה למימר המקדש לימא הנוגע או המזה לפיכך נ"ל שלא חשו על משקין אחרים אלא שמא יפלו מאותן משקים על הסנדל והם נפסלין בהיסח הדעת וטמאו את הסנדל והסנדל יטמא האדם שהרי אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש וכ"ש חטאת וכן בכסותו אמרו בגדים או כלי קדש אפי' בטהרה מדרס לחטאת וזה שנטמאו בגדיו במשקין אע"פ שטבל לחטאת חזר להיות כסתם אוכלי קדש ועכשיו שאמרו לא חשו אלא על נפילת מי הקידוש לפיכך לא אסרו לו ללבוש בגדים בשעת קידוש מפני שיכול להזהר משא"כ בסנדל.

ד מי שנטמאו ידיו בלבד בדברים המטמאין את הידים כגון שנגע באוכלין או במשקין וכיוצא בהן אע"פ שהוא טהור לקדש ואינו צריך אלא טבילת ידיו בלבד כמו שיתבאר, הרי נטמא כל גופו לענין החטאת וצריך טבילה, אפילו לא נטמאת אלא ידו אחת נטמא כולו והרי הוא ראשון לטומאה.

ה כל הטעון טבילה בין מן התורה בין מדבריהם מטמא את מי חטאת ואת אפר החטאת ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא, וכן מטמא את האזוב המוכשר ואת המים שנתמלאו ועדיין לא נתקדשו, ואת הכלי הריקן הטהור לחטאת, מטמא כל אחד מאלו במגע אבל לא במשא, וטמא שנגע במקצת אפר חטאת פסל את כולו.

ו אין מונין לחטאת ראשון ושני ושלישי כדרך שמונין לתרומה ולקודש, כיצד עשרה שטבלו לשם חטאת ונטמא אחד מהן אפילו לא נטמא אלא לגבי חטאת בלבד כגון שנטמאת ידו בלבד ונגע בחבירו וחבירו בחבירו אפילו הן מאה כולן טמאין לחטאת, וכן כלים הטהורים לחטאת שנטמא כלי מהן אפילו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת כגון שנגעו משקין באחוריו ונגע כלי זה בכלי שני ושני בשלישי נטמאו

הכלים כולן לגבי החטאת ואפילו הן מאה.

ז כל הראוי להתטמא במדרס הזב אף ע"פ שהוא טהור לקודש אם הנידו הטהור לחטאת נטמא אף על פי שלא נגע בו, וכן הטהור לחטאת שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת, או שהניד את רוקו או את מימי רגליו של אדם זה, נטמא אע"פ שלא נגע בו, אבל כלי שאינו ראוי למדרס אינו מטמא את הטהור לחטאת אא"כ נגע בו. השגת הראב"ד. אם הנידו הטהור. א"א זהו מדף המשנה ונראה לי כי מדף הוא שהנידו אע"פ שלא נגע בו ואני איני רואה כן במשנה אבל הטהור לחטאת שנגע במדף טמא ולגין של חטאת שנגע במדף טמא הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו טמא ברגלו טהור הסיטן בידו רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין אלמא היסט לאו כנגיעה הוא לגבי מדף והמדף כבר נתפרש בפיסקא של מעלה מזו כי הוא דבר הראוי ליטמא מדרס אע"פ שהוא בחזקת שימור טמא הוא אצל חטאת עד שיטבול לשם חטאת ולשון מדף טומאה קלה היא מפני שהיא טבילת מעלות.

ח כלי הטמא בטמא מת אם הנידו הטהור לחטאת נטמא ואף ע"פ שלא נגע בו ואע"פ שאין טמא מת מטמא במשא כמו שביארנו, כיצד מפתח שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת וסגר הטהור לחטאת את הדלת הואיל והניד את המפתח הטמא נטמא, וכן אם הסיט את השרץ ואת שכבת זרע הרי זה טמא לחטאת אע"פ שאין אלו מטמאין במשא כמו שיתבאר.

ט הטהור לחטאת שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב וכיוצא בו והן הנקראין מדף אף ע"פ שהוא טהור לקודש נטמא לחטאת, וכן כלי הטהור לחטאת שנגע במדף נטמא לחטאת.

י הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בין טהורין בין טמאים שכל אוכלין ומשקין לגבי חטאת אינן טהורין אם נגע בהן בידו נטמא כל גופו כמו שביארנו, נגע בהן ברגלו או בשאר גופו או שהסיטן בידו ולא נגע בהן טהור, וכן אם נגע בתנור וכיוצא בו משאר כלים שאינם טהורין לחטאת נטמא כולו אבל אם נגע ברגלו בהן הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.

יא הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מים שנתמלאו לחטאת נטמא מפני שהן שאובין, ומדברי סופרים שהבא ראשו ורובו במים שאובין נטמא כמו שיתבאר.

יב הכל נאמנין על טהרת החטאת ואפילו עמי הארץ מפני חומרתה, ומעלות אלו שעשו בה הכל נזהרין בה, והרי נאמר בתורה והיתה לעדת בני ישראל למשמרת כל ישראל ראויין לשמירה, לפיכך עם הארץ שהביא כלי מביתו אפילו כלי חרס ואמר כלי זה טהור לחטאת הרי זה טהור ומקדשין בו ומזין ממנו, ואע"פ שאותו כלי טמא לקודש ולתרומה, וכן עם הארץ שאמר טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת אצלו ואמר טהורין הן נאמן, שאין אדם מישראל מזלזל בה.

פרק יד

א כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצדו טהור שאין כלי חרס מטמא מגבו אפילו לגבי חטאת, הניח הכלי על גבי השרץ אע"פ שלא נטמא הכלי הרי האפר טמא שנאמר והניח מחוץ למחנה במקום טהור ואין זה מקום טהור, ולא על גבי השרץ בלבד אלא אפילו הניחו על גבי אוכל שני וכיוצא בו מדבריהם שטומאתן טומאה קלה והם מדברי סופרים הרי נטמא האפר שנאמר במקום טהור שלא יהיה על [גבי] שום טומאה בעולם, וכן כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונתון על ארובה שבבית טמא, אם היה הכלי משולשל לבית נטמא האפר ואע"פ שאין בארובה פותח טפח, ואם לא היה משולשל אם היה בארובה פותח טפח טמא.

ב היה הכלי של אבן, בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה האפר טהור.

ג וכן כלי שיש בו אפר או מים מקודשים ומוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת, הרי האפר והמים טמאים שאין אפר החטאת ניצלת בצמיד פתיל שנאמר במקום טהור ואין זה מקום טהור.

ד וכן אוכלין ומשקין של קדש אינן ניצלין בצמיד פתיל, אבל מים שאינן מקודשין וכלי ריקן הטהור לחטאת ניצל בצמיד פתיל, בד"א כשהיו הבעלים טהורים אבל אם נטמאו הבעלים נפסלו המים בכ"מ שהן, כיצד היו מימיו מוקפין צמיד פתיל והוא והם באהל המת שניהן טמאים, היה הוא מבחוץ והמים שאינן מקודשין מבפנים שניהן טהורין, הוא בפנים והמים בחוץ כשם שהוא טמא כך מימיו פסולין. השגת הראב"ד. והוא והם באהל המת שניהם טמאים. א"א מצאתי בשתי נוסחאות כשם שהוא טהור כן מימיו טהורין ולא ידעתי מהו ואולי אמר אם הוא והם מוקפים צמיד פתיל וכיוצא בהן הרי זו טהורה, (כללו של דבר חכמים הולכים אחר התופס המים בידו ור"ע הולך אחר המים והלכה כחכמים).

ה הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור וכיוצא בו מכלים שאינם טהורים לחטאת ופשט ידו חוץ לתנור וכלי שיש בו מי חטאת בידו, וכן קנה המוטל על גבי התנור ושני כלים שיש בהן מי חטאת תלויין בו אחד מכאן ואחד מכאן הרי אלו טמאין לפי שאינן במקום הטהור לחטאת, והואיל והם נשענין על התנור הרי הן כאילו מונחין על גביו, אבל אם היה עומד על התנור ובידו כלי ריקן הטהור לחטאת או מים שאינן מקודשין הרי אלו טהורין כמות שהיו, היה עומד חוץ לתנור ופשט ידו לחלון ונטל כלי שיש בו חטאת והעבירו ע"ג התנור הרי זה טהור, וכן הזייה שעברה ע"ג טומאה כגון משכב ומושב וכיוצא בהן ה"ז טהורה.

ו כלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה הרי נטמא כלי של חטאת וכל שיש בו אבל כלי הקדש טהור כשהיה, וכן אם נגע הטהור לחטאת בשניהן בשתי ידיו כשהן מונחין על הארץ הרי נטמא של חטאת שהרי הטהור לחטאת נטמא בנגיעת הכלי שאינו טהור לחטאת כמו שביארנו וחזר וטימא את מי חטאת.

ז הגביה שני הכלים בשתי ידיו שניהן טמאין זה של חטאת נטמא מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת ושל קודש נטמא מפני זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי נדה שהן מטמאין במשא מפני שנטמאו מחמת הכלי של קדש, לפיכך אם היה הכלי של קדש כרוך בנייר והגביה בנייר ולא נגע בו והגביה החטאת בידו שנייה שניהן טהורין שהרי לא נגע בכלי ולא נטמא לחטאת, אבל אם היה נוגע בכלי הקדש בידו אפילו היה של חטאת בנייר שניהם טמאין. השגת הראב"ד. שהן מטמאין במשא מפני שנטמאו. א"א נ"ל צריך להיות אע"פ שנטמאו או חסר איזה דבר וכך פי' א"ת הלא הנושא מי חטאת טומאת התורה היא ובגדים ואדם מטמא אם כן מפני מה נטמאו מחמת הכלי של קדש וכיון שנפסלו בטלה טומאה חמורה שלהם ויש לזה שורש במשנה ויש הפרש בין הגביה להסיט כמו שמפורש במשנה וכן הסוגיא אשר לו.

ח הסיט את שני הכלים בידו ולא נגע בהן שניהן טהורין שאין הכלי שאינו טהור לחטאת מטמא את הטהור לחטאת עד שיגע בו בידו אא"כ היה ראוי למדרס כמו שביארנו.

ט כל ספק הטומאות שהוא טהור לגבי תרומה כמו שיתבאר הרי הוא טהור לחטאת, וכל הספיקות שתולין בהן את התרומה אם נולדו בחטאת הרי אלו נשפכין, ואם נעשו טהרות על גבי אותן כלים ואדם שנולדו להן ספיקות אלו שהחטאות נשפכין עליהן הרי אותן הטהרות תלויות, והרפפות אינן ככלים והרי הן טהורות לתרומה ולקודש ולחטאת.

י דבילה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת ונטלה ואכלה אם יש בה כביצה המים טמאין, בין שהיתה הדבילה טמאה בין שהיתה טהורה, שכל האוכלין אפילו אוכל קודש אינו טהור לחטאת, והאוכלה חייב מיתה מפני שאכל תרומה טמאה, ואם אין בה כביצה המים בטהרתן, שאין האוכל מטמא אחרים עד שיהיה בו כביצה בין לתרומה בין לקדש בין לחטאת.

פרק טו

א הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה בין אדם בין כלים טמא ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו, שנאמר והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב הנה למדת שמי הנדה אב מאבות הטומאות של תורה, וטומאת מגען בכל שהוא ואם היה בהן כדי הזאה מטמאין במגע ובמשא, והנוגע בהן או שנושאן שלא לצורך מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משאו עד שיפרוש ממטמאיו שנאמר ומזה מי הנדה יכבס בגדיו אינו מדבר במזה על הטמא אם טיהר את הטמא קל וחומר שיהיה הוא טהור מפי השמועה למדו שזה שנאמר בתורה ומזה מי הנדה לא נאמר אלא לשיעור שהנוגע או הנושא מי נדה שיש בהן כדי הזייה שלא לצורך הזאה טמא ומטמא בגדים דין תורה, וכמה הוא שיעור הזאה כדי שיטבול ראשי גבעולין של אזוב במים, בד"א שמי חטאת מטמאין בזמן שנגע בהן או נשאן שלא לצורך קודם שיעשו מצותן אבל אחר שעשו מצותן אינן מטמאין כלל, כיצד הרי שטבל את האזוב והזה על האדם הטמא או על הכלים והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הניתזין בשעת הזאה על הארץ או על הטהור הרי אותן המים טהורים והנוגע בהן והנושאן טהור, הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה הרי המים המנטפין כשרין להזות מהן כמו שביארנו, לפיכך מטמאין טומאת מי חטאת לפי שלא עשו מצותן שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו מקבל טומאה. השגת הראב"ד. שאינו מקבל טומאה. א"א כתבתי למעלה מה שנ"ל מן התוספתא.

ב אין מי חטאת מטמאין את הכל קודם שיעשו מצוותן עד שיהיו טהורין וכשירין להזאה, אבל מי חטאת שנפסלו כגון שנתערב בהן מים או ששתתה מהן בהמה וכיוצא בהן מאלו הדברים הפוסלין אותן אם נגע בהן הטהור לתרומה נטמא בין שנגע בידיו בין שנגע בשאר גופו, נגע בהן אדם הטהור לחטאת ואפילו בידיו הרי הוא טהור כמות שהיו.

ג מי חטאת שנטמאו ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור לתרומה בין בידיו בין בגופו נטמא, ואם נגע בהן הטהור לחטאת בידיו נטמא, נגע בשאר גופו הרי הוא טהור כמות שהיה.

ד מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעיין או מי מקוה או מי פירות, אם רוב מי חטאת מטמאין במשא, ואם רוב מי פירות אין מטמאין, מחצה למחצה מטמאין, אפר פרה שנתערב באפר מקלה וקידש בכולן אם היה הרוב אפר פרה מטמאין במי נדה, ואם היה הרוב אפר מקלה אין מטמאין במגע אבל מטמאין במשא.

ה אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדשן ונגע בהן הטהור לתרומה בין בידיו בין בגופו נטמא, נגע בהן הטהור לחטאת אפילו בידיו ה"ז טהור כמות שהיה.

ו מי חטאת שנפסלו לא יגבלם בטיט שלא יעשם תקלה לאחרים שמא יגע בטיט ויטמא, שמי חטאת אינם בטלין בטיט שנאמר חטאת היא.

ז פרה ששתת מי חטאת אף ע"פ שנשחטה בתוך כ"ד שעות בשרה טהור שנאמר למשמרת למי נדה, בזמן שהן שמורין אינן בטלין, אבל בזמן ששתאתן פרה בטלו שהרי אינם שמורין.

ח המזה מחלון שמזין ממנו על הרבים, והוזה עליו ונכנס למקדש ואחר כך נמצאו המים פסולין הרי זה פטור, שחזקת המים שמזין מהן על הרבים שהן כשרין והרי זה כאנוס, אבל אם הוזה עליו מחלון של יחיד ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין חייב בקרבן עולה ויורד מפני שהיה לו לבדוק על המים ואח"כ יכנס למקדש, מחליקים היו העם במים ששותתים בארץ מחלון של רבים ודורסים אותן ונכנסים למקדש ולא היו חוששין להן שמא פסולין הן. השגת הראב"ד. שמא פסולין הן. א"א ורובן מן המים שעשו מצוותן.

ט המזה באזוב הטמא לחטאת, אם יש בו כביצה המים פסולין והזייתו [פסולה], אין בו כביצה המים כשירים והזאתו פסולה, ואזוב זה מטמא חבירו וחבירו לחבירו אפילו הן מאה שאין מונין לחטאת.

י המגביה כלי שהוזה עליו והרי עליו המים כדי

הזאה טהור שהמים שעשו מצוותן אינן מטמאין כמו שביארנו. בריך רחמנא דסייען.

רמב"ם הלכות טומאת צרעת

פרק יא

א טהרת מצורע מצות עשה, ותגלחתו כשיטהר מצות עשה, כיצד מטהרין את המצורע מביא מזרק של חרש חדש וקבלה היא שיהיה [חדש] ונותן לתוכו רביעית מים חיים הראויין לקדש אותן מי חטאת, ושיעור זה מדברי סופרים, ומביא שתי צפורים דרור טהורות לשם טהרת צרעת שנאמר ולקח למטהר, ושוחט את הברורה שבשתיהן על המים שבכלי חרס וממצה עד שיהיה הדם ניכר במים, וחופר וקובר הצפור השחוטה בפניו, ודבר זה קבלה מפי השמועה. ונוטל ע"ץ ארז ומצותו שיהיה ארכו אמה ועוביו כרביע כרע מכרעי המטה, ואזוב שאין לו שם לווי כמו שביארנו אין פחות ממטפח, ושני תולעת משקלו שקל, ואם טעמו פסלו כצביעת התכלת, וכל השיעורים הלכה, ולוקח עם שלשתן הצפור החיה, וארבעה מינין אלו מעכבין זה את זה, וע"ץ ארז ואזוב שנתקלפו פסולין, וכורך האזוב עם הארז בלשון של זהורית ומקיף להן ראשי אגפיים וראש הזנב של צפור החיה, וטובל ארבעתן במים שבכלי ובדם שעליהן, ומזה שבע פעמים על אחר ידו של מצורע ומשלח את הצפור, וכיצד משלחה, עומד בעיר וזורקה חו"ץ לחומה ואינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר, שנאמר מחו"ץ לעיר אל פני השדה, שלחה וחזרה חוזר ומשלחה אפילו מאה פעמים, ואח"כ מגלח הכהן את המצורע, כיצד מגלחו, מעביר תער על כל בשרו הנראה אפילו בית השחי ובית הערוה שיער שעל כל הגוף עד שיעשה כדלעת שנאמר את כל שערו, א"כ למה נאמר ראשו וזקנו וגבות עיניו לרבות כל כיוצא בהן ולמעט שיער שבתוך החוטם לפי שאינו נראה, ואח"כ מכבס בגדיו וטובל ויטהר מלטמא בביאה ומלטמא משכב ומושב, ויכנס לפנים מן החומה ומונה שבעת ימים ואסור בהן בתשמיש המטה שנאמר מחו"ץ לאהלו מלמד שאסור בתשמיש המטה, והמצורעת מותרת בתשמיש המטה. השגת הראב"ד. שבתוך החוטם לפי שאינו נראה. א"א והלא ריבה שיער של בית הסתרים ומה טעם לשיער שבתוך החוטם אע"פ שאינו נראה אלא היינו טעמא לשיער שבתוך החוטם שאינו מעכב לפי שאינו ברוב האדם.

ב כל שבעת הימים האלו עדיין הוא אב הטומאה מטמא אדם וכלים במגע לא במשא שהרי הוא אומר והיה ביום השביעי וכבס את בגדיו וגו' מלמד שהיה מטמא בגדים וכשם שהיה מטמא בגדים במגע כך מטמא אדם במגע שכל המטמא בגדים מטמא אדם, וביום השביעי מגלחו הכהן תגלחת שנייה כראשונה ומכבס בגדיו וטובל ויטהר מלטמא אחרים, והרי הוא ככל טבולי יום ואוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא כפרתו אוכל בקדשים כמו שביארנו.

ג כשהוא מגלח בשתי התגלחות אינו מגלח אלא בתער, ואם גילח שלא בתער או שהניח שתי שערות לא עשה כלום, ואינו מגלחו אלא כהן, ואם שייר שתי שערות בתגלחת ראשונה וגלחן בשניה לא עלתה לו אלא תגלחת אחת בלבד והרי היא ראשונה, וכל היום כשר לטהרת המצורע.

ד תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו ושאר כל מעשיו מעכבים. השגת הראב"ד. תגלחת המצורע. א"א איני יודע מהו זה אדרבה אלו הן שמעכבין את טהרתו ליכנס לפנים מן החומה ולטמא בביאה ומשכבו ומושבו טמא וראשו פרוע ובגדיו פרומים שהרי דרשו בת"כ וטהרו בדברים הנעשים בגופו, ואולי טעות סופר הוא והדבר בהפך ושאר דברים שאינן מעכבין בו כגון כיבוס בגדים שילוח הצפור ופרישתו מאשתו וכן מצאתי בתוספתא כמ"ש.

ה שחיטת הצפור והתגלחת וההזיה ביום ושאר כל מעשיו בין ביום בין בלילה, אלו באנשים ושאר כל מעשיו בין באנשים בין בנשים, אלו

בכהנים ושאר כל מעשיו בין בכהנים בין בישראל.

ו טהרת מצורע זו נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, וכהן שטמאו מצוה לטהרו שנאמר לטהרו או לטמאו, והכל כשרין לטהר את המצורע אפילו זב ואפילו טמא מת, ואין מצורע מטהר מצורע, ואין מטהרין שני מצורעין כאחת שאין עושין מצות חבילות.

ז ע"ץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצורע זה מטהר בהן מצורעים אחרים, וכן צפור המשתלחת מותר לטהר בה מצורעים אחרים מאחר שנשתלחה ומותרת באכילה, אבל הצפור השחוטה אסורה בהנאה, ומאימתי תיאסר משעת שחיטתה, שחטה ואין שם אזוב ולא ע"ץ ארז ולא שני תולעת הרי זו אסורה בהנאה ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, והאוכל כזית מצפור השחוטה עבר על עשה ועל לא תעשה שנאמר וזה אשר לא תאכלו מהם מפי השמועה למדו שזה לרבות הצפור השחוטה, ונאמר טהורה תאכלו הא אחרת לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה.

ח אין לוקחין שתי הצפורים מצפורי עיר הנדחת ולא מצפורים שהחליפן בעבודה זרה ולא מצפורים שהרגו את הנפש, ומצוותן שיהיו שתיהן שוות במראה בקומה ובדמים ולקיחתן כאחת, אף ע"פ שאינן שוות או שלקח אחת היום ואחת למחר כשירות, לקח שתי הצפרים לשם איש כשירות לטהר בהן אשה, לשם אשה כשירות לטהר בהן איש, לטהר בהן בית מנוגע כשירות לטהר אדם, לקחן לאדם כשירות לבית מנוגע שנאמר ולקח למטהר.

ט שחט אחת מהן ונמצאת שלא היתה דרור יקח זוג לשניה והראשונה מותרת באכילה, שחט האחת ונמצאת טרפה יקח זוג לשניה והראשונה מותרת בהנאה. השגת הראב"ד. והראשונה מותרת בהנאה. א"א ובתוספתא ארישא ושתיהן מותרות באכילה.

י נשפך הדם מניחין את המשתלחת עד שתמות, מתה המשתלחת ישפך הדם ויקח שתים אחרות.

רמב"ם הלכות מחוסרי כפרה

הלכות מחוסרי כפרה. יש בכללן ארבע מצות עשה. וזה הוא פרטן: (א) שתקריב הזבה כשתטהר קרבן. (ב) שתקריב היולדת כשתטהר קרבן. (ג) שיקריב הזב כשיטהר קרבן. (ד) שיקריב מצורע כשיטהר קרבן, ואחר שיקריבו קרבנותיהן תגמר טהרתן. וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א ארבעה הן הנקראין מחוסרי כפרה, הזבה, והיולדת, והזב, והמצורע, ולמה נקראו מחוסרי כפרה שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים כמו שביארנו בפסולי המוקדשין.

ב גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה, שקרבנו עכבו להיות גר גמור ולהיות ככל כשרי ישראל ומפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל, וכיון שיביא קרבנו ויעשה ישראל כשר אוכל בקדשים, הביא פרידה אחת בשחרית אוכל בקדשים לערב ויביא פרידה שנייה, שקרבנו של גר עולת בהמה או שני בני יונה או שתי תורים ושניהן עולה, כמו שביארנו במעשה הקרבנות.

ג הזב והזבה קרבן כל אחת מהן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת, והיולדות [והיולדת] קרבנה כבש עולה ובן יונה או תור חטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת, והמצורע קרבנו שלשה כבשים אחד עולה ואחד אשם, וכשבה לחטאת, ואם אין ידו משגת מביא קן אחד עולה ואחד חטאת וכבש לאשם.

ד הזב והזבה והמצורע מביא כל אחד משלשתן כפרתו ביום השמיני לטהרתו שכל אחד מהן סופר שבעה ימי טהרה וטובל ביום השביעי ומעריב שמשו ומקריב קרבנותיו ביום השמיני.

ה היולדת אינה מביאה קרבנה ביום ארבעים לזכר או ביום שמונים לנקבה, אלא מערבת שמשה ומביאה קרבנה למחר שהוא יום ארבעים ואחד לזכר ויום שמונים ואחד לנקבה והוא היום שנאמר בו ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא וגו', ואם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת לא יצאת אפילו הביאה על ולדות הראשונים בתוך ימי מלאת של ולד זה לא יצאת, עברו ימים אלו ולא הביאו כפרתן הרי אלו מקריבין כפרתן לאחר זמן, וכל זמן שלא הקריבו חטאתם אסורים לאכול בקדשים אבל העולה (והאשם) אינן מעכבין, כבר ביארנו במעשה הקרבנות שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידן אלא מדעתן, חוץ ממחוסרי כפרה שאין צריכין דעת בעלים שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים אם היו מחוסרי כפרה ומאכילן בזבחים. השגת הראב"ד. ואם הביאה קרבנה בתוך מלאת וכו' עד בתוך מלאת של ולד. א"א זה תימה גדול אם שלחה קרבנותיה תוך מלאת למה לא יצאה ומאי שנא מחטאת חלב ודם שהטמא משלח אותה ומקריבין לה.

פרק ד

א כשיתרפא הצרוע מצרעתו אחר שמטהרין אותו בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפורים ומגלחין את כל בשרו ומטבילין אותו, אחר כל זאת יכנס לירושלים ומונה שבעת ימים וביום השביעי מגלח תגלחתו שניה כתגלחת הראשונה וטובל והרי הוא טבול יום ומעריב שמשו ולמחר בשמיני טובל פעם שנייה ואח"כ מקריבין קרבנותיו, ומפני מה טובל בשמיני אחר שטובל מאמש, מפני שהיה רגיל בטומאה בימי חלוטו

ואינו נזהר משום טומאה ושמא נטמא אחר שטבל, לפיכך טובל בשמיני בעזרת הנשים בלשכת המצורעים ששם אע"פ שלא הסיח דעתו.

ב נתאחר ולא גילח בשביעי וגילח בשמיני או אחר כמה ימים ביום שיגלח יטבול ויעריב שמשו ולמחר יביא קרבנותיו אחר שיטבול פעם שנייה כמו שביארנו. כיצד עושין לו, המצורע עומד חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח מזרחית באסקופת שער ניקנור ופניו למערב ושם עומדים כל מחוסרי כפרה בעת שמטהרין אותן ושם משקין את הסוטות, והכהן לוקח אשם של מצורע כשהוא חי ומניפו עם לוג השמן במזרח כדרך כל התנופות, ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא, ואחר כך מביא את האשם של מצורע עד הפתח ומכנים שתי ידיו לעזרה וסומך עליו ושוחטין אותו מיד, ומקבלין שני כהנים את דמו, אחד מקבל בכלי וזורקו על גבי המזבח ואחד בידו הימנית ומערה לידו השמאלית ומזה באצבעו הימנית, ואם שינה וקבל בשמאל תחילה פסל, הכהן שקיבל מקצת הדם בכלי מוליכו וזורקו על המזבח תחילה, ואחר כך יבא הכהן שקיבל הדם בכפו אצל המצורע הכהן מבפנים והמצורע מבחוץ ומכנים המצורע ראשו ונותן הכהן מן הדם שבכפו על תנוך אזנו הימנית, ואחר כך יכנים ידו הימנית ויתן על בהן ידו ואחר כך יכנים רגלו הימנית ויתן על בהן רגלו ואם נתן על השמאל לא יצא, ואחר כך יקריב חטאתו ועולתו, ואחר שיתן הדם על הבהונות נוטל הכהן מלוג השמן ויוצק לתוך כפו של חבירו השמאלית ואם יצק לתוך כף עצמו יצא וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו ומזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים על כל הזייה טבילת אצבע בשמן, ואם הזה ולא כיון כנגד בית קדש הקדשים כשירות, ואחר כך יבא אצל המצורע ויתן מן השמן על מקום דם האשם בתנוך אזן ובהן ידו ובהן רגלו, והנותר מן השמן שבכפו יתננו על ראש המתטהר ואם לא נתן לא כפר, ושאר הלוג מתחלק לכהנים. השגת הראב"ד. ואחר כך מביא את האשם. א"א אין כאן אח"כ אלא במקום שמניף שם היה סומך ותיכף התנופה היתה הסמיכה וכך היא שנויה בתוספתא כאשר הגהתי למעלה.

ג שירי הלוג אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהונה כשאר קדשי קדשים שהרי הוקש לאשם, ואסור לאכול מלוג השמן עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות ואם אכל לוקה כאוכל קדשים קודם זריקה.

רמב"ם הלכות מקוואות

הלכות מקואות. מצות עשה אחת, והיא שיטבול כל טמא במי מקוה ואחר כך יטהר. וביאור מצוה זו בפרקים אלו.

פרק א

א כל הטמאין בין אדם בין כלים בין שנטמאו טומאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטומאה של דבריהן אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע.

ב כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאה אינו אלא טבילת כל הגוף במקוה, וזה שנאמר בזב וידיו לא שטף במים כלומר שיטבול כל גופו, והוא הדין לשאר הטמאין שאם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו, וכל הדברים האלה אע"פ שהן מפי השמועה הרי נאמר במים יובא וטמא עד הערב וטהר בניין אב לכל הטמאים שיבואו במים.

ג כל הכלים שנטמאו יש להן טהרה במקוה חוץ מכלי חרס וכלי זכוכית וכן המפץ, כלי חרס נאמר בו ואותו תשברו ואין לו טהרה אלא שבירה, אפילו חיברו בקרקע ואפילו קבעו במסמר ואפילו מלאהו סיד או גפסים הרי הוא כמו שהיה עד שישבר, וכלי זכוכית ככלי חרס עשאום בדבר זה.

ד המפץ אינו בכלל הכלים המקבלים שאר כל הטומאות לפי שאינו כלי קיבול אינו מכלל כלי עץ האמורין בתורה והואיל והוא ראוי למשכב נתרבה לטומאת מדרס בלבד דין תורה וכיון שאין לו טומאה וטהרה בפירוש ונתרבה לטומאה לא יתרבה לטהר במקוה שאין מתטהר במקוה אלא הכלים האמורין בתורה ואין למפץ טהרה אלא קריעתו עד שישאר פחות מששה על ששה טפחים. השגת הראב"ד. אלא הכלים האמורים בתורה. א"א הרבה דברים ועדיין לא השלים שהכלים האמורים בתורה לא נתפרשו לענין משכב ומושב אלא כל הראוי למשכב מטמא במדרס ואם מטמא לא יטהר בטבילה כשאר טמאים והלא לא נאמרה שבירה אלא בכלי חרס אבל היה לו לומר שלא נתנה תורה טבילה בין למדרס בין לשאר טומאות אלא לכלים או לאריג שהרי בטומאת הזב כתיב וכל כלי עץ ישטף במים וכן במת בפרשת מדין וכן בשרצים ובכולן כלים כתיב הילכך פשוטי כלי העץ הראויים למדרסות ונתרבו לשאר טומאות מקל וחומר מפכים קטנים כיון שנתרבו לטומאה נתרבו לטהרה דון מינה ומינה אי נמי פשוטי כלי עץ הראויים למדרסות אין צריך להביאם מקל וחומר אלא מגופא דקרא דכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים אלמא מקבל טומאה כל שהוא כלי בטומאת הזב ואפילו במגעו מיהו מדכתיב בהדי משכב ומושב בעינן שיהא ראוי למדרס אבל מפץ שאינו כלי אתי מקל וחומר לטומאה אבל לטהרת מים לית ליה שאינו כלי שהרי למדרסות טהרתן במים שהרי הן בכלל וכל כלי עץ ישטף במים אבל מפץ שאינו כלי ולא בגד ולא מעשה עזים לא בא לכלל זה זה טעם העיקר.

ה הזב אין לו טהרה אלא במעיין שהרי נאמר בו במים חיים אבל הזבה ושאר הטמאין בין אדם בין כלים טובלין אף במקוה.

ו כל חייבי טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בלילה כמו שביארנו בעניין נדה, ובעל קרי טובל והולך כל היום כולו מתחלת הלילה שנאמר והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב שמש. השגת הראב"ד. ובעל קרי טובל והולך כל היום כולו מתחלת הלילה. א"א וכן לטמא שרץ ולכל הטמאים שאין טעונין ספירת שבעה נקיים שהרי אף בטומאת מת שנינו טבל את האזוב ביום והזה בלילה או שטבל בלילה והזה ביום פסול אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום.

ז כל הטובל צריך שיטבול כל גופו כשהוא ערום בבת אחת ואם היה בעל שיער יטביל כל שיער ראשו והרי הוא כגופו דין תורה, וכל הטמאין שמטבלו בבגדיהן עלתה להן טבילה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין, וכן הנדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה.

ח כל הטובל צריך להתכוין לטבילה ואם לא נתכוין עלתה לו טבילה לחולין, אפילו נדה שטבלה בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקר הרי זו מותרת לבעלה, אבל לתרומה ולקדשים אינה טהורה עד שתטבול בכוונה.

ט הכופת ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו מים דרך כולו טהור, הקופץ לתוך המקוה הרי זה מגונה, והטובל פעמיים במקוה הרי זה מגונה, והאומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה.

י בית הסתרים ובית הקמטים אינן צריכין שיבואו בהן המים שנאמר וידיו לא שטף במים איברים הנראים בלבד, ואף על פי כן צריכין להיות ראויין שיבואו בהן המים ולא יהיה דבר חוצץ לפיכך אמרו חכמים לעולם ילמוד אדם בתוך ביתו שתהיה אשה מדיחה בין קמטיה במים ואחר כך תטבול, והאשה טובלת כדרך גדילתה כאורגת וכמניקה את בנה.

יא אשה אינה טובלת בנמל מפני שמתביישת מבני העיר ואינה טובלת כהוגן, ואם הקיף לה מפץ וכיוצא בו כדי להצניעה טובלת בנמל, ולא תטבול על גבי כלים חרס או סל וכיוצא בהן מפני שמפחדת ולא תעלה לה טבילה.

יב אחד האדם או הכלים לא יהיה דבר חוצץ בינם ובין המים, ואם היה דבר חוצץ בינם ובין המים כגון שהיה בצק או טיט מודבק על בשר האדם או על גוף הכלי ה"ז טמא כשהיה ולא עלתה להן טבילה, דבר תורה אם היה דבר החוצץ חופה את רוב האדם או רוב הכלי לא עלתה להן טבילה והוא שיקפיד עליו ורוצה להעבירו, אבל אם אינו מקפיד עליו ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר אינו חוצץ ואע"פ שחופה את רובו, וכן אם היה חופה מיעוטו אינו חוצץ אע"פ שהוא מקפיד עליו, מדברי סופרים שכל דבר החוצץ אם היה מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה אע"פ שהוא על מיעוטו גזירה משום רובו, וכל דבר החוצץ אם היה חופה את רובו לא עלתה לו טבילה אע"פ שאינו מקפיד עליו גזירה משום רובו המקפיד עליו, נמצאת אומר שאם היה על בשר האדם או על גוף הכלי דבר מדברים החוצצין כגון בצק וזפת וכיוצא בהן אפילו טיפה כחרדל והוא מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה, ואם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה, אא"כ היה חופה רוב הכלי או רוב האדם כמו שביארנו.

פרק יא

יב דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, השם ברחמיו הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן. סליקו להו הלכות מקואות בס"ד. נגמר ספר עשירי והוא ספר טהרה, הלכותיו שמונה, ופרקיו מאה וארבעים וארבעה.

[הבאנו את הלכות הכנת הסדר וליל הסדר מהקיצור שולחן ערוך, אולם יש דברים הנוהגין רק בזמן הגלות, ובזמן הגאולה זה אחרת, ויש לשים לב לכך.]

קיצור שולחן ערוך

סימן קיח – דיני הכנת הסדר

א יהדר אחר יין יפה למצות ארבע כוסות, ואם יש בנמצא יין אדום יפה כמו הלבן, וגם הוא כשר כמו הלבן, מצוה בו יותר מבלבן, שנאמר אל תרא יין כי יתאדם, משמע שחשיבותו של יין הוא כשהוא אדום, ועוד לפי שיש בו זכר לדם שהיה פרעה שוחט ילדי בני ישראל, ובמדינות שהאומות טפשים וסכלים להעליל עלילות שקרים נמנעו מליקח יין אדום לפסח.

ב לצורך טיבול הראשון שהוא כרפס נוהגין הרבה ליקח פטרוזיליה וטוב יותר ליקח סלרי שיש לו טעם טוב כשהוא חי, והמובחר הוא לקחת צנון.

ג לצורך מרור נוהגין ליקח תמכא, וכיון שהוא חריף מאד יכולין לפררו במגרדת רק שיזהרו שלא יפוג לגמרי, ויש לפררו כשבאין מבית הכנסת (ועיין לעיל סימן צ"ח סעיף ג' שצריכין לפררו על ידי שינוי) ובשבת אסורין לפררו, אלא שצריכין לפררו קודם הלילה ויכסהו עד הלילה, אבל יותר טוב לקחת חזרת שהיא "חסה" ונוח לאכלו, ונקרא מרור לפי שכששוהה בקרקע נעשה הקלח מר, ויוצאין גם בלענה הנקרא ווערמוט (עולשין וחרחבינא אינם שכיחים במדינותינו), כל המינים שיוצאין בהן מצטרפין זה עם זה לכזית, ויוצאין בין בעלין בין בקלחין אבל לא בשרשים, דהיינו שרשים הקטנים המתפצלים לכאן ולכאן, אבל השורש הגדול שבו גדלים העלים, אף שהוא טמון בקרקע הרי הוא בכלל קלח, ומכל מקום טוב יותר ליטול העלים והקלח היוצא חוץ לקרקע, כי יש אומרים שמה שהוא בקרקע נקרא שורש, העלים אין יוצאין בהם אלא אם כן הם לחים, אבל הקלחים יוצאין בהן בין לחים בין יבשים, אך לא במבושלין או כבושין.

ד החרוסת צריך שיהיה עב זכר לטיט, ובשעה שהוא צריך לטבול את המרור ישפוך לתוכו יין או חומץ שיהיה רך זכר לדם, וגם שיהא ראוי לטבול בו, יש לעשות את החרוסת מפירות שנמשלה בהם כנסת ישראל כגון תאנים שנאמר התאנה חנטה פגיה, ואגוזים שנאמר אל גנת אגוז, ותמרים שנאמר אעלה בתמר, ורמונים שנאמר כפלח הרמון, ותפוחים זכר למה שנאמר תחת התפוח עוררתיך, שהיו הנשים יולדות שם בניהן בלי עצב, ושקדים על שם ששקד הקדוש ברוך הוא על הקץ לעשות. וצריך ליתן בתוכו תבלין הדומה לתבן, כגון קנמון וזנגביל שאינן נדכין הדק היטב, ויש בהן חוטין כמו תבן, זכר לתבן שהיו מגבלין בתוך הטיט. בשבת לא ישפוך את היין או החומץ לתוך החרוסת, כי צריך לעשות בשינוי ויתן את החרוסת לתוך היין והחומץ, ואת המי מלח (אפילו כשלא חל יום טוב בשבת) יעשה מערב יום טוב, ואם עושהו ביום טוב צריך לעשותו בשינוי שיתן תחלה את המים ואחר כך המלח.

ה משחרב בית המקדש תקנו חכמים שיהיו על השלחן בשעת אמירת ההגדה שני מיני תבשילין אחד זכר לקרבן פסח ואחד זכר לקרבן חגיגה שהיו מקריבין בזמן שבית המקדש היה קים. ונהגו שאחד מן התבשילין יהיה בשר, ויהיה מפרק הנקרא זרוע, לזכר שגאלם הקדוש ברוך הוא בזרוע נטויה, ויהיה נצלה על הגחלים, זכר לפסח שהיה צלי אש. והשני יהיה ביצה משום דביצה בלשון ארמי ביעא, כלומר דבעי רחמנא

למפרק יתנא בדרעא מרממא ועושין הביצה בין צלוי הבין מבושלת, וצריך לצלותן ולבשלן מערב יום טוב בעוד יום, ואם שכח או שהיה שבת יצלה ויבשל אותם בלילה אבל צריך לאוכלן ביום טוב ראשון. וכן בליל שני יצלם ויבשלם ויאכלם ביום טוב שני, כי אין מבשלין מיום טוב לחבירו ולא מיום טוב לחול, ולפי שאין אוכלין בשר צלי בשני לילות אלו, על כן צריך לאכול את הזרוע דוקא ביום, ואף כשצולין בערב יום טוב אין לזרקן אחר כך אלא יתנם ביום טוב שני תוך המאכל שמבשלין ויאכלם.

ו יכין מושבו מבעוד יום במצעות נאות כפי יכלתו, ובאופן שיוכל להטות ולהסב בשמאלו ואפילו הוא אטר יסב בשמאל של כל אדם. גם את הקערה יכין מבעוד יום, כדי שמיד בבואו מבית הכנסת יוכל לעשות את הסדר בלי עיכוב.

ז אף על פי שבכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחרבן, מכל מקום בליל פסח טוב להרבות בכלים נאים כפי כחו, ואפילו הכלים שאינן צריכין לסעודה יסדרם יפה על השלחן לנוי זכר לחירות.

ח סדר הקערה כך הוא, מניח שלש מצות על הקערה ופורס עליהם מפה נאה ועליה מניח את הזרוע נגד הימין שלו, ואת הביצה משמאל, המרור לברכה באמצע. חרוסת תחת הזרוע, כרפס תחת הביצה, ומרור לכריכה באמצע כזה:

זרוע	ביצה
מרור	
חרוסת	כרפת
מרור	

ט הכוסות יהיו שלימות בלי שום פגימה, ומודחות יפה, ויחזיק לכל הפחות רביעית.

י מנהגנו להלביש את הקיטל ויכינו גם כן מבעוד יום. ומי שהוא אבל רחמנא ליצלן אינו לובשו, אבל בהסיבה חייב. רק אם לא נהג אבילות כלל קודם יום טוב כגון שקבר מתו ביום טוב נוהגין שאינו מיסב. והלל אומר כי ההלל הוא חיוב.

יא בן אצל אביו חייב בהסיבה, אבל תלמיד אצל רבו אינו צריך.

סימן קיט – סדר ליל פסח

א אף על פי שבכל שבת ויום טוב יכולין לקדש ולאכול מבעוד יום להוסיף מחול אל הקודש, בפסח אינו כן, לפי שמצות אכילת מצה הוא דוקא בלילה, כמו קרבן פסח דכתיב ביה ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכן מצות ארבע כוסות היא דוקא בלילה. וכיון שגם הכוס של קידוש היא אחת מהארבע כוסות לכן אין מקדשין עד שהוא ודאי לילה. ילבוש את הקיטל וישב את עצמו על מושבו לעשות את הסדר. ומצוה לחלק לתינוקות שקדים ואגוזים וכדומה, כדי שיראו שינוי וישאלו, ועל ידי זה יתעוררו לשאול גם כן על מצה ומרור והסיבה. ותינוק ותינוקות שהגיעו לחינוך, דהיינו שהוא יודע מקדושת יום טוב, ומבין מה שמספרים מיציאת מצרים, נותנין לו גם כן כוס שישתה ממנו נוהגין למזוג כוס אחת יותר מן המסובין, וקורין אותה כוס של אליהו הנביא.

ב משרת או אחד מבני ביתו ימזגו את הכוסות, וכן בכל פעם שמוזגין ימזגו הם ולא הוא בעצמו כדי להראות דרך חירות. ויזהיר לבני ביתו שישתו מכל כוס לכל הפחות את הרוב בפעם אחת ומכוס רביעי ישתו רביעית בפעם אחת, ויכוונו כולם למצות ארבע כוסות וסיפות יציאת מצרים ואכילת מצה ומרור, כי גם הנשים חייבות במצות אלו רק בהסבה אינן נוהגות. יעשה קידוש ככתוב בהגדה, וישתה בהסבת שמאל, וטוב אם אפשר לעשות כדעת הפוסקים לשתות כוס שלמה בכל הארבע כוסות.

ג אחר כך ירחוץ ידיו ולא יברך עליהן ומנגבן. וחותך מן הכרפס לעצמו ולכל בני ביתו לכל אחד פחות מכזית, וטובלין במי מלח ומברכין בורא פרי האדמה, ומכוונין לפטור בברכה זו גם את המרור, ואוכל גם כן בהסבת שמאל, אחר כך נוטל את המצה האמצעית וחולקה לשני חלקים ומניח את החלק הגדול אצל מושבו לאפיקומן. ונוהגין לכרכו במפה זכר למה שנאמר משארותם צרורות בשמלותם. ויש שמשימים אותו כך על שכמם זכר ליציאת מצרים, ולפי שהאפיקומן הוא במקום הפסח, לכן הוא חשוב ויהי החלק הגדול. והחלק הקטן מחזירו להקערה למקומו, ומגלה קצת את המצות, ומגביה את הקערה, ואומרים הא לחמא עניא די אכלו וכו׳ עד לשנה הבאה בני חורין. והאומרים כהא לחמא עניא לא יאמרו תיבת די.

ד אחר כך מוזגין כוס שניה והתינוק שואל מה נשתנה. ואם אין תינוק ישאל בן אחר או בתו או חברו או אשתו. ואחר כך אומרים עבדים היינו וכו׳ והנכון לפרש לבני ביתו דברי ההגדה בלשון שמבינים, ואם גם בעצמו אינו מבין לשון הקודש, יאמר מתוך ההגדה שהוא עם פירוש ולאחר כל פיסקא יאמר בשפה שמבין, ומכל שכן המאמר רבן גמליאל היה אומר וכו׳ שצריכין להבין את הטעם של פסח מצה ומרור. כשמגיע לוהיא שעמדה וכו׳ יכסה את המצות (שלא יראה פת בושתו, שמניחין אותו) ונוטלין את הכוסות בידיהם, ואומרים והיא שעמדה וכו׳ עד מידם. וחוזר ומגלה את המצות, וכשמגיע ״למצה זו״ נוטל את מחצה המצה שבקערה ומראה לבני ביתו, ואומר, מצה זו וכו׳ וכן במרור זה מגביה את המרור. אבל כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלים וכו׳ לא יגביה את הזרוע שהוא זכר לפסח, שלא יהא נראה כאילו הקדישו לכך, וכשמגיע ללפיכך מכסה את המצות ונוטל כל אחד את הכוס בידו ומגביה עד שחותם גאל ישראל, ומברכין על הכוס בורא פרי הגפן ושותין בהסבת שמאל.

ה אחר כך רוחצין ידיהם ומברכין על נטילת ידים ומברך המוציא על המצות. ולפי שביום טוב צריך לבצוע על שתי ככרות שלימות. ומצות אכילת מצה היא מן הפרוסה, לפי שהמצה נקראת לחם עוני ודרכו של עני בפרוסה, על כן בשעה שהוא מברך המוציא אוחז שתי המצות השלמות בידיו, והפרוסה ביניהן ומברך המוציא. ומניח את המצה התחתונה מידיו ואוחז רק בעליונה וגם בפרוסה, ומברך על אכילת מצה. ובוצע מן העליונה וגם מן הפרוסה מכל אחת כזית וכן הוא נותן לכל אחד מבני ביתו ואוכל שתיהם יחד בהסבה שמאלית, ואם קשה לו לאכלם בפעם אחת אוכל תחלה את כזית המוציא ואחר כך הכזית מן הפרוסה, רק שלא ישהה ביניהם כלל ויאכל שתיהן בהסבה. ונוהגין במדינות אלו, שבלילי פסח אין טובלין את המצה במלח לא של המוציא ולא של מצה.

ו מי שאינו יכול ללעוס מצה, מותר לשרותה במים לרככה. ובלבד שלא תהא נמחה לגמרי. ומי שהוא זקן או חולה ואינו יכולה לאכלה שרויה במים, יוכל לשרותה ביין או בשאר משקים. כששורין את המצה לצאת בה, צריכין ליזהר שלא לשרותה מעת לעת כי אז נחשבה כמבושל ואין יוצאין בה. וגם צריכין ליזהר בשאר דברים שלא יפסיד דין לחם עיין לעיל סימן מ״ח סעיף ה׳.

ז אחר כך נוטל כזית מרור וכן הוא נותן לכל אחד מבני ביתו, וטובלו בחרוסת ומנער את החרוסת מעליו, שלא יתבטל טעם המרור, ומברך על אכילת מרור ואוכלו בלא הסבה. אחר כך נוטל מן המצה בתחתונה גם כן כזית, וגם כזית מרור, ונכון לטבלו גם כן בחרוסת ולנערו מעליו, ומניח את המרור תוך המצה ואומר כן עשה הלל וכו׳ ואוכל בהסבה. שיעור כזית כתבנו בכללים שהוא כמו חצי ביצה, אמנם יש אומרים שהוא קצת פחות מכשליש ביצה, וכיון דמרור בזמן הזה מדרבנן, לכן מי שקשה עליו לאכול מרור יכול לסמוך על דעה זאת לאכול רק פחות קצת מכמו שליש ביצה ויברך עליו ומי שהוא חולה שאינו

יכול לאכול מרור כלל, ילעוס על כל פנים קצת מהמינים שיוצאין בהם, או שאר עשב מר עד שירגיש טעם מרירות בפיו לזכר בעלמא בלא ברכה.

ח אחר כך אוכלין הסעודה. ויש לאכול כל הסעודה בהסבה. נוהגין לאכול ביצים, והחכם עיניו בראשו שלא למלאות כרסו, למען יוכל לאכול את האפיקומן כמצותו, ולא לאכילה גסה. ואין אוכלין בשר צלי בשתי הלילות אפילו של עוף, ואפילו בשלוהו ואחר כך צלאוהו בקדירה אין אוכלין. יש נוהגין שלא לאכול בלילות אלו שום טיבול, חוץ משתי טיבולים של מצוה, כדי שיהא ניכר שאלו הם לשם מצוה. לאחר גמר הסעודה אוכלין אפיקומן זכר לקרבן פסח שהיה נאכל בסוף הסעודה שיהא גמר כל השביעה, ויש לאכול כשני זיתים אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה שהיה נאכל עם הפסח, ועל כל פנים לא יפחות מכזית. ואוכלו בהסבה, ואחר האפיקומן אסור לאכול שום דבר. אחר כך מוזגין כוס שלישית לברכת המזון וצריך לדקדק בה אם היא נקיה משיורי כוסות, דהיינו אם אין בה שיורי יין ששרה בו מצה בשעת הסעודה כי אם אינו נקי צריך שטיפה והדחה ומצוה להדר שיהיה לו מזומן, אבל לא ילכו מבית לבית לצורך מזומן, כי כל אחד צריך לברך ברכת המזון במקום שאכל. ונוהגין שבעל הבית מברך בזימון שנאמר טוב עין הוא יבורך והוא מקרי טוב עין, שאמר כל דכפין ייתי ויכול וכו'. ואחר כך מברכין על הכוס ושותה בהסבה. ואסור לשתות בין כוס זאת לכוס רביעית.

ט אחר ברכת המזון מוזגין כוס רביעית, ונוהגין לפתוח את הדלת לזכר שהוא ליל שמורים, ואין מתייראין משום דבר, ובזכות האמונה יבא משיח צדקנו, והקדוש ברוך הוא ישפוך חמתו על עובדי כוכבים, ולכן אומרים שפוך חמתך וכו'. אחר כך מתחילין לא לנו ואומרים כסדר, וכשמגיע להודו אם הם שלשה אפילו עם אשתו ובניו שהגיעו לחינוך, יאמר הודו והשנים יענו כמו שאומרים בצבור. מן הכוס הרביעית צריכין לשתות רביעית שלם ומברכין אחריה ברכה אחרונה ואחר כך גומרין בסדר ההגדה ואחר הארבע כוסות אסור לשתות שום משקה רק מים. אם אין שינה חוטפתו יאמר אחר ההגדה שיר השירים, ונוהגין שאין קורין קריאת שמע שעל המטה רק פרשת שמע וברכת המפיל, להורות שהוא ליל שמורים מן המזיקין ואין צריך שמירה.

י מי שאינו שותה יין כל השנה מפני שמזיק לו, אף על פי כן צריך לדחוק את עצמו לשתות ארבע כוסות כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על רבי יהודה בן רבי אילעי שהיה שותה ארבע כוסות של פסח והיה צריך לחגור צדעיו עד שבועות, ומכל מקום יכול למוזגו במים או לשתות יין צמוקים או שישתה מעד (מי דבש) אם הוא חמר מדינה.

יא אם נאבד האפיקומן, אם יש לו עוד מצה מאלו שנעשו לשם מצת מצוה, יאכל ממנו כזית ואם לאו יאכל ממצה אחרת כזית.

יב מי ששכח לאכול את האפיקומן, אם נזכר קודם ברכת המזון אף על פי שכבר נטל מים אחרונים, או שאמר הב לן ונברך, אוכלו ואינו צריך לברך המוציא, ואף על גב דאסח דעתיה מלאכול לא השיב היסח הדעת, כיון שמחוייב לאכול ואתכא דרחמנא קסמכינן, ומכל מקום יש לו ליטול ידיו ולא יברך על נטילת ידים. ואם לא נזכר עד לאחר ברכת המזון קודם שבירך בורא פרי הגפן על כוס שלישית יטול ידיו וגם כן לא יברך על נטילת ידים ויברך ברכת המוציא ויאכל כזית ואחר כך יברך ברכת המזון. ויברך על כוס שלישית וישתה, אבל אם לא נזכר עד לאחר שבירך בורא פרי הגפן על כוס שלישית ישתה את הכוס, ואם רגיל בפעם אחר לברך ברכת המזון בלא כוס יטול ידיו ויאכל אפיקומן ויברך ברכת המזון בלא כוס, אבל אם הוא נזהר לברך תמיד ברכת המזון על הכוס, ועתה לא יוכל לברך על הכוס, משום דהוי מוסף על הכוסות, ולכן לא יאכל אפיקומן, ויסמוך על המצה שאכל תחלה.

רמב"ם הלכות קרבן פסח

הלכות קרבן פסח. יש בכללן שש עשרה מצות, ארבע מצות עשה, ושתים עשרה מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) לשחוט את הפסח בזמנו. (ב) שלא לזבוח אותו על החמץ. (ג) שלא תלין אימוריו. (ד) לשחוט פסח שני. (ה) לאכול בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר. (ו) לאכול פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר לחדש השני. (ז) שלא יאכל נא ומבושל. (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה. (ט) שלא יאכל ממנו מומר. (י) שלא יאכל ממנו תושב ושכיר. (יא) שלא יאכל ממנו ערל. (יב) שלא ישבור בו עצם. (יג) שלא ישבור עצם בפסח שני. (יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. (טו) שלא ישאיר מפסח שני לבקר. (טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי. וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א מצות עשה לשחוט את הפסח בארבעה עשר לחדש ניסן אחר חצות, ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה, ואחד האיש ואחד האשה חייבין במצוה זו.

ב ומי שביטל מצוה זו בזדון ועבר יום ארבעה עשר ולא הקריב והוא לא טמא ולא בדרך רחוקה הרי זה חייב כרת, ואם ביטלה בשגגה פטור.

ג אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים, אף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד, וכל המקריב את הפסח בבמת יחיד לוקה, שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך, מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט בבמת יחיד אפילו בשעת היתר הבמות.

ד שחיטת הפסח אחר חצות, ואם שחטו קודם חצות פסול, ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים, אחר שמקטירין קטרת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות מתחילין לשחוט את הפסחים עד סוף היום, ואם שחטו אחר חצות קודם תמיד של בין הערבים כשר ויהיה אחד ממרס בדם הפסח עד שיזרק דם התמיד ואחר כך יזרוק דם הפסח אחריו, ואם נזרק דם הפסח קודם דם התמיד כשר.

ה השוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי, שלא יזבח הפסח והחמץ קיים, אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר את האימורין אם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מבני חבורה שאוכלין פסח זה כזית חמץ בשעת הקרבתו הרי זה לוקה והפסח כשר.

ו דם הפסח טעון שפיכה כנגד היסוד, ואחר ששופכים דמו מפשיטים אותו וקורעין את בטנו ומוציאין את אימוריו ומקטירין אותן חלבין כל זבח וזבח לבדו, ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו ומביא לביתו לירושלים וצולהו ואוכל לערב.

ז המניח אמורים ולא הקטירן עד שלנו ונפסלו בלינה הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר, ואע"פ שעבר אינו לוקה לפי שאין בו מעשה.

ח ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר, במה דברים אמורים כשחל ארבעה עשר להיות בשבת שהרי חלבי שבת קריבין ביום טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול אין מקטירין חלבי חול ביום טוב.

ט הפסח נשחט בשלש כתות, שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, קהל, ועדה, וישראל, ואין פוחתין משלשים בני אדם בכל כת וכת.

י היו הכל חמשים, נכנסים בתחלה שלשים

ושוחטין, ויוצאים עשרה ונכנסין עשרה, וחוזרין ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה.

יא היו פחות מחמשים אין שוחטין את הפסח לכתחלה [ואם שחטו כשר], ואם שחטו כולן בבת אחת כשר, כיצד נשחט, נכנסה הכת הראשונה עד שתתמלא העזרה ונועלין דלתות העזרה ומתחילין לשחוט את פסחיהן, וכל זמן שהן שוחטין ומקריבין קוראים הלויים את ההלל, אם גמרו ההלל ועדיין לא שלמה הכת מלהקריב, שונים, ואם שנו ולא שלמו להקריב משלשין, ומעולם לא שלשו.

יב על כל קריאה וקריאה תוקעין שלש תקיעות בחצוצרות, תקיעה תרועה ותקיעה, הואיל ואין לו נסכים לתקוע בשעת ניסוך תוקעין בשעת שחיטה.

יג הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהן מזרקי כסף ומזרקי זהב, שורה שכולה כסף כסף, שורה שכולה זהב זהב, ולא היו מעורבים כדי שיהיה להם נוי, ולא היו למזרקין שולים כדי שלא יניחום ויקרש הדם.

יד שחט השוחט וקיבל הכהן, נותנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי שיתעסקו רבים במצוה עד שיגיע הדם אצל כהן הקרוב למזבח, שופכו שפיכה אחת כנגד היסוד ומקבל מזרק אחד מלא ואחר כך מחזיר את הריקן, ותולין ומפשיטין את כולו וקורעו וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש, ומוציא את האימורין ונותנן בכלי ומולחן ומקטירן הכהן על גבי המזבח, וכיצד תולין ומפשיטין, מסמרות של ברזל היו קבועין בכותלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין, וכל מי שלא מצא מקום לתלות מקלות דקים וחלקים היו שם מניח על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט.

טו שלמו מלהקריב פותחין דלתות העזרה ויוצאת כת הראשונה ונכנסה שנייה, יצאת שנייה ונכנסה שלישית, כמעשה ראשונה כך מעשה שנייה ושלישית, שלמה כת שלישית ויצאת רוחצים את העזרה.

טז חל ארבעה עשר להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ורוחצין את העזרה בשבת שאין איסור שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא.

יז אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו לביתו בשבת, אלא כת הראשונה יוצאין בפסחיהם ויושבין בהר הבית, והשנייה יוצאין בפסחיהן ויושבין בחיל, והשלישית עומדין במקומן בעזרה ושוהים הכל עד מוצאי שבת והולך כל אחד בפסחו לביתו.

יח שחיטת הפסח וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו דוחין את השבת, שאי אפשר לעשותן קודם השבת שהרי קבוע לו זמן שנאמר במועדו, אבל הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום והתיכת יבלתו בכלי אינן דוחין את השבת שהרי אפשר לעשותן קודם השבת, ואם יכול להתוך יבלתו בידו בשבת חותך, ואם היתה יבשה חותכה אפילו בכלי שאין שבות במקדש כלל, וכן צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת.

יט שכח ולא הביא סכין לא יביאנה בשבת, אלא נותנה בין קרני הכבש או בצמרו ומכישו עד שמביאו לעזרה ומקדישו שם, ואע"פ שהוא מחמר בשבת מחמר כלאחר יד הוא ומפני המצוה מותר, במה דברים אמורים כשלא הקדיש פסחו עדיין ולא אמר זה פסח אבל אם הקדישו לא יביא סכין עליו מפני שהוא עובד בקדשים, ומפני מה התירו להקדיש פסחו בשבת הואיל וקבוע לו זמן מותר להקדישו בשבת, וכן מקדיש אדם חגיגתו ביום טוב ואינו חושש.

כ השוחט את הפסח ונמצא בעל מום או טריפה הרי זה שוחט אחר בין בחול בין בשבת אפילו מאה זה אחר זה שוחט והולך עד שיכשר אחד או עד שתחשך וידחה לשני שהרי אנוס הוא.

פרק ב

א אין שוחטין את הפסח אלא למנוייו שנאמר תכוסו על השה מלמד שמתמנים עליו כשהוא חי, ואלו המתמנים על הפסח הם הנקראים בני חבורה.

ב יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר, והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו, ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד שנאמר יעשו אותו.

ג אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, היה אחד מבני חבורה קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנאמר איש לפי אכלו עד שיהיה ראוי לאכול, אפילו חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן.

ד אין עושין חבורה נשים ועבדים או קטנים ועבדים מפני שלא תהיה קלות ראש ביניהן, אבל עושים חבורה כלם נשים אפילו בפסח שני, או כולה עבדים, ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה, לא שתהיה חבורה כולה קטנים שאינן בני דעת, וכן אין עושין חבורה כולה חולים או זקנים או אוננים אף על פי שהן יכולין לאכול הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פיסול, ואם עברו ושחטו על חבורה זו כשר, וכן אין עושין חבורה כולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פיסול, ואם שחטו עליהן כשר.

ה שחטו שלא למנוייו או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכול כזית או ששחטו לערלים או לטמאים פסול, שחטו למי שיכול לאכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית, למנוייו ושלא למנוייו, למולים ולערלים, לטהורים ולטמאין כשר, שאלו הראויין לו אוכלין כהלכה והאחרים כאילו לא חשב עליהם.

ו שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן, שחטו למולים שיתכפרו בו ערלים פסול שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה, שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו לפי שאין מחשבת אוכלים בזריקה. השגת הראב"ד. שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים. א"א הא דלא כהלכתא דרב אשי דהוא בתרא קא פסיק מקצת ערלה לא פסלה ל"ש בשחיטה ל"ש בזריקה.

ז מי שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה, או חולה בשעת שחיטה ובריא בשעת זריקה, אין שוחטין וזורקין עליו עד שיהיה בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה.

ח שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן, אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו אלא מדעתן, ואם שתקו ולא מיחו הרי זה מדעתן.

ט שחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים והלכו ושחטו הן לעצמן יוצאין בשל רבן.

י שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים ושחטו הן לעצמן, אין לך מיחוי גדול מזה ואינן יוצאין אלא בשל עצמן.

יא האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל משל בעלה, היתה נחפזת ללכת לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לנישואיה כדרך כל הבנות ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל משל אביה, מכאן ואילך תאכל ממקום שהיא רוצה, והוא שתברור לה מקום שתרצה בשעת שחיטה, וכן יתום ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל ממקום שהוא רוצה, במה דברים אמורים ביתום קטן אבל גדול נעשה כממנה עצמו על שני פסחים והממנה עצמו על שני פסחים אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון.

יב עבד של שני שותפין בזמן שמקפידין זה על זה שלא יגנבנו לא יאכל משל שניהן, ואם אינן מקפידין ממקום שירצה יאכל.

יג מי שחציו עבד וחציו בן חורין, לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו בן

חורין. השגת הראב"ד. מי שחציו עבד עד משל עצמו. א"א הא דלא כהלכתא דמשנה אחרונה אוכל משל עצמו.

יד עד כמה נמנים על הפסח עד שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד, ונמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט כיון שנשחט אינו יכול למשוך את ידו שהרי נשחט עליו, נמנו עליו וחזרו אחרים ונמנו עליו, ראשונים שיש להם כזית אוכלים ופטורים מעשות פסח שני ואחרונים שרבו עד שלא נמצא בו כזית לכל אחד אינן אוכלין וחייבים לעשות פסח שני.

טו הממנה אחרים עמו על חלקו ולא ידעו בהן בני החבורה הרי בני החבורה רשאין ליתן לו חלקו אחר שיצלה בעת האכילה ובני החבורה אוכלין משלהן והוא אוכל חלקו עם האחרים שמנה עליו בחבורה שנייה, וכן בני החבורה שהיה אחד מהם גרגרן רשאים להוציאו מהן ונותנין לו חלקו ויאכלהו בחבורתו, ואם אינו זולל אינן רשאין ליחלק.

פרק ג

א האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח, אע"פ שדרך רבו לשחוט טלה בכל שנה והלך ושחט עליו גדי או שהיה דרכו לשחוט גדי והלך ושחט עליו טלה הרי זה יאכל ממנו, שהרי לא פירש ואמר לו שחוט לי ממין פלוני, הלך ושחט גדי וטלה אינו אוכל משניהן אלא יצאו לבית השריפה שאין נמנין על שני פסחים, ואם היה מלך או מלכה ואמר לעבדו לשחוט עליו ושחט גדי וטלה יאכל מן הראשון משום שלום מלכות.

ב האומר לשלוחו צא ושחוט עלי את הפסח וקבע לו גדי או טלה ושכח מה אמר לו רבו, הרי זה שוחט גדי וטלה ואומר אם גדי אמר לי גדי שלו וטלה שלי ואם טלה אמר לי טלה שלו וגדי שלי, שכח השולח מה אמר לו שניהן יצאו לבית השריפה, ואם שכח השולח קודם שיזרק הדם חייבין לעשות פסח שני, שכח אחר שנזרק הדם פטור מלעשות פסח שני, וכן הדין באומר לעבדו צא ושחוט עלי וקבע לו ושכח העבד מה אמר לו רבו, והוא שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה ויאמר לו שחוט שניהן כדי שתשחוט כמו שאמר לו רבך והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו כלום, אם עשה הרועה כך אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שביארנו.

ג בני חבורה שאמרו לאחד צא ושחוט לנו את הפסח ואמר הוא להן ואתם שחטו עלי ושחטו הם ושחט הוא כלם אוכלין מזה שנשחט ראשון והאחרון יצא לבית השריפה.

ד חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו הלך ומצא פסח שאבד ושחטו והם לקחו פסח אחר ושחטוהו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו והשני ישרף ואם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל משלו, אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו והן אינן אוכלין עמו ושלהן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני.

ה אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו אם איחרתי שחטו אתם עלי, הלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו, אם שלהן נשחט ראשון הם אוכלין משלהם והוא אוכל עמהם והשני ישרף, ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן, אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחד הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן, ושלו יצא לבית השריפה ופטור מלעשות פסח שני.

ו אבד להן פסחם ואבד לו פסחו ואמר להן צאו ובקשו ושחטו עלי, ואמרו לו צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט ומצאו הם ושחטו, כולם אוכלין מן הראשון והשני ישרף, ואם אין ידוע אי זה נשחט תחילה או ששחטו שניהן כאחד שניהן ישרפו ופטורין מלעשות פסח שני, הלך הוא לבקש והלכו הם לבקש ולא אמרו זה לזה כלום,

אע"פ שהיה בלבם שישחוט כל אחד מהן על חבירו, או שהיו שם רמיזות ודברים שאומדן הדעת בהן שכל אחד שימצא ישחוט על חבירו, הואיל ולא פירשו ולא אמרו זה לזה כלום אינן אחראין זה לזה.

ז שתי חבורות שנתערבו פסחיהן קודם שישחטו, חבורה זו לוקחין כבש אחד מן התערובות, והשנייה לוקחין השני, ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו, ואחד מבני שנייה בא אצל הראשונה, וכל חבורה מהן אומרות לזה האחד שבא אצלם אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך, וכן חמש חבורות של חמשה חמשה בני אדם או עשר חבורות של עשרה עשרה מושכין להן אחד מכל חבורה לחבורה האחרת וכך הם מתנים ואומרים ואחר כך שוחטין.

ח שנים שנתערבו פסחיהן זה לוקח פסח אחד מן התערובות וזה לוקח לו אחד, וזה ממנה על פסחו אחד מן השוק והאחר ממנה עמו אחד מן השוק כדי שיהיו שתי חבורות, ואחר כך יבוא אחד משניהם אצל אלו ויבוא אחד מאלו אצל האחר ומתנה כל אחד עם חבירו שבא אצלו מחבורה שנייה ואומר אם שלי הוא פסח זה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי ואם שלך הוא ידי משוכה מפסח שלי ונמניתי על שלך ונמצא שלא הפסידו כלום.

ט חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת בעור אחד מהן כולם יצאו לבית השריפה, ואם נתערבו קודם זריקת דמן חייבין בפסח שני, נתערבו אחר זריקה פטורין מלעשות פסח שני שאם הקריבו פסח שני נמצא זה שקרב בראשון קרב כשר מביא חולין לעזרה, ואם נמנו כולן על פסח אחד נמצא נשחט שלא למחוייב וזה כמי שנשחט שלא למנוייו, ואם התנה כל אחד מהן ואמר אם אינו פסח יהיה שלמים דם הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה והניתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה לפיכך פטורין מפסח שני.

פרק ד

א כבר נתבאר בהלכות פסולי המוקדשין שהפסח אינו נשחט אלא לשם פסח ולשם בעליו ואם שחטו במחשבת שינוי השם פסול, השוחט את הפסח על בני חבורה ואמר להם לאחר זמן אותו הפסח ששחטתי עליכם שלא לשמו שחטתיו, אם היה נאמן להן סומכין על דבריו, ואם לאו שורת הדין שאינו נאמן ורוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח ויביא פסח שני. השגת הראב"ד. הרי זה משובח ויביא פסח שני. א"א אין כאן שבח שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים.

ב בשר הפסח שנטמא ונודע לו קודם זריקה אע"פ שהאימורין טהורין לא יזרוק את הדם שאין הפסח בא אלא לאכילה ואם זרק לא הורצה, ואם לא נודע לו עד שנזרק הדם הורצה שהציץ מרצה על שגגת הבשר שנטמא ואינו מרצה על הזדון, נטמאו מקצת האיברים שורף את הטמאים ואוכל את הטהורים, נטמאו האימורים והבשר קיים זורק את הדם והבשר נאכל לערב, נטמאו הבעלים אחר שנשחט לא יזרוק את הדם ואם זרק לא הורצה, לפיכך חייבין בפסח שני שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף אלא אם נטמאה בטומאת התהום כמו שביארנו בהלכות ביאת המקדש.

ג הפסח שיצא מירושלים או שנטמא בארבעה עשר ישרף מיד, נטמאו הבעלים או מתו או משכו את ידיהם אפילו נטמאו או מתו קודם זריקת הדם מניחין אותו עד שתעובר צורתו ואחר כך ישרף, זה הכלל כל שפיסולו בגופו ישרף מיד, בדם או בבעלים תעובר צורתו ואחר כך ישרף, לפיכך אם שחטו אחר שנודע שמשכו הבעלים את

ידיהם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח שני הרי זה ישרף מיד, במה דברים אמורים שישרף אם נטמאו הבעלים כשנטמאו כל בני החבורה, אבל אם נטמאו מקצתן זכו טהורים בחלקם של טמאים, אע"פ שנטמאו מקצתן אחר שהתחילו לאכול זכו הטהורים שעדיין לא התחילו, אבל אם התחילו כולן ונטמאו מקצתן לא זכו טהורים בחלקן של טמאים אלא הטהורים אוכלין חלקם וחלק הטמאים ישרף, והוא הדין אם מתו מקצתן, נטמא שלם או רובו שורפים אותו לפני הבירה בפני הכל כדי לביישן עד שיזהרו בו, ושורפין אותו מעצי המערכה כדי שלא יחשדו אותן ויאמרו מעצי המערכה גנבו, לפיכך אם ישרפוהו בקש ובקנים ורצו לשרוף משל עצמן שורפין, נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין אותו בחצרותיהן מעצי עצמן אבל לא מעצי המערכה שלא ישארו מהן אצלם וימעלו בהן.

ד המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויביא בדמיו פסח, ואם לא נפל בה מום עד שהקריב פסחו יביא בדמיו שלמים.

ה הפריש פסחו ומת, לא יביאנו בנו אחריו לשם הפסח אלא לשם שלמים, ואם היה ממונה עם אביו עליו יביאנו לשם פסח, במה דברים אמורים כשמת אביו אחר חצות ארבעה עשר אבל קודם חצות הרי זה נדחה לפסח שני מפני שהוא אונן כמו שיתבאר ויביא פסחו זה בשני.

ו מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהן עומדין יקריב אי זה מהן שירצה לשם פסח והשני יקרב שלמים, מצאו אחר ששחט פסחו הרי זה יקרב שלמים, וכן אם המיר בזה הנמצא אחר שחיטה הרי תמורה זו תקרב שלמים, אבל אם מצאו קודם שחיטת זה שהפריש, הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים כמו שביארנו, אם המיר בזה הנמצא, בין קודם שחיטת המופרש תחתיו בין אחר שחיטה, אין תמורתו קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמים. השגת הראב"ד. מי שאבד פסחו עד והשני יקרב. א"א זה שיבוש אלא ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים.

ז פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת הפסח הרי הם כשלמים לכל דבר טעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק מה שאין כן בפסח.

ח פסח שנתערב בשלמים יקרבו כולן שלמים, נתערב בזבחים אחרים ירעו עד שיפול בהן מום ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן שלמים ויפסיד המותר מביתו כמו שביארנו בפסולי המוקדשין, נתערב בבכורות, ירעו הכל עד שיפול בהן מום ויאכלו כבכור בעל מום, ויביא בהמה שהיא יפה כיפה שבתערובות ויאמר כל מקום שהוא הפסח קדושתו תחול על זו ויקריבנה שלמים אם קרב פסחו.

ט המפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר, עד שלא נשתחרר ונשתחרר, עד שלא הביא שתי שערות והביא, הרי זה מקריבו לשם פסח שאין בעלי חיים נדחין כמו שביארנו בפסולי המוקדשין.

י המפריש מעות לפסחו והותירו, יביא המותר שלמים, הממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו, הרי המעות שיקח מהן בחלקם חולין, אע"פ שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו ולקח ממנו המעות ומנהו על פסחו הרי המעות חולין שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן.

יא עצים של צליית הפסח כפסח, וכן מצה ומרור הואיל והן מכשירי הפסח הרי הם כפסח, ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותן עמו כדי למנותן עמו במצה ומרור, או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן הרי המעות חולין.

פרק ה

א מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה, או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני בין הערבים, ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני עצמו ודוחה את השבת שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו לפיכך חייבין עליו כרת.

ב כיצד מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת, ואם שגג או נאנס אף בשני פטור, הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אף על פי ששגג הרי זה חייב כרת שהרי לא הקריב קרבן ה׳ במועדו והיה מזיד, אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, אע״פ שהזיד בשני אינו חייב כרת, שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת. השגת הראב״ד. מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד. א״א שנה זה במשנתו כרבי, ור׳ נתן ור׳ חנינא בן עקביא פליגי עליה. השגת הראב״ד. אע״פ שהזיד בשני. א״א עכשיו סותר את דבריו ומאי שנא טמא ודרך רחוקה והזיד בשני משוגג או נאנס בראשון והזיד בשני.

ג ומי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הדם, אף על פי שבא לערב לא הורצה וחייב בפסח שני.

ד טמא שיכול ליטהר בפסח ראשון, שלא טבל אלא ישב בטומאתו עד שעבר זמן הקרבן, וכן ערל שלא מל עד שעבר זמן הקרבן, הרי זה מזיד בראשון, לפיכך אם לא עשה את השני אפילו בשגגה חייב כרת.

ה כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו, שנאמר המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו, ואם שחט קודם שימול אותם הפסח פסול, וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו, ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים. השגת הראב״ד. וכן טבילת אמהותיו. א״א בתוספתא דפסחים בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות.

ו הקן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח, שנאמר וכל עבד איש להוציא את הקטן.

ז גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים, חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור.

ח נשים שנדחו לשני, בין מפני האונס והשגגה, בין מפני הטומאה ודרך רחוקה, הרי פסח שני להם רשות, רצו שוחטין רצו אין שוחטין, לפיכך אין שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני, אבל אם היתה האשה אחת מבני חבורה מותר, ואי זו היא דרך רחוקה חמשה עשר מיל חוץ לחומת ירושלים.

ט מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש חמשה עשר מיל או יתר הרי זה דרך רחוקה, היה בינו ובינה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך ברגליו בנחת, הלך ולא הגיע מפני שעכבוהו הבהמות בדחקם, או שהיה בירושלים וחיה והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה, מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים והבטיחוהו לצאת לערב, שוחטין עליו וכשיצא לערב יאכל, במה דברים אמורים כשהיה חבוש ביד ישראל, אבל אם היה חבוש ביד עכו״ם אין שוחטין עליו עד שיצא, ואם שחטו עליו ויצא הרי זה אוכל, ואם לא יצא פטור מלעשות פסח שני שהרי נשחט עליו, וכן האונן והחולה והזקן שהם יכולין לאכול ששחטו עליהן ואחר שנזרק הדם נטמאו במת והרי אינן יכולין לאכול, הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני. השגת הראב״ד. הלך ולא הגיע. א״א אינו תופס דרך הגמרא.

פרק ו

א אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, כל מי שאינו יכול לאכול את הפסח בלילי חמשה עשר בניסן מפני טומאתו כגון זבים וזבות נדות ויולדות ובועלי נדות, אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול, ולערב כשיעריב שמשו אוכל את הפסח.

ב טמא מת שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר אע"פ שטבל והוזה עליו והרי הוא ראוי לאכול קדשים לערב, אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני, שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא מפי השמועה למדו ששביעי שלהן היה ועל זה שאלו אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב ופירש להן שאין שוחטין עליהן, במה דברים אמורים בשנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן אבל אם היה טמא בשאר טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו וכשיעריב שמשו אוכל פסחו. השגת הראב"ד. טמא מת שחל שביעי עד אלא נדחה לפסח שני. א"א אין דרך הלכה הולכת כן שהרי רב שאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מכאן למד ואיהו ס"ל שוחטין וזורקין על טבול יום וא"כ זה טבול יום ורחמנא דחייה אלא האי קרא בשלא טבל ולא הזה דהיינו טמא שרץ ומעשה כי הוה הכי הוה ששחטו וזרקו עליהם קודם טבילה והזייה סברו שיעלה להן ולא שאלו אלא אחר זמן שחיטה ונדחו והכתוב מעיד כן שאמרו אנחנו טמאים לנפש אדם ואם לאחר טבילה והזייה מאי טומאה הויא בהו. השגת הראב"ד. שהנזיר מגלח עליהם. א"א לא מצאתי לזה שורש אף אם סברת עצמו הוא כיון שאילו אכל קדש בטומאה זו אין חייבין עליה כרת ולא קרבן אם הזה וטבל דין הוא שלא ידחה מפסחו.

ג זב שראה שתי ראיות וספר שבעה ימים וטבל בשביעי שוחטין עליו והוא אוכל לערב, ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני, וכן שומרת יום כנגד יום טובלת ביום השימור כמו שביארנו בביאות אסורות, ושוחטין עליה והיא אוכלת לערב, ואם ראתה דם אחר שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח שני, ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה, שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי.

ד מחוסרי כפורים שחל יום הבאת קרבנותיהן בארבעה עשר, שוחטין עליהן ומקריבין קרבנותיהן בארבעה עשר בניסן בין קודם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו, ואוכלין פסחיהן לערב, ואין שוחטין עליהן עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותם.

ה מצורע שחל שמיני שלו להיות בארבעה עשר וראה קרי בו ביום הרי זה טובל ונכנס לעזרת נשים ומביא קרבנותיו, ואע"פ שטבול יום אסור להכנס לעזרת נשים, הואיל ואיסורו להכנס שם מדבריהם כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש, ויום זה הוא יום הקרבת הפסח במועדו, יבוא עשה שיש בו כרת וידחה איסור של דבריהם.

ו טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת, אין מזין עליו, אלא למחר, ואפילו חל שביעי שלו להיות בשלשה עשר בניסן והוא שבת ידחה ליום ארבעה עשר, ומזין עליו ואין שוחטין עליו כמו שביארנו, אלא ידחה לפסח שני, והלא איסור הזייה בשבת משום שבות והפסח בכרת והיאך יעמידו דבריהם במקום כרת, מפני שביום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו כרת, לפיכך העמידו דבריהן במקומן אע"פ שהדבר גורם לעתיד לבוא לעמוד במקום כרת. השגת הראב"ד. ידחה ליום ארבעה עשר ומזין עליו. א"א כל זה שיבוש שאם בא שביעי שלו בשבת הכל הפסיד שאין מזין לעולם אלא שלישי ושביעי שיהא השביעי חמישי לשלישי אלא שאין קפידא שיהיה שלישי ושביעי לפרישתו מן המת, ומה שאמר שאין שוחטין עליו אפילו לאחר טבילה והזייה כבר כתבנו מה שנראה לנו. השגת הראב"ד. והלא איסור הזייה וכו' עד אינו זמן הקרבן. א"א זה המפרש שפירש טעם להזאה וערל למה העמידו דבריהם במקום

כרת לא עמד טעמו בו כי יום ארבעה עשר הוא זמן שחיטת הפסח וזריקתו והם לעונש הכרת עצמו והערל אם יטבול ביומו מה בכך ולמה נמנע אותו מלאכול ועוד דב"ה אמרי אפילו ערל שמל ששה ימים קודם הפסח קאמרינן שלא יטבול ומצריכין אותו הזייה ג' וז' והרי נרפא מן המכה אם לא הזה ושנה וטבל והזה לא יאכל, ועוד לדבריו מצורע למה לא העמידו דבריהם והרי היא בהזייה אבל הטעם לכולן שהשבות שיכול לבא לידי איסור כרת בו העמידו דבריהם במקום כרת דהאי כרת והאי כרת והיינו ערל עכו"ם כמו שאמרו גזירה שמא יטמא במת לשנה הבאה וכו' והזאה נמי שמא יטלנה בידו וכו' וכן איזמל אבל אונן ובית הפרס שנידש ומצורע לבהונות אין כאן גזירה לפיכך לא העמידו.

ז ישראל ערל שמל בערב הפסח שוחטין עליו אחר שמל, אבל גר שנתגייר ביום ארבעה עשר ומל וטבל אין שוחטין עליו שאינו אוכל לערב והרי הוא כפורש מן הקבר שצריך שבעה ימים ואחר כך יטהר, גזירה שמא יטמא גר זה למת לשנה הבאה ביום ארבעה עשר ויטבול ויאכל לערב ויאמר אשתקד כך עשו לי ישראל כשמלתי טבלתי ואכלתי לערב, והלא גזירה זו מדבריהם ופסח בכרת והיאך העמידו דבריהם במקום כרת ביום הקרבן שהוא יום ארבעה עשר, מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבול, ואינו טובל עד שירפא מן המילה כמו שביארנו בענין הגירות, לפיכך העמידו דבריהם במקום זה, שהרי זה המל יש לו שלא לטבול עד שיבריא ולא יבוא לידי חיוב כלל. השגת הראב"ד. ביום הקרבן שהוא יום י"ד. א"א כאן סותר מ"ש למעלה שהוא עושה בכאן יום י"ד זמן הקרבן ולפי דבריו היה לו לומר כאן ליל ט"ו שהוא זמן אכילתו.

ח מי שבא בבית הפרס הרי זה מנפח והולך ואם לא מצא עצם ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו ואע"פ שהלך בבית הפרס, שטומאת בית הפרס מדבריהן כמו שביארנו בהלכות טמא מת ולא העמידו דבריהם במקום כרת כמו שביארנו, וכן בית הפרס שנדוש טהור לעושה פסח.

ט האונן ראוי לאכול הפסח לערב, מפני שאנינות לילה מדבריהם לא העמידו דבריהם במקום כרת בדבר זה אלא שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל כדי שיפרוש מאנינותו ולא יסיח דעתו, במה דברים אמורים שמת לו המת אחר חצות שכבר נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו המת קודם חצות אין שוחטין עליו אלא ידחה לשני, ואם שחטו עליו וזרקו הדם טובל ואוכל לערב, מת לו מת בשלשה עשר וקברו בארבעה עשר הרי הוא ביום קבורה אונן מדבריהם ואינו תופס לילו מדבריהם, לפיכך שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים, ויום שמועה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום קבורה, לפיכך מי שלקט עצמות מתו ביום ארבעה עשר או ששמע שמת לו מת שוחטין עליו וטובל ואוכל בקדשים לערב.

י מי שחופר בגל לבקש על המת אין שוחטין עליו שמא ימצא שם המת בגל והרי הוא טמא בשעת שחיטה, שחטו עליו ולא נמצא שם מת הרי זה אוכל לערב, נמצא שם מת אחר שנזרק הדם, אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם כגון שהיה גל עגול הרי זה חייב בפסח שני, ואם ספק הדבר ושמא לא היה עומד על הטומאה בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה הרי זה פטור מפסח שני.

יא מי שעבר בדרך ומצאו מת מושכב לרוחבה של דרך, אם היה המת טומאת התהום אע"פ שהוא טמא לתרומה הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו ואע"פ שאפשר שנגע, הואיל והיא טומאת התהום טהור לפסח, ואע"פ שהמת שלם והוא מן הקצה אל הקצה הרי זה עושה פסחו עד שידע בודאי שנטמא בו, במה דברים אמורים כשהיה מהלך ברגליו שהרי אפשר שלא יגע אבל אם היה רוכב או טעון משא הרי זה טמא אע"פ שהיא טומאת התהום, לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל, וכבר ביארנו טומאת התהום בהלכות נזירות.

יב מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטומאת התהום אינו חייב בפסח שני ודבר זה הלכה מפי הקבלה, אבל אם נודע לו שהיה טמא בטומאה ידועה חייב בפסח שני.

יג מי שנטמא במת והוזה עליו שלישי ושביעי ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע ועשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא טמא בטומאת התהום אינו חייב בפסח שני, שכיון שטבל בשביעי פסקה טומאה הראשונה, אבל אם נטמא בטומאת התהום בששי לטומאתו ולא ידע עד שעשה הפסח, הרי זה חייב בפסח שני שחזקת הטמא טמא עד שיהיה טהור ודאי שרגלים לדבר. השגת הראב"ד. אבל אם נטמא בטומאת התהום. א"א לא נראה מן הגמרא דנזיר אלא אפילו בשביעי עד שלא טבל והזה סותר אבל משטבל והזה שמשא ממילא ערבא ונזיר עד שלא גילח נמי סותר הואיל ומחוסר מעשה.

פרק ז

א רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון אם היו מיעוט הקהל הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים אבל אם היו רוב הקהל טמאי מת או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת אינן נדחין, אלא יקריבו כולן הפסח בטומאה הטמאים עם טהורים, שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם יחידים נדחים ואין הצבור נדחה, ודבר זה בטומאת המת בלבד כמו שביארנו בביאת המקדש.

ב היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת, כולן עושין בראשון והטהורים עושין לעצמן בטהרה והטמאים עושין לעצמן בטומאה ואוכלין אותו בטומאה, ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים אפילו אחד יעשו כולן בטומאה.

ג היו האנשים מחצה טמאי מת ומחצה טהורים ובזמן שאתה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרוב טהורים, הטהורים עושים את הראשון והטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני, אין עושין ראשון מפני שהן מיעוט, ואין עושין את השני מפני שהנשים בשני רשות ונמצאו הטמאים מחצה ואין מחצה עושין את השני.

ד היו רוב הקהל זבים ומצורעים ובועלי נדות ומיעוטן טמאי מת, אותן טמאי מת אינן עושין בראשון לפי שהן מיעוט ואין עושין השני שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון, וכאן הואיל ולא עשה רוב הקהל בראשון לא יעשו אלו המיעוט הטמאים למת את השני.

ה היו רוב הקהל טמאי מת ומיעוטן זבים וכיוצא בהן, טמאי מת עושין את הראשון והזבין וכיוצא בהן אינן עושין לא את הראשון ולא את השני, אינן עושין בראשון שאין נדחית בצבור אלא טומאת המת בלבד, ואינן עושין בשני שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה אבל אם נעשה ראשון בטומאה אין שם פסח שני.

ו היו שליש הקהל טהורים ושליש זבים וכיוצא בהם ושליש טמאי מת אותן טמאי מת אין עושין את הראשון ולא את השני, אינן עושין ראשון שהרי הן מועטים לגבי טהורים עם הזבים, ובשני לא יעשו שהרי מיעוט עשו בראשון כמו שביארנו, כיצד משערים הפסח לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין שאפשר שיהיו עשרים נמנין על פסח אחד ומשלחין אותו ביד אחד לשחוט עליהן אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה ועד שהן מבחוץ קודם שתכנס כת הראשונה משערין אותן.

ז יחיד שנטמא בספק רשות היחיד כמו שיתבאר במקומו הרי זה ידחה לפסח שני כשאר טמאי מת, וצבור שנטמא בספק רשות היחיד יעשו כולן בטומאה.

ח פסח שהקריבוהו בטומאה הרי זה נאכל

בטומאה, שמתחילתו לא בא אלא לאכילה, ואינו נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת שנדחית להם הטומאה הזאת ולכיוצא בהן מטמאי מגע טומאות, אבל הטמאים שהטומאה יוצאה עליהן מגופן, כגון זבים וזבות נדות ויולדות ומצורעים לא יאכלו ממנו ואם אכלו פטורין, מפי השמועה למדו שהנאכל לטהורין חייבין עליו משום טומאה והנאכל לטמאין אין חייבין עליו משום טומאה, אפילו אכלו טמאי המת מהאימורים שלו פטורין, במה דברים אמורים שהפסח יאכל בטומאה כשנטמאו הצבור קודם זריקת הדם, אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם לא יאכל.

ט שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקה, זורק את הדם והפסח לא יאכל, גזירה שמא יטמאו אחר זריקה בשנה אחרת ויאכלוהו בטומאה, היו כלי שרת טמאים בשר״ן וכיוצא בו, הואיל ואינן מטמאין את האדם כמו שיתבאר במקומו, אף על פי שמטמאין את הבשר לא יעשוהו אלא הטהורים ויאכל אף על פי שהוא טמא, מוטב שיאכל בטומאת בשר שהיא בלאו ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם בכרת כמו שביארנו בפסולי המוקדשין.

פרק ח

א אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר מצות עשה שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו.

ב ואין מצה ומרור מעכבין, אם לא מצאו מצה ומרור יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח לבדו, אבל מרור בלא פסח אינו מצוה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו.

ג מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע, לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר, אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו, ואם לא אכל אלא כזית יצא ידי חובתו, וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחדש אייר מצות עשה, שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו.

ד ושניהן אינן נאכלין אלא צלי אש, והאוכל מהן כזית נא או מבושל בלילי פסחים לוקה שנאמר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, אכל נא ומבושל כאחת אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהן נכללות בלאו אחד, אכל ממנו נא או מבושל מבעוד יום אינו לוקה שנאמר כי אם צלי אש בשעה שמצוה לאכלו צלי חייב על אכילת נא ומבושל, אבל מבעוד יום פטור.

ה אכל ממנו כזית צלי מבעוד יום עבר על מצות עשה, שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה, בלילה ולא ביום, ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא.

ו נא שהזהירה עליו תורה הוא הבשר שהתחיל בו מעשה האור ונצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין, אבל אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה וביטל מצות עשה, שנאמר צלי אש, הא שאינו צלי אסור, צלהו כל צרכו עד שנתחרך ואכלו פטור.

ז מבושל שהזהירה עליו תורה בין שנתבשל במים בין שנתבשל בשאר משקין או במי פירות שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל.

ח צלהו ואחר כך בשלו, או שבשלו ואחר כך צלהו, או שעשהו צלי קדרה ואכלו חייב, אבל מותר לסוך אותו ביין ושמן ודבש ובשאר משקין ומי פירות, חוץ מן המים, ומותר לטבל הבשר אחר שנצלה במשקים ובמי פירות.

ט אין צולין את הפסח על גבי כלי אבן או כלי מתכות שנאמר צלי אש לא צלי דבר אחר, לפיכך אם היה כלי מנוקב כדי שתשלוט בו האור צולין עליו, ואין צולין אותו בשפוד של מתכת שהרי השפוד כולו חם וצולה מקומו. השגת הראב״ד. אין צולין את הפסח וכו׳. א״א והוא שלא יגע בכלי שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו.

י הסיק את התנור וגרף את כל האש ותלהו בתנור וצלהו הרי זה אסור שאין זה צלי אש,

חתכו ותלהו על גבי גחלים הרי זה צלי אש, צלהו על גבי סיד או חרסית או חמי טבריה הרי זה אסור שאין זה צלי אש, כיצד צולין אותו, תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ ותולהו לתוך התנור והאש למטה ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול הוא, ושפוד של רמון היו בוררין לצלייתו כדי שלא יזרוק את מימיו ויבשלהו.

יא נגע הבשר בחרסו של תנור יקלוף את מקומו מפני שהוא צלי החרס.

יב נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו שכל המרק והליחה שתפרוש ממנו כשיצלה אסורה שהרי אינה בשר צלי.

יג נטף מרוטבו על הסלת יקלוף את מקומו וישליכנו.

יד סכו בשמן של תרומה אם חבורת הכהנים יאכלו, ואם של ישראל אם חי הוא ידיחנו וינגב ואם צלי יקלוף את החיצון, סכו בשמן של מעשר שני לא יעשנו דמים על בני חבורה שאין פודין מעשר שני בירושלים כמו שביארנו במקומו, ואין צולין שני פסחים כאחת מפני התערובות אפילו גדי וטלה.

טו כבר ביארנו בכמה מקומות שאין הפסח נאכל אלא עד חצות כדי להרחיק מן העבירה ודין תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר, וכבר ביארנו בהלכות חמץ ומצה שהוא טעון הלל בשעת אכילתו ושאין בני חבורה חוזרין ואוכלין אחר שנרדמו בשינה אפילו בתחילת הלילה.

פרק ט

א כל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת ואין מוציאין ממנו מן החבורה שיאכל בה, והמוציא ממנו כזית בשר מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, והוא שיניחנו בחוץ, שהוצאה כתובה בו כשבת לפיכך צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת, ואין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון שהוציאו הראשון נפסל, מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ והאגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ, החלונות ועובי הכותלים כלפנים, הגגים והעליות אינן בכלל הבית.

ב בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו בין בזדון בין בשגגה נאסר באכילה והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים שהכל כטריפה ולוקין על אכילתו כמו שביארנו במעשה הקרבנות, אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד עד שמגיע לעצם וקולף את הבשר כל שבפנים יאכל וכל שבחוץ ישרף, כשהוא מגיע לעצם חותך בקופיץ אם היה שאר קדשים, ואם היה פסח שאסור לשבור בו עצם קולף עד הפרק ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ.

ג שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד צריכה כל חבורה מהן לעשות לה היקף שנאמר מן הבשר חוצה, מפי השמועה למדו שצריך ליתן לו חוצה למקום אכילתו, ואלו הופכין את פניהן אילך ואוכלין ואלו הופכין את פניהן אילך ואוכלין כדי שלא יראו מעורבים.

ד היו המים שמוזגים בו יינם באמצע הבית בין שתי החבורות, כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואחר כך אוכל מה שבפיו, שאסור לאוכל לאכול בשתי חבורות, ומותר לכלה להחזיר פניה מפני חבורתה ואוכלת מפני שהיא בושה לאכול בפניהם.

ה שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהן אינן אוכלין, וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן אינן אוכלין עד שתסתלק, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ואינן נעקרין מחבורה לחבורה.

ו בני חבורה שנכנסו שלשה מהן או יתר לאכול פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה, אם נכנסו בשעה שדרך בני אדם לאכול הפסחים וחזר המעורר לכולן על השאר ולא באו הרי אלו שנכנסו אוכלין עד שישבעו ואין ממתינים לשאר, ואפילו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלשה שאכלו הכל אין משלמים להן כדי חלקם, אבל אם נכנסו שנים בלבד הרי אלו ממתינים, במה דברים אמורים בשעת כניסתן לאכול אבל בעת שנפטרין אין אדם צריך להמתין לחבירו אפילו גמר אחד בלבד מלאכול יצא ואינו צריך להמתין. השגת הראב"ד. בני חבורה שנכנסו. א"א סבב פני כל השמועה לענין אחר שאין הדעת מתיישב עליו ואין השכל מסכים עמו שאין זה הענין מתפרש אלא בחבורה שעושין סבולת ושוכרין להם שמש להשקותם ולסדר להם שולחנם ומאכלם ובא רב הונא לומר שאם שלשה מהם רוצים להתחיל יכנס השמש עמהם ויסדר לפניהם וישמש אותם ולא יאמר לא אזקק להכנס עד שתהיו כלכם אלא כיון שהוא זמן הסעודה והוא הרגיש בהם שאינן ממתינין עד שיהיו כולם אבל יש שממהר יותר מחבירו הילכך יש לו להכנס עם השלשה הראשונים ולשמשם אבל פחות משלשה לא שאינם ראויים לזימון ובטלה דעתם אצל כל אדם אבל אחר אכילה אם ימשך אחד או שנים באכילה ושתייה יותר משאר החבורה יש לו להמתין להם ולשמשם שהמנהג כן הוא יש מאריך ויש מקצר וזו החבורה בין שהן אוכלין מן האמצע בין שהם אוכלין בפ"ע אמר רבינא ואלו המתאחרים אם הם פחות משלשה נותנין לו יותר על שכרו ולית הלכתא כוותיה וזה הענין הפשוט בשמועה זו ולא לענין פסח שיראה כשתי חבורות שלש וארבע גם כל מ"ש בסוף אין בו טעם.

ז המאכיל כזית מן הפסח בין מפסח שני למומר לע"ז, או לגר תושב או לשכיר, הרי זה עובר בלא תעשה ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות, ובן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר, ואין מאכילין ממנו לנכרי אפילו גר תושב או שכיר שנאמר תושב ושכיר לא יאכל בו. השגת הראב"ד. המאכיל כזית מן הפסח וגו' עד תושב ושכיר לא יאכל בו. א"א ואפילו לישראל שאינו ממונה עמו אע"פ שהוא תושבו או שכירו ולכך בא מדרשו ואין צורך לגר תושב שהוא ערל.

ח ערל שאכל כזית מבשר הפסח לוקה שנאמר כל ערל לא יאכל בו, בו הוא שאינו אוכל אבל אוכל הוא מצה ומרור, וכן מותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב ולשכיר.

ט כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחוט הפסח כך מעכבתו מלאכול שנאמר ומלתה אותו אז יאכל בו, כיצד קנה עבד אחר שנשחט הפסח, או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא אחר שחיטת הפסח, הרי זה אסור לאכול עד שימול אותן, וכיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קודם שחיטה, כגון שחלצתו חמה שצריך שבעת ימים מעת לעת מיום הבראתו, וכגון שכאבה עינו ונרפאת אחר שחיטה, או שהיה טומטום ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר.

פרק י

א השובר עצם בפסח טהור הרי זה לוקה שנאמר ועצם לא תשברו בו, וכן נאמר בפסח שני ועצם לא תשברו בו, אבל פסח שבא בטומאה אם שבר בו עצם אינו לוקה, מפי השמועה למדו לא תשברו בו בטהור ולא בטמא, אחד השובר את העצם בלילי חמשה עשר או ששבר בו עצם מבעוד יום או ששבר אחר כמה ימים הרי זה לוקה.

ב לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה.

ג אין חייבין אלא על שבירת עצם שיש עליו כזית בשר או שיש בו מוח, אבל עצם שאין בו מוח

ושאין עליו כזית בשר אינו חייב על שבירתו, היה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר חייב אע"פ שהמקום ששבר פנוי מבשרו.

ד השובר אחר השובר בעצם אחד לוקה.

ה השורף עצמות והמחתך גידים אינו חייב משום שבירת עצם.

ו פסח שהוא נא או מבושל ושבר בו את העצם לוקה, אפילו נפסל בטומאה ויציאה וכיוצא בהם יש בו איסור שבירת העצם, במה דברים אמורים כשהיתה לו שעת הכושר ונפסל אבל אם לא היתה לו שעת הכושר כגון שנתפגל או נעשה מחשבת זמן או מחשבת שינוי השם, אין בו משום שבירת העצם. השגת הראב"ד. פסח שהוא נא וכו' עד שבר עצם האליה. א"א בכלן תפס כרבנן ובאליה תפס כרבי.

ז שבר עצם האליה אינו לוקה שהרי אינו ראוי לאכילה.

ח הסחוסים שהם כמו עצמים רכים, הרי אלו מותרין לאכלן. השגת הראב"ד. הסחוסים וכו' עד שעצמותיו רכין לא יאכל אותן. א"א מה נשתנו סברותיו בכמה מקומות ומעולם לא עלה על דעת מפרש שבאה זו המשנה על איסור שבירת העצם שאם כן היה לו לומר כל שאינו נאכל בשור הגדול לא יאכל בגדי הרך אבל באה על חיוב אכילה שהוא בבל תותירו.

ט היה גדי קטן ורך שעצמותיו רכים לא יאכל אותן שזה שובר עצם ואם אכל לוקה, שאחד השובר עצם קשה או עצם רך, זה הכלל כל שנאכל בשור הגדול אחר שיתבשל הוא שמותר לאכול כנגדו מן הגדי הרך אחר צלייתו כגון ראשי כנפיים והסחוסים.

י גידין הרכין שסופן להקשות אע"פ שהן ראויין לאכילה עתה ונאכלין בפסח אין נמנין עליהן, ונמנין על מוח שבראש מפני שיכול להוציאו בלא שבירת עצם, ואין נמנין על מוח שבקולית והוא העצם הסתום משני ראשיו, שהרי אינו יכול להוציאו אלא בשבירת עצם.

יא כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וחותך העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה, וכשיגיע לגיד הנשה מוציאו ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות שיוצאין בשעת אכילה, שאין מנקין אותו כשאר הבשר ואין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם, ואם חתכו חתיכות חתיכות כשר והוא שלא יחסר אבר, צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד בקר שנאמר לא תותירו ממנו עד בקר, וכן בשני שנאמר לא ישאירו ממנו עד בקר, ואם השאיר ממנו בין בראשון בין בשני עבר בלא תעשה, ואינו לוקה על לאו זה שהרי ניתק לעשה שנאמר והנותר ממנו באש תשרופו. השגת הראב"ד. כשאדם אוכל את הפסח וכו' עד העצמות והקרומות. א"א בחיי ראשי אין איסור גדול מזה שיצלה הפסח עם גיד הנשה ועם שמנו ועם תרבא דתותי מתנא ועם קרומות שבראש ואם אזכה ואוכל פסח ויביא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו.

יב כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו שלמים ביום י"ד מן הבקר או מן הצאן, גדולים או קטנים, זכרים או נקבות ככל זבחי השלמים, וזו היא הנקראת חגיגת ארבעה עשר ועל זה נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר, אימתי מביאין עמו חגיגה זו בזמן שהוא בא בחול ובטהרה ובמועט, אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת או שבא הפסח בטומאה או שהיו הפסחים מרובים אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד.

יג חגיגת ארבעה עשר רשות ואינה חובה, ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ככל זבחי שלמים, ואסור להניח מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי שנאמר ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר, מפי השמועה למדו שזה אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר, שנאמר לבקר עד בקר של יום השני, והמותיר אינו לוקה אלא ישרוף הנותר ממנה כשאר הנותרים.

יד בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השולחן וכל

התבשילין העולים עמו על השלחן מתבערין עמו, ואינן נאכלים אלא עד חצות כפסח עצמו גזירה מפני התערובת.

טו מה בין פסח ראשון לפסח שני, הראשון אסור בחמץ בבל יראה ובל ימצא, ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת כמו שביארנו, אבל פסח שני חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לחבורתו, ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה, ושניהם דוחין את השבת, וטעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותירין מהן, ואין שוברין בהן את העצם, ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים מאחר שנאמר ככל חקת הפסח יעשו, לפי שפירש בו מקצת חקת הפסח, ללמד שאינה שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו, והן המצות שבגופו והם חקת הפסח, שכלל זה שנאמר במצרים שילקח הפסח מבעשור, ושהוא טעון הגעת דם באגודת אזוב למשקוף ולשתי המזוזות ושיאכל בחפזון אין אותן הדברים נוהגות לדורות ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בס"ד.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח

א סדור עשיית מצוות אלו בליל חמשה עשר כך הוא: בתחלה מוזגין כוס לכל אחד ואחד ומברך בורא פרי הגפן ואומר עליו קדוש היום וזמן ושותה, ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו, ומביאין שלחן ערוך ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר, ובזמן הזה מביאין על השלחן שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה.

ב מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית, ואחר כך עוקרין השולחן מלפני קורא ההגדה לבדו, ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל, ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה, שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי, שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים, שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין.

ג בזמן הזה אינו אומר והלילה הזה כולו צלי שאין לנו קרבן, ומתחיל בגנות וקורא עד שגומר דרש פרשת ארמי אובד אבי כולה.

ד ומחזיר השלחן לפניו ואומר פסח זה שאנו אוכלין על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה', ומגביה המרור בידו ואומר מרור זה שאנו אוכלין על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים שנאמר וימררו את חייהם, ומגביה המצה בידו ואומר מצה זו שאנו אוכלין על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וכו', ובזמן הזה אומר פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו'.

ה ואומר לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה, הללויה הללו עבדי ה' וגו' עד חלמיש למעינו מים, וחותם ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרורים, ובזמן הזה מוסיף כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל, ומברך בורא פרי הגפן ושותה הכוס השני.

ו ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שניה שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה, ולוקח שני רקיקין חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ, ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים משום שנאמר דברים ט"ז לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה. ואחר כך כורך מצה ומרור כאחד ומטבל בחרוסת ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן, ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. השגת הראב"ד. ואחר כך לוקח מצה ומרור ומטבל כאחד. א"א זהו כהלל פסחים (קטו), ומ"מ זה הסדר לא דייק.

ז ואחר כך מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה, ומברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח ואוכל מגופו של פסח, ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח.

ח בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא לחם חוזר ומברך על אכילת מצה, ומטבל מצה בחרוסת ואוכל, וחוזר ומברך על אכילת מרור ומטבל מרור בחרוסת ואוכל, ולא ישהה אותו בחרוסת שמא יבטל טעמו, וזו מצוה מדברי סופרים, וחוזר וכורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש. השגת הראב״ד. חוזר ומברך על אכילת מצה ומטבל בחרוסת. א״א זה הבל.

ט ואחר כך נמשך בסעודה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכול ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות, ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפילו כזית ואינו טועם אחריו כלל, ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתן היא המצוה.

י ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת המזון על כוס שלישי ושותהו, ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו את ההלל, ואומר עליו ברכת השיר והיא יהללוך ה׳ כל מעשיך וכו׳, ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים, ויש לו למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול והוא מהודו לה׳ כי טוב עד על נהרות בבל, וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות, ויש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה אע״פ שאינו מקום סעודה. השגת הראב״ד. ויש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה אע״פ שאינו מקום סעודה. א״א אין הדעת מקבלת כן לפי שאין כאן שם לארבעה כוסות אם אינן במקום אחד.

יא מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים, מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזירה שמא יאמרו בשר הפסח הוא, ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד בליל זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ, ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר הרי זה מותר במקום שנהגו.

יב מי שאין לו יין בלילי הפסח מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת ועושה כל הדברים על הסדר הזה, מי שאין לו ירק אלא מרור בלבד, בתחלה מברך על המרור שתי ברכות בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואוכל, וכשגומר ההגדה מברך על המצה ואוכלה וחוזר ואוכל מן המרור בלא ברכה.

יג מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית כשגומר סעודתו ממצה שאינה משומרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו טועם אחריו כלום.

יד מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל, בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין, נרדמו כולן ונעורו לא יאכלו, נתנמנמו כולן יאכלו. השגת הראב״ד. מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל. א״א אם פסח היה אוכל והוא יחידי אינו חוזר ואוכל ממנו משום היסח הדעת נפסל, אם לא היה שם פסח נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל שהשינה מפסקת והוא שישנו כלן ואתא ר״י למימר פסחים (קכ) דאפילו כלן אם נתנמנמו יאכלו דלא הוי היסח הדעת לגבי פסח ולגבי אכילה נמי לא הויא הפסקה, וקיי״ל כרבי יוסי דרבה יליף מיניה (שם פסחים ק״כ).

כהן גדול

כהן הדיוט

התמונות הם מתערוכת דגמי כלי בית המקדש שעל ידינו

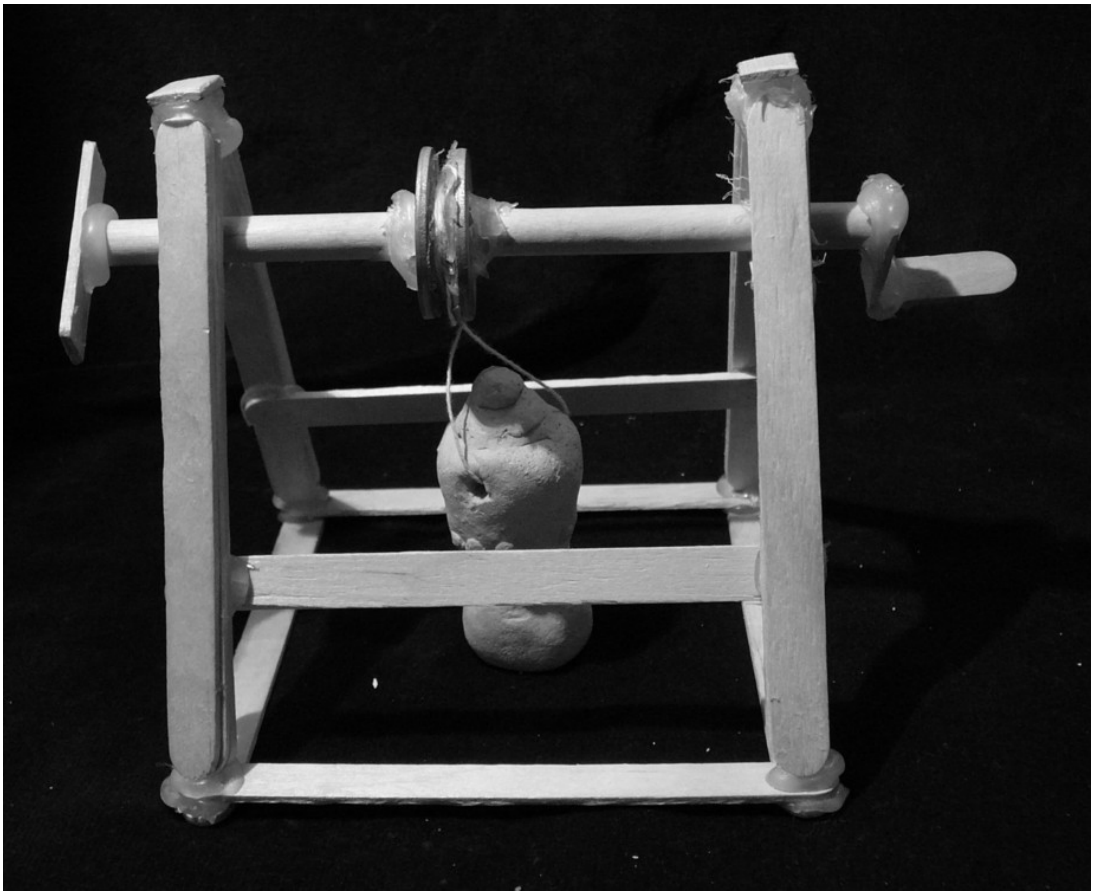

המוכני לכיור, לרחצה בו הכהנים ידיהם ורגליהם

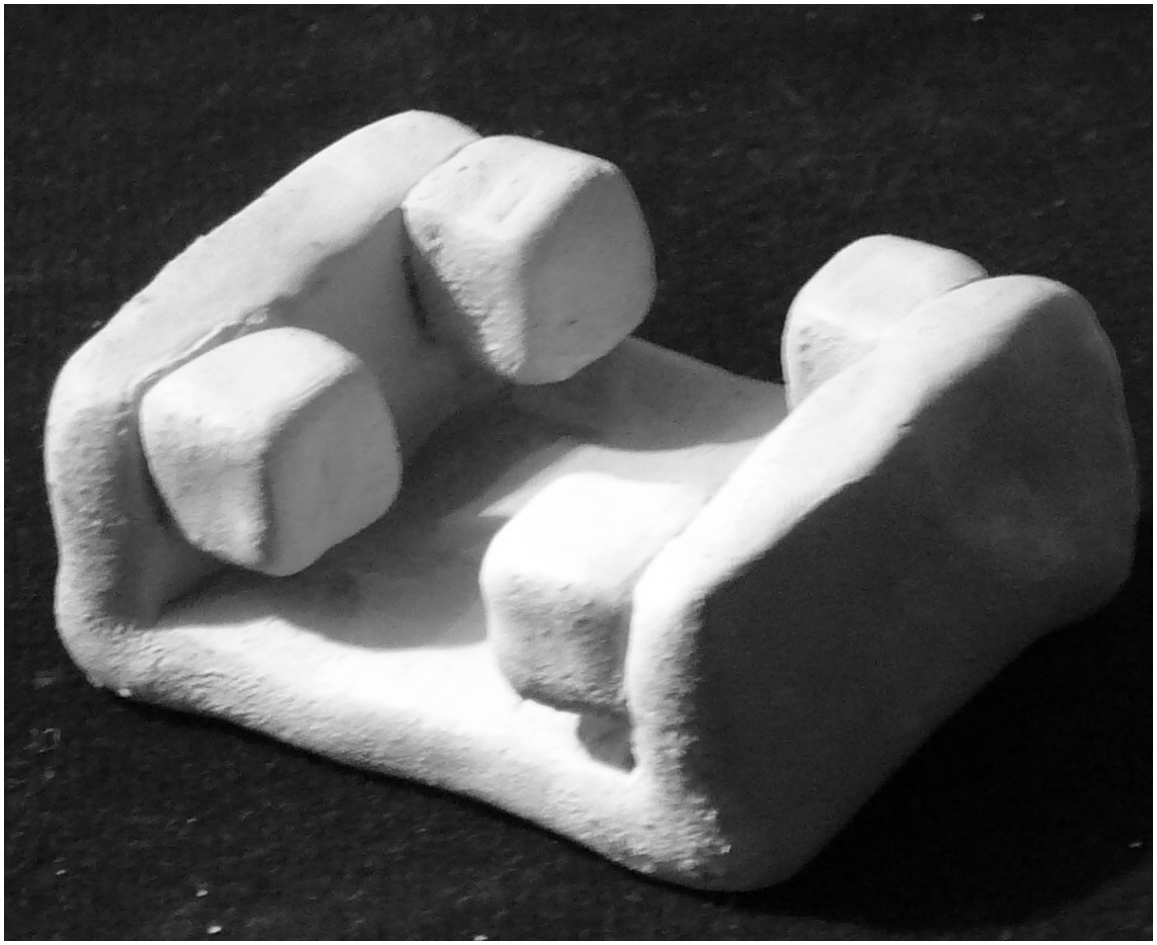

רגם לזום הפנים

מחתה

קלו

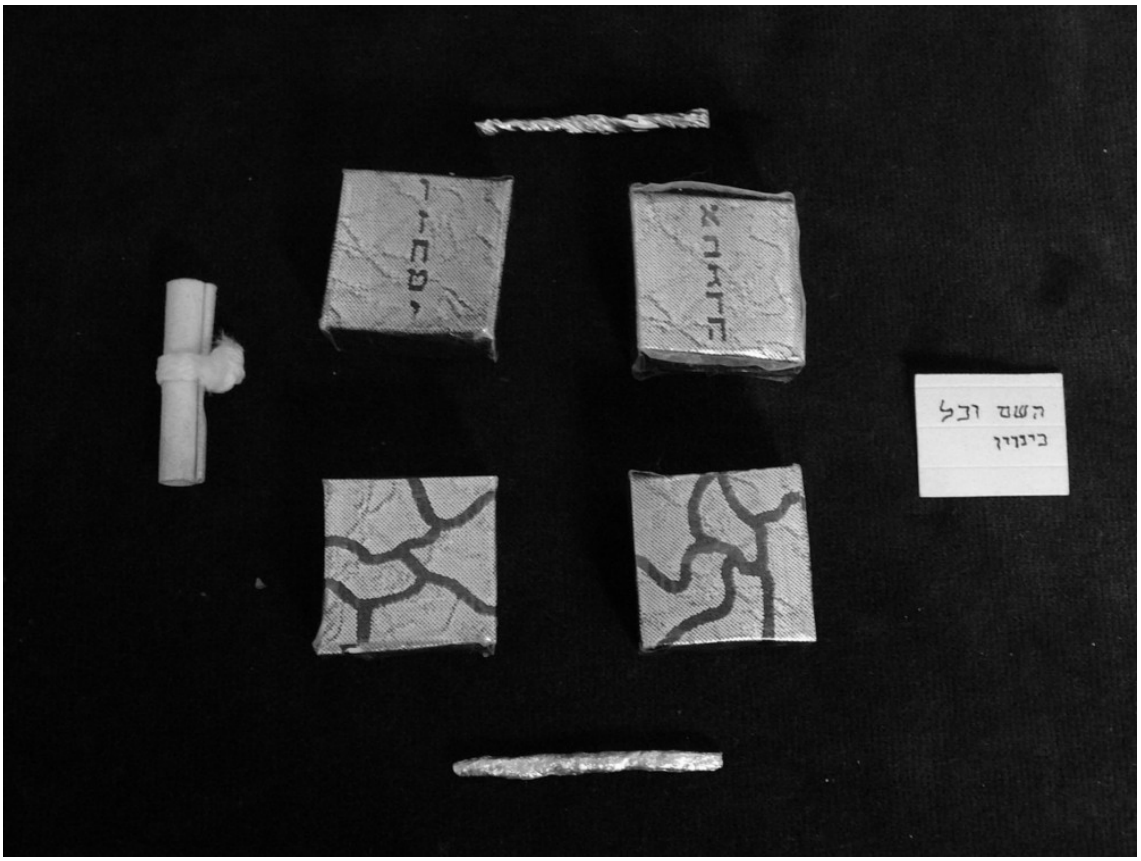

הדברים המונחים בארון: הלוחות, ומתחתם שברי הלוחות, ספר תורה שכתב משה רבינו, השם וכל כינויו, ושני עמודי כסף. (ב"ב י"ד:)

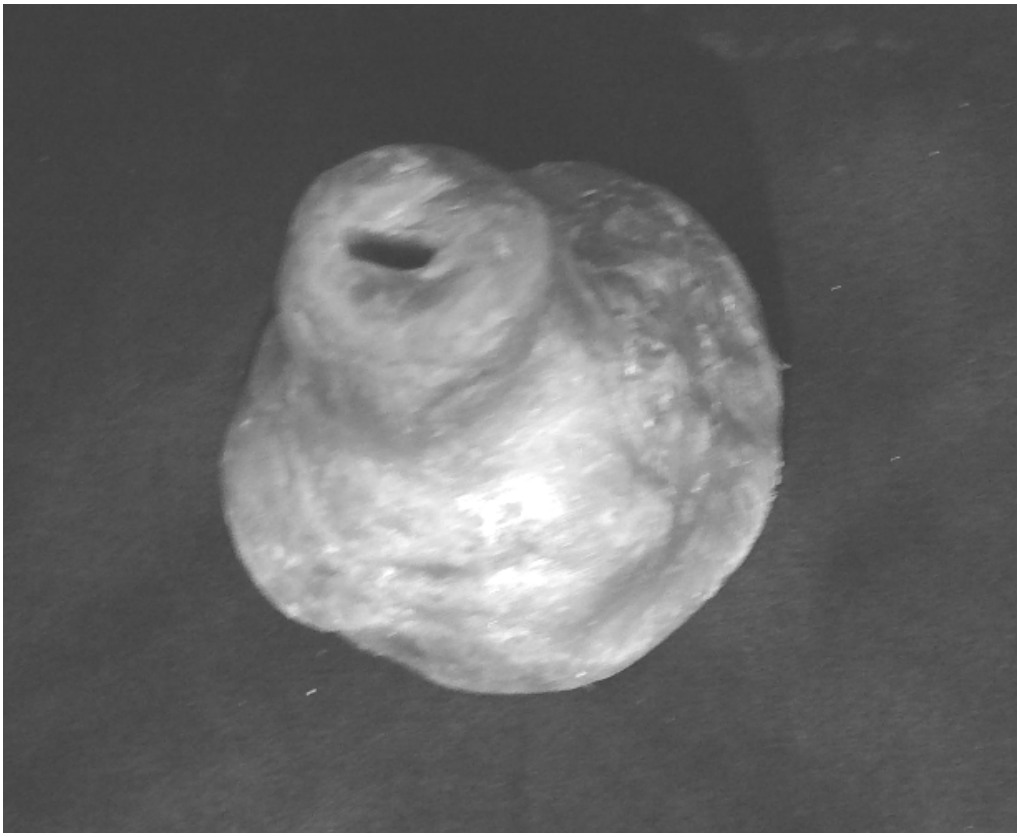

קופה למחצית השקל הנקרא שופר, צר מלמעלה ורחב מלמטה.

מכתשת

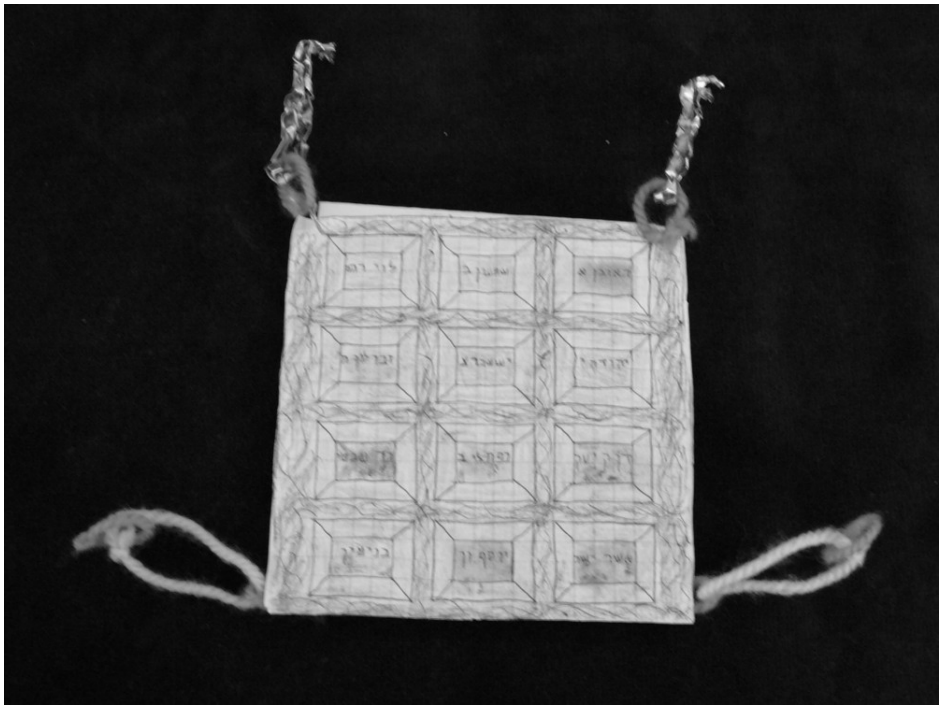

החושן

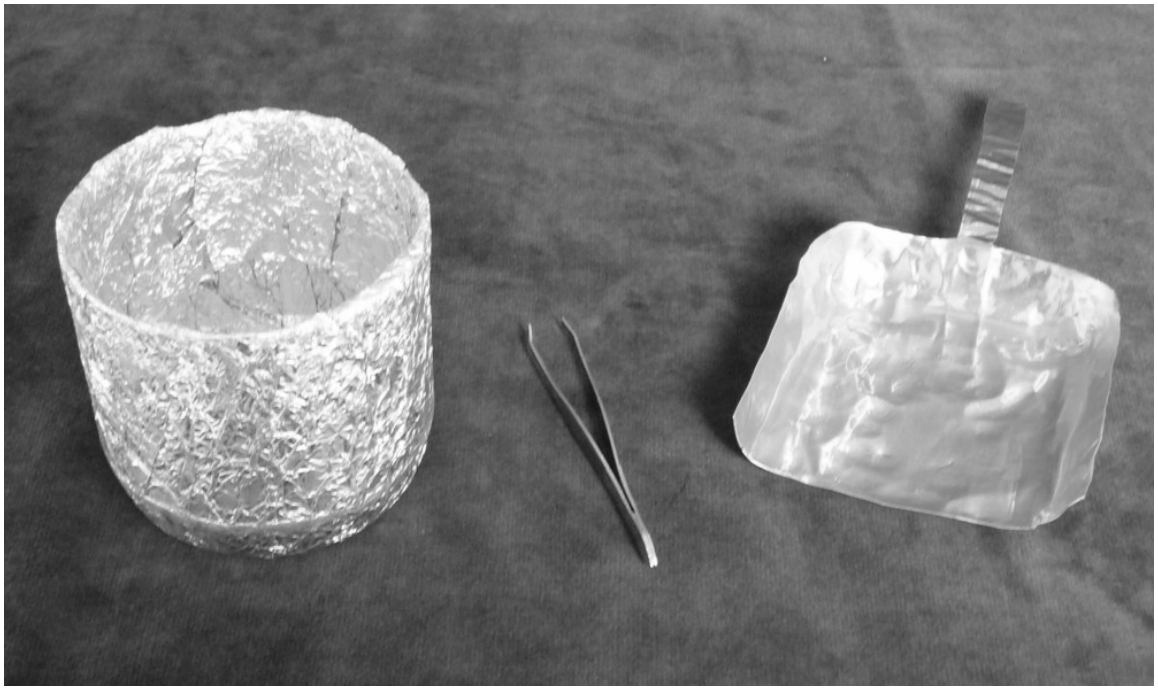

כלי המנורה:

מחתה מלקחיים כוז

כולם מזהב

הכול, שימושו, וצורתו, מפורש במסכת תמיד דף כ:

צורת הכפתורים גביעים ופרחים של המנורה

כולם משוקדים, כן פסק הרמב"ם (בית הבחירה ג' ב'). והמחלוקת בפירוש הפסוק: גבעים משקדים כפתריה ופרחיה (שמות כ"ה ל"ד), זה רק לְמה כוונת הפסוק, אבל באמת כולם משוקדים.

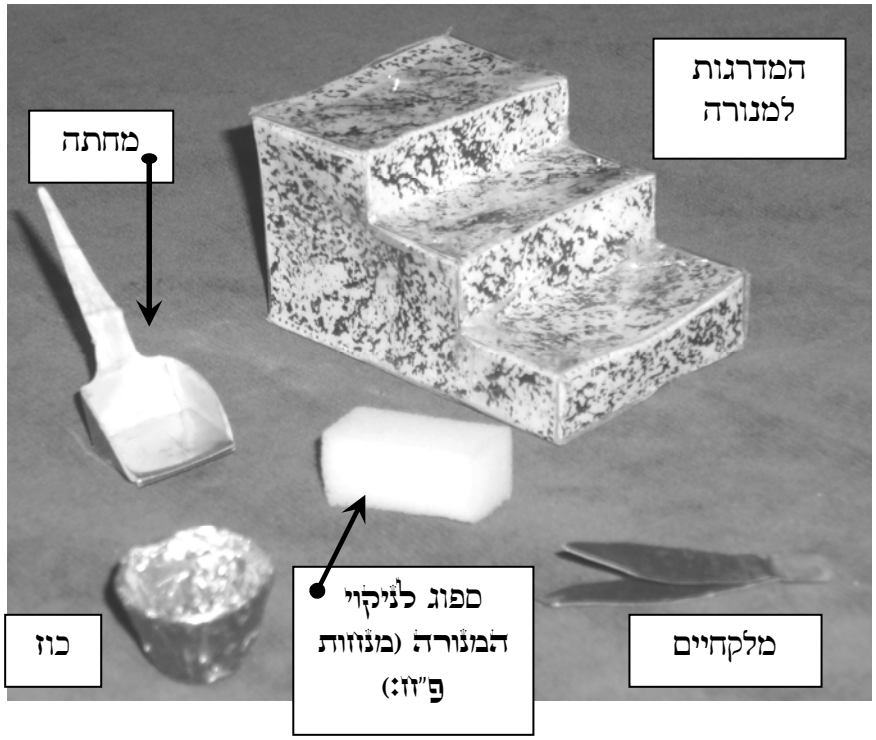
המדרגות
למנורה
מחתה
ספוג לניקוי
המנורה (מנזזות
פ"זז:)
כוז
מלקחיים

הכלים למזבח החיצון

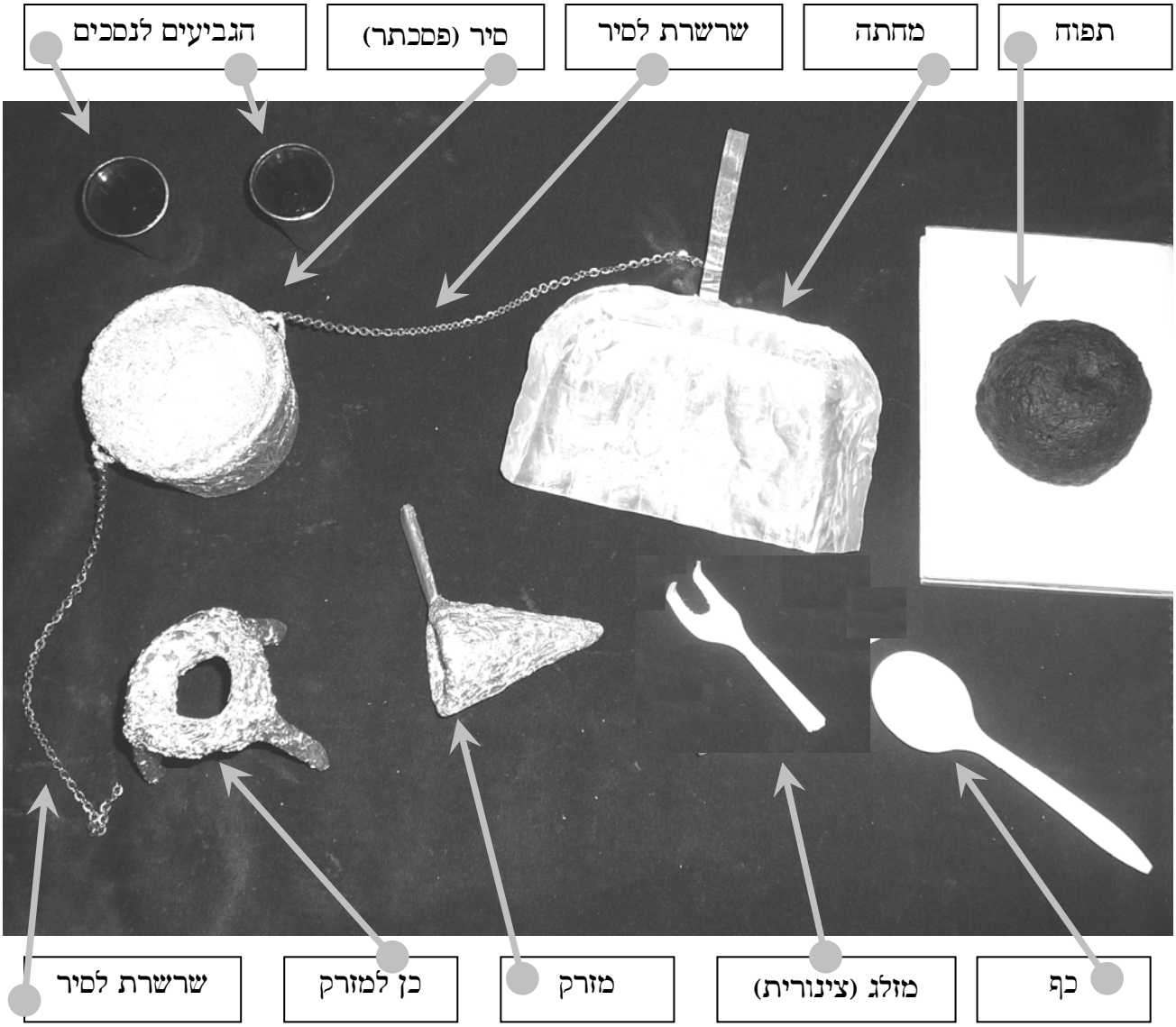

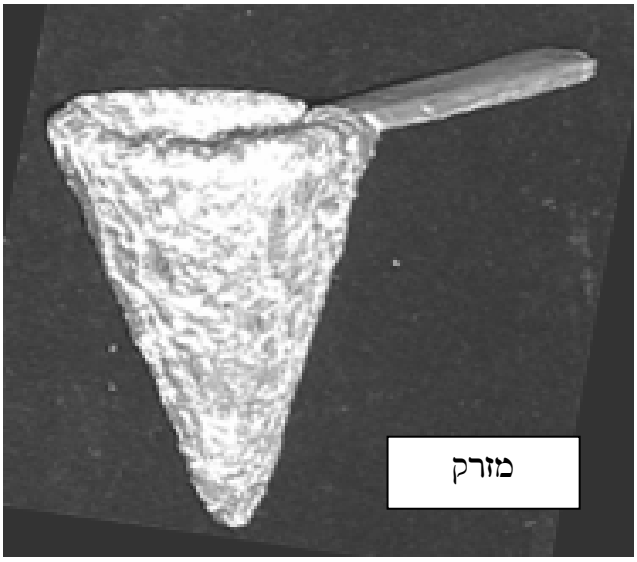
מזרק

כן למזרק

כלי המזבח הפנימי

מבואר בתמיד ל"ג.

נברשת הזהב התלויה על פתח
ההיכל (יומא ל"ד.)

הפעמון נמצא גם במעיל הכהן הגדול וגם כלי שיר
(כלי שיר הפעמון מבואר בערכין דף י')

כלי השולחן

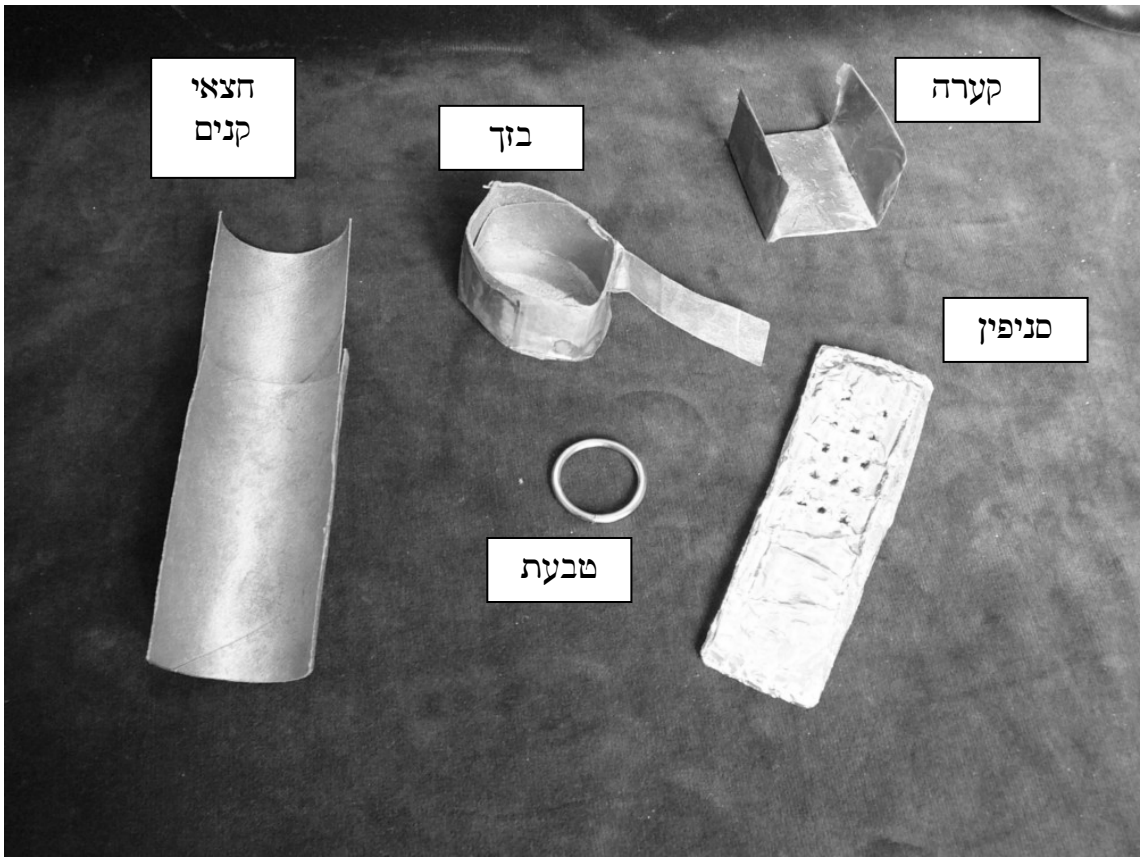

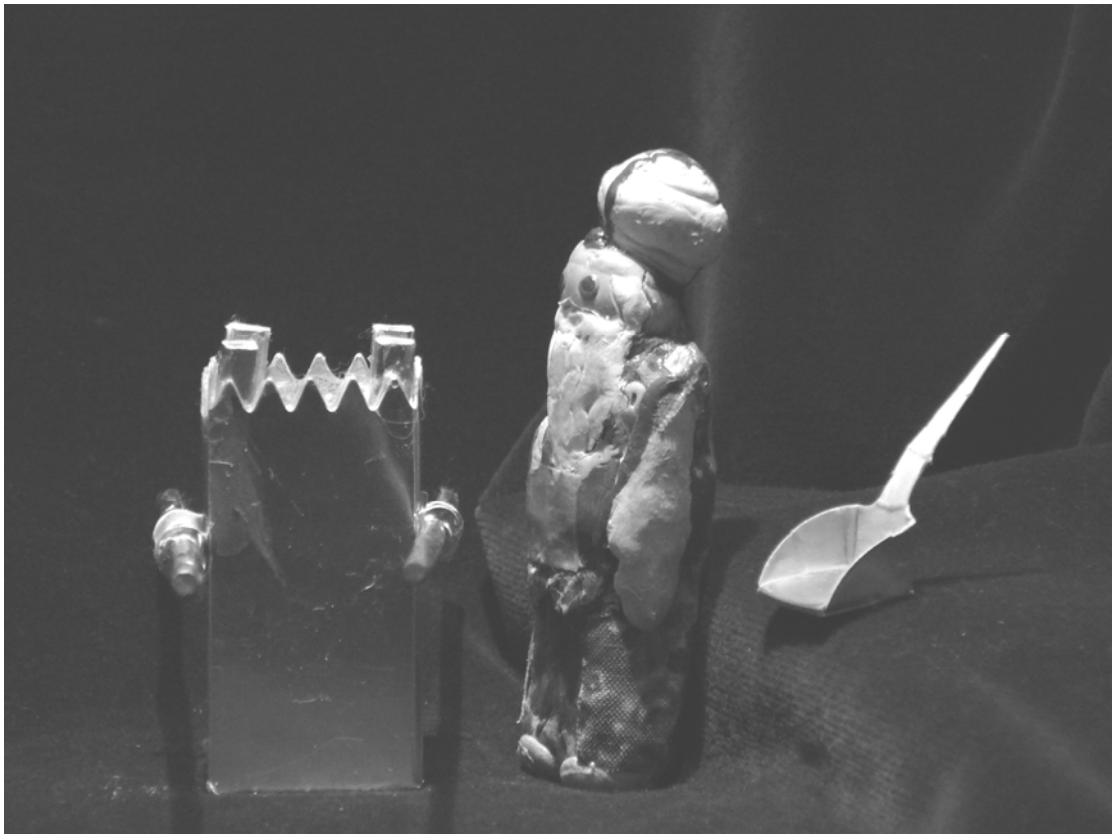

הכהן גדול מקטיר קטורת לפני ה'

הכיור

קנב

[א]הערה לכלל ההגדה. במקומות שלא צויין מקורם, אזי מקורם הוא ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח'. ובסדר הקרבת קרבן פסח, המקור הוא ברמב"ם הלכות קרבן פסח פרק א', וביעב"ץ בסדר הקרבת קרבן פסח שלו.

[ב]ע"פ קיצור שולחן ערוך סימו קי"א סעיף י'.

[ג]ע"פ קיצור שולחן ערוך סימו קי"א סעיף י"א.

[ד]המקורות לסדר קרבן פסח: היעב"ץ בסדר שלו, והרמב"ם בהלכות קרבן פסח.

[ה]נוסח הברכה כן יוצא בגמ' תענית ט"ז:, וברמב"ם הלכות תעניות ד' ט"ו.

[ו]כן נראה מסקנת הדברים, אולם אין לסמוך על כך להלכה למעשה, רק יש לשאול חכם.

[ז]כן נראה דמברכים על זריקת הדם, ויש לשאול חכם.

[ח]ביסוד ושורש העבודה איתא וזה לשונו, יזהר לומר לפני כל דבר ודבר של הסדר לשם יחוד וכו' ופסוק ויהי נועם, והעיקר שיכוין שבכל דבר הוא עושה נחת רוח ליוצרנו ובוראנו ית"ש, ויעשה כל דבר בשמחה עצומה ורחמנא לבא בעי.

[ט]כן מפורש הטעם ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח' הלכה ו'.

[י]נראה פשוט להשמיט את ההמשך בזמן הגאולה, ואין לסמוך על זה עד שיורה חכם.

[יא]יסוד ושורש העבודה

[יב]סדר ההגדה, כן משמע ומפורש ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח' הלכה ג' והלכה ד'

[יג]אולי בזמן בנין בית המקדש יש להוסיף פסח, ויש לשאול חכם.

[יד]מסתמא כן הוא דלא ישתנו המנהגים בזמן בית המקדש, וכן נקטנו בכל ההגדה דלא שנינו מהמנהגים. אולם אין לסמוך על זה, ויש לעשות שאלת חכם או בסנהדרין.

[טו]יתכן שצריך להגביה את כבש הפסח, או להורות עליו באצבע.

[טז]יתכן שבזמן הגאולה מוסיף כאן "פסח".

[יז] בזמן בית המקדש אינו אומר את הקטע כן וכו׳, רמב״ם הלכות חמץ ומצה פרק ח׳.

[יח] מכיוון שלהלכה נפסק שחותמין, מסתמא החתימה קיימת גם בזמן בית המקדש כאשר א״א (לפי הרמב״ם) את הקטע כן וכו׳. ועיין ברמב״ם שיש בזה קצת לשון קשה. ואין לקבוע כן להלכה לפני הוראת חכם בזה.

[יט] ברמב״ם מפורש כאן לפני המוציא לפרוס לשנים את המצה האמצעית, (במקום בתחילת הסדר) אמנם לא רצינו לשנות מהמנהג. ויש לשאול חכם. גם בסדר החזקת המצות בברכות כתבנו כפי המנהג, ואין להורות כן לפני שאלת חכם.

[כ] כנ״ל ההערה הקודמת.

[כא] בזמן הגאולה שכבר נעשה היחוד השלם מסתמא אין אומרים לשם יחוד, וכן הוא בכל ההגדה, ולא באנו בזה להורות הלכה למעשה כלל.

[כב] ברמב״ם כותב פשוט שעושים כורך מיד. ומביא גם איך הסדר אם אוכל בנפרד ואח״כ כורך. ומכיוון שכבר נהגו כל ישראל לאכלם קודם בנפרד ואח״כ כורך, הבאנו גם אנו כך לזמן בית המקדש. ויש לשאול חכם.

[כג] כן נראה פשוט, וכן משמע ברמב״ם.

[כד] לא באנו בזה לקבוע מסמרות, ועל כל שינוי לזמן הגאולה יש לשאול חכם.

ע"י לימוד הזוהר הקדוש נזכה להשתמש בהגדה הזאת לזמן בית המקדש בקרוב מאוד מאוד.

כך מפורש בזוהר הקדוש פרשת נשא (קכ"ב.),
"וּבְגִין דַּעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לְמִטְעַם מֵאִילָנָא דְּחַיֵּי, דְּאִיהוּ הַאי סֵפֶר הַזֹּהַר, יִפְקוּן בֵּיהּ מִן גָּלוּתָא בְּרַחֲמֵי", תרגום מלה במלה: "וּמִשּׁוּם שֶׁעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לִטְעוֹם מֵעֵץ הַחַיִּים שֶׁהוּא זֶה סֵפֶר הַזֹּהַר, יֵצְאוּ בּוֹ מִן הַגָּלוּת בְּרַחֲמִים"

ובזוהר הקדוש פרשת וירא (קי"ח.)
אָמַר לוֹן רַבִּי שִׁמְעוֹן... כַּד יְהֵא קָרִיב לְיוֹמֵי מְשִׁיחָא אֲפִילוּ רַבְּיֵי דְּעַלְמָא זְמִינִין לְאַשְׁכָּחָא טְמִירִין דְּחָכְמְתָא... וּבְהַהוּא זִמְנָא אִתְגַּלְיָא לְכֹלָּא. תרגום: אָמַר לָהֶם רַבִּי שִׁמְעוֹן... אֲפִלּוּ נְעָרִים קְטַנִּים שֶׁבָּעוֹלָם, יִמְצְאוּ נִסְתָּרוֹת שֶׁל חָכְמָה מִסּוֹדוֹת הַתּוֹרָה... וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן יִתְגַּלֶּה לַכֹּל.

וזה לשון הזוהר הקדוש בתקון מ"ג:
"מַאן דְּאִסְתַּלַּק קַבָּלָה וְחָכְמְתָא מֵאוֹרַיְיתָא דְּבַעַל פֶּה וּמֵאוֹרַיְיתָא דִּבְכְתָב, וְגָרִים דְּלָא יִשְׁתַּדְּלוּן בְּהוֹן וְאָמַר דְּלָא אִית אֶלָּא פְּשָׁט בְּאוֹרַיְיתָא וּבְתַלְמוּדָא... וַוי לֵיהּ טָב לֵיהּ דְּלָא אִתְבְּרִי בְּעָלְמָא", תרגום: "מִי שֶׁגּוֹרֵם שֶׁתִּסְתַּלֵּק הַקַּבָּלָה וְהַחָכְמָה הַפְּנִימִית מִן הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה וּמִן הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְהוּא גּוֹרֵם גַּם לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא יִתְעַסְּקוּ בְּחָכְמַת הַקַּבָּלָה וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין בַּתּוֹרָה וּבַתַּלְמוּד אֶלָּא פְּשָׁט... אוֹי לוֹ! טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא בָּעוֹלָם!!!"

רבותי! הזוה"ק (זוהר חדש שיר השירים דף פ"ח) אומר על הפסוק לְסֵסָתִי בְּרִכְבֵי פַרְעֹה (שיר השירים א' ט'):
בִּזְמַן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא רָצוּ לָצֵאת לַמִּדְבָּר בְּלִי כָּל הַתַּעֲנוּגוֹת שֶׁהָיוּ רְגִילִים בְּמִצְרַיִם. מַה עָשָׂה הַקָּבָּ"ה, הֶרְאָה לָהֶם מַרְאוֹת שְׁכִינָה וְגִלּוּיִים רוּחָנִיִּים, וְרָצוּ מִיַּד אַחֲרֵי הַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶה מַקְבִּיל לְמַה שֶׁעָשָׂה פַּרְעֹה עִם מַרְכְּבוֹת הַסּוּסִים שֶׁלּוֹ שֶׁהִכְנִיס חֵשֶׁק וְהִתְלַהֲבוּת בַּטֻּמְאָה כְּדֵי שֶׁיָּרוּצוּ. (עיי"ש בהרחבה) נמצאנו למדים שכדי להציל את היהודים מהגלות והחשך ומתאוות היצה"ר צריך את הכי גבוה, ולפתח ולגלות מראות שכינה, וזה נעשה על ידי למוד הזוהר הקדוש.

יהודים יקרים! אנא חוסו על נשמתכם ובזה תלוי כל הצלתינו וגאולתינו וכמו שכתוב בתורה הקדושה, כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים (דברים ל"ב מ"ז)

בברכה,

"מפעל הזוהר העולמי"

נחל לכיש 24, בית שמש ארה"ק

הַמָּשִׁיחַ וְהַזֹּהַר

סדר שלש עשרה עיקרים

יא - אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה. שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ גּוֹמֵל טוֹב לְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו וּמַעֲנִישׁ לְעוֹבְרֵי מִצְוֹתָיו:

יב - אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה. בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁיִּתְמַהְמֵהַ. עִם כָּל זֶה אֲחַכֶּה לוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁיָּבוֹא:

יג - אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה. שֶׁתִּהְיֶה תְּחִיַּת הַמֵּתִים בְּעֵת שֶׁיַּעֲלֶה רָצוֹן מֵאֵת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה זִכְרוֹ לָעַד וּלְנֵצַח נְצָחִים:

הַמְּצַפִּים וּמַאֲמִינִים לִגְאֻלָּה
הֵם יִזְכּוּ לְכָל הַטּוֹבוֹת הַמֻּבְטָחוֹת
הַמָּשִׁיחַ מָחֳכָה שֶׁנִּגְלַמַּד זֹ֫הַר הַקָּדוֹשׁ

וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹ֫הַר הָרָקִיעַ: כָּךְ אוֹמֵר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְרַשְׁבִּ"י זיע"א: "בְּהַאי חִבּוּרָא דִּילָךְ דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֹּ֫הַר... וּבְגִין דַּעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל "לְמִטְעַם" מֵאִילָנָא דְּחַיֵּי, דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֹּ֫הַר, יִפְקוּן בֵּיהּ מִן גָּלוּתָא בְּרַחֲמֵי". וְיִתְקַיֵּם בְּהוֹן ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר **(דְּבָרִים לב, יב).**

פֵּרוּשׁ: מִשּׁוּם שֶׁעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לִטְעֹ֫ם מֵאִילָן הַחַיִּים שֶׁהוּא סֵפֶר הַזֹּ֫הַר, עַל יָדוֹ יֵצְאוּ מִן הַגָּלוּת בְּרַחֲמִים, וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ הַפָּסוּק שֶׁהַשֵּׁם יוֹצִיאֵנוּ מִן הַגָּלוּת בְּלִי קִטְרוּג. **(רַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת נָשֹׂא דַּף קכד:, רַמַ"ק)**

א) **אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לְטוֹב לְרַשְׁבִּ"י: כַּמָּה בְּנֵי אָדָם לְמַטָּה יִתְפַּרְנְסוּן מִזֶּה הַחִבּוּר שֶׁלְּךָ**

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לְטוֹב יָרַד מִן הַשָּׁמַיִם עִם כַּמָּה חֵילִין שֶׁל נְשָׁמוֹת וְכַמָּה מַלְאָכִים סְבִיבוֹ וּשְׁכִינָתָא עִלָּאָה עֲטָרָא עַל כֻּלְּהוּ, [וּשְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה הָיְתָה עֲטָרָה עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת]... **וְאָמַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: רַבִּי רַבִּי אַנְתְּ הוּא אִילָנָא דִּרְבָה וּתְקִיף בְּאוֹרַיְיתָא,** [אַתָּה הוּא אִילָן הַגָּדֵל וּמִתְחַזֵּק בַּתּוֹרָה] **בְּעַנְפִּין דִּילָךְ דְּאִינּוּן אֲבָרִין קַדִּישִׁין,** [בָּעֲנָפִים שֶׁלְּךָ שֶׁהֵם אֵיבָרִים הַקְּדוֹשִׁים, וְהַיְינוּ סְבִיבוֹת אֵיבָרֶיךָ], **כַּמָּה עוֹפִין שַׁרְיָין תַּמָּן, דְּנִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין** [כַּמָּה עוֹפוֹת שֶׁל נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת שׁוֹרִים שָׁם] **כְּגַוְנָא דִּלְעֵילָא,** [כְּדֶגֶמֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל אִילָן הָעֶלְיוֹן], **דְּאִתְּמַר בֵּיהּ** [שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ] **(שָׁם ט) וּבְעַנְפּוֹהִי יְדוּרָן צִפָּרֵי שְׁמַיָּא,** [וּבַעֲנָפָיו יְקַנְּנוּ עוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהַיְינוּ הַנְּשָׁמוֹת דִּזְעֵיר אַנְפִּין הַנִּקְרָא שָׁמַיִם (בְּסוֹד **(מלכים א' ח, לב)** וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן הַשָּׁמַיִם)].

וְאָמַר אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן: **וְכַמָּה בְּנֵי נָשָׁא לְתַתָּא יִתְפַּרְנְסוּן מֵהַאי חִבּוּרָא דִּילָךְ, כַּד יִתְגַּלֵּי לְתַתָּא בְּדָרָא בַּתְרָאָה בְּסוֹף יוֹמַיָּא, וּבְגִינֵיהּ** (וַיִּקְרָא כה י) **וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ וְגוֹ'.**

פֵּרוּשׁ: **כַּמָּה בְּנֵי אָדָם לְמַטָּה יִתְפַּרְנְסוּן מִזֶּה הַחִבּוּר שֶׁלָּךְ** [שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם מָזוֹן וְתִקּוּן הַנֶּפֶשׁ עַל יְדֵי לִמּוּד הַזֹּ֫הַר הַקָּדוֹשׁ] **כַּאֲשֶׁר יִתְגַּלֶּה לְמַטָּה בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּסוֹף הַיָּמִים,** [קָרוֹב לְבִיאַת מָשִׁיחַ], וּבִשְׁבִיל לִמּוּד הַזֹּ֫הַר הַקָּדוֹשׁ יִתְקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב **"וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יוֹשְׁבֶיהָ".** פֵּרוּשׁוֹ: **שֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ וְיִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.**

(תִּקּוּנֵי זֹ֫הַר תִּקּוּן ו' בְּסוֹפוֹ - הַגְּרָ"א וּבל"ר).

ב) עַל זֶה הַלִּמּוּד אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּחְשַׁב כְּאִלּוּ פְּדָאנִי לִי וּלְבָנַי מֵהַגָּלוּת

לְשׁוֹן הַכִּסֵּא מֶלֶךְ: וְעַל זֶה הַלִּמּוּד אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (בְּרָכוֹת ח.), שֶׁנֶּחְשַׁב כְּאִלּוּ פְּדָאנִי לִי וּלְבָנַי מֵהַגָּלוּת.

וּבְמִקְדָּשׁ מֶלֶךְ אָמַר: כִּי כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת יֵשׁ לַמִּשְׁתַּדֵּל בְּלִמּוּד פֵּרוּשׁ מַאֲמְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, וְאֵין קֵץ לְגֹ֫דֶל שְׂכָרוֹ, וְאַשְׁרֵינוּ וּמַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ אִם נִזְכֶּה לַעֲזֹ֫ר וּלְקָרֵב בִּיאַת מָשִׁיחֵנוּ, כִּי כָּךְ גָּזַר הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּ֫א יִתְגַּלֶּה וְיִהְיֶה גָּנוּז סֵפֶר הַזֹּ֫הַר הַקָּדוֹשׁ עַד סוֹף הַיָּמִים שֶׁבִּזְכוּתוֹ יָבוֹא הַגּוֹאֵל, כִּי סְגֻלָּה זוֹ בּוֹ דַּוְקָא וְלֹ֫א בְּזוּלָתוֹ, עכ"ל.

מִלְחֶמֶת שׁוֹר הַבּוֹר עִם הַלִּוְיָתָן
(עַל פִּי חֶזֵּ"ל)

א) בַּפִּיּוּט "אַקְדָּמוֹת" שֶׁנֶּהוּג לִקְרֹא בְּשָׁבוּעוֹת:

(הַפִּיּוּט מוֹפִיעַ בְּכָל הַמַּחְזוֹרִים, וּבְסֵפֶר הַמּוֹעֲדִים לְשָׁבוּעוֹת עַמּוּד 138 - הַמָּקוֹר וְהַתַּרְגּוּם).

טְלוּלָא דִּלְוִיָתָן, וְתוֹר טוּר רָמוּתָא.

[בֵּאוּר: סֵכֶת עוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן וְשׁוֹר הֶהָרִים הַגְּבוֹהִים].

וְחַד בְּחַד כִּי סָבִיךְ, וְעָבִיד קָרָבוּתָא.

[בֵּאוּר: וְאֶחָד בְּאֶחָד יִסְתַּבֵּךְ וְיַעֲשֶׂה מִלְחָמָה].

בְּקַרְנוֹהִי מְנַגַּח בְּהֵמוֹת, בְּרַבְרְבוּתָא.

[בֵּאוּר: בְּקַרְנָיו יְנַגַּח בְּהֵמוֹת בְּגַאֲוָתוֹ].

יְקַרְטַע נוּן לְקַבְלַהּ, בְּצִיצוֹי בִּגְבוּרְתָּא.

[בֵּאוּר: יְקַפֵּץ הַדָּג כְּנֶגְדּוֹ בִּסְנַפִּירָיו בִּגְבוּרָה].

מְקָרֵב לֵיהּ בָּרְיֵהּ, בְּחַרְבֵּהּ בְּרַבְרְבוּתָא.

[בֵּאוּר: יִגַּשׁ אֵלָיו בּוֹרְאוֹ בְּחַרְבּוֹ הַגְּדוֹלָה].

אֲרִיסְטוֹן לְצַדִּיקֵי יְתַקֵּן, וְשַׁרְוּתָא.

[בֵּאוּר: סְעֻדָּה לַצַּדִּיקִים יַתְקִין וַאֲרוּחָה].

מְסַחֲרִין עֲלֵי תַּכִּי, דְּכַדְכּוֹד וגומרת

[בֵּאוּר: מְסִבִּים לְשֻׁלְחָנוֹת שֶׁל כַּדְכֹּד וְאַבְנֵי אֶקְדָּח].

נְגִידִין קָמֵיהוֹן, אֲפַרְסְמוֹן נַהֲרָתָא.

[בֵּאוּר: וְנַהֲרוֹת אֲפַרְסְמוֹן נִשְׁפָּכִים לִפְנֵיהֶם].

וּמִתְפַּנְקִין וְרָוֵי, בְּכַסֵּי רְוָיָתָא.

[בֵּאוּר: וּמִתְעַדְּנִים וְרוֹוִים בְּכוֹסוֹת רְוָיָה].

חֲמַר מְרַת דְּמִבְּרֵאשִׁית, נָטִיר בֵּי נַעֲוָנָתָא.

[בֵּאוּר: יַיִן עָסִיס שֶׁמִּבְּרֵאשִׁית שָׁמוּר בְּיֶקֶב].

ב) עָתִיד גַּבְרִיאֵל לַעֲשׂוֹת קְנִיגְיָא עִם לִוְיָתָן

אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: עָתִיד גַּבְרִיאֵל לַעֲשׂוֹת קְנִיגְיָא עִם לִוְיָתָן שֶׁנֶּאֱמַר תִּמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בְּחַכָּה וּבְחֶבֶל תַּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ, **וְאִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ אֵין יָכוֹל לוֹ** שֶׁנֶּאֱמַר הָעֹשׂוֹ יַגִּישׁ חַרְבּוֹ... "אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עָ**תִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לַצַּדִּיקִים מֵעוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן** שֶׁנֶּאֱמַר 'הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ'". (תַּלְמוּד בַּבְלִי, בָּבָא בַּתְרָא עד.-עה.)

ג) לֹא כָּל אֶחָד יִזְכֶּה לִרְאוֹת מִלְחָמָה זוֹ

ג. בַּמִּדְרָשׁ [וַיִּקְרָא רַבָּה יג ג] אָמַר רַבִּי יוּדָן בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל בְּהֵמוֹת וְלִוְיָתָן הֵן קְנִיגִין שֶׁל צַדִּיקִים לָעָתִיד לָבוֹא, וְכָל מִי שֶׁלֹּא רָאָה קְנִיגִין שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה לִרְאוֹתָהּ לָעוֹלָם הַבָּא כֵּיצַד הֵם נִשְׁחָטִים בְּהֵמוֹת נוֹתֵן לַלִּוְיָתָן בְּקַרְנָיו וְקוֹרְעוֹ וְלִוְיָתָן נוֹתֵן לַבְּהֵמוֹת בִּסְנַפִּירָיו וְנוֹחֲרוֹ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים זוֹ שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה הִיא. וְלֹא כָּךְ תָּנִינַן: "הַכֹּל שׁוֹחֲטִין וּבַכֹּל שׁוֹחֲטִין וּלְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין חוּץ מִמַּגַּל קָצִיר וְהַמְּגֵרָה וְהַשְּׁנַיִם מִפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹנְקִין"? אָמַר רַבִּי אָבִין בַּר כַּהֲנָא: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "תּוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאִתִּי תֵּצֵא, חִדּוּשׁ תּוֹרָה מֵאִתִּי תֵּצֵא".

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָרִיסְטוֹן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לַעֲבָדָיו הַצַּדִּיקִים לָעָתִיד לָבוֹא וְכָל מִי שֶׁלֹּא אָכַל נְבֵלוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה זוֹכֶה לִרְאוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב "וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ" (וַיִּקְרָא ז) בִּשְׁבִיל שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ לָעָתִיד לָבֹא לְפִיכָךְ מֹשֶׁה מַזְהִיר לְיִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר לָהֶם "זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ".

ד) לֹא נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בַּשְּׁחִיטָה אֶלָּא כְּדֵי לְצָרְפָן – לֶעָתִיד לָבוֹא עוֹשֶׂה סְעֻדָּה לַצַּדִּיקִים מִן הַבְּהֵמָה וְלִוְיָתָן וְאֵין שָׁם שְׁחִיטָה

מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא שְׁמִינִי (פָּרָק ז ז): וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ: יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ כַּמָּה בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת יֵשׁ בָּעוֹלָם כָּךְ שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת הֵן אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר אַקּוֹ וְדִישׁוֹן וּתְאוֹ וְזֶמֶר וְשׁוֹר שֵׂה כְּשָׂבִים וְשֵׂה עִזִּים יוֹתֵר מֵאֵלֶּה אֵין בָּעוֹלָם אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל **הִזָּהֲרוּ עַצְמְכֶם שֶׁלֹּא לְשַׁקֵּץ אֶת עַצְמְכֶם בִּבְהֵמָה טְמֵאָה וּבְשֶׁרֶץ טָמֵא** כָּךְ אָמַר דָּוִד הָאֵל תְּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת ה' צְרוּפָה (תְּהִלִּים יח) בִּשְׁבִיל לְצָרֵף בְּרִיּוֹתָיו אָמַר לֵיהּ רַבִּי מָה אִכְפַּת לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיֹּאכְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּלֹא שְׁחִיטָה שֶׁיִּהֵא יִשְׂרָאֵל נוֹחֵר וְאוֹכֵל וְשׁוֹחֵט מִן הַצַּוָּאר מִן הַיֶּרֶךְ תֵּדַע **שֶׁלֹּא נִצְטַוָּה הַשְּׁחִיטָה הַזּוֹ אֶלָּא**

כְּדֵי לְצָרֵף אֶת יִשְׂרָאֵל כִּי לֶעָתִיד לָבוֹא עוֹשֶׂה סְעֻדָּה לַצַּדִּיקִים מִן הַבְּהֵמָה וְלִוְיָתָן וְאֵין שָׁם שְׁחִיטָה תֵּדַע לְךָ לִוְיָתָן בְּרִיָּה מְשֻׁנָּה הִיא וְהַמַּלְאָכִים יָגוּרוּ מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מא) מִשֵּׁתוֹ יָגוּרוּ אֵלִים וְהֵם זוֹרְקִין עָלָיו כַּמָּה רִמָּחִים שֶׁל בַּרְזֶל כְּתֶבֶן הוּא חוֹשְׁבָן שֶׁנֶּאֱמַר (שם) יַחְשֹׁב לְתֶבֶן בַּרְזֶל וְכֵן בְּהֵמוֹת שַׁדַּי קָשֶׁה שֶׁהוּא רוֹבֵץ עַל אֶלֶף הָרִים שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נ) בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אֶלֶף וְהֵיכָן הֵן נִשְׁחָטִין אֶלָּא זֶה לְזֶה מִזְדַּוְּגִין שְׁנֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מא) "אֶחָד בְּאֶחָד יִגַּשׁוּ" בְּהֵמוֹת יִגַּשׁ בְּלִוְיָתָן וְאוֹתוֹ בְּקַרְנָיו וּבוֹקֵעַ וְלִוְיָתָן הַפָּךְ יִהְיֶה מִיתָתוֹ שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ בִּזְנָבוֹ וְהוֹרְגוֹ וְהַצַּדִּיקִים הוֹלְכִין וְנוֹטְלִין מָנוֹת מָנוֹת מִכָּאן שְׁחִיטָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל לִבְדֹּק וּלְצָרֵף אֶת יִשְׂרָאֵל.

ה) הַמִּלְחָמָה שֶׁתִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבוֹא – בְּסוֹף הַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר שְׁתֵּיהֶן נְהֶרָגוֹת, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לוֹקֵחַ מִבְּשָׂרָן וּמֵעוֹרָן וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְטוֹבַת הַצַּדִּיקִים

בְּיַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי אִיּוֹב (רֶמֶז תתקכז): אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה לַצַּדִּיקִים מִבְּשַׂר לִוְיָתָן שֶׁנֶּאֱמַר "יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים"... וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ סְחוֹרָה בִּשְׁוָקֵי יְרוּשָׁלַיִם... אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא... וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת רְדוּ וַעֲשׂוּ עִמּוֹ מִלְחָמָה, מִיָּד יוֹרְדִים וְעוֹשִׂים עִמּוֹ מִלְחָמָה וְלִוְיָתָן תּוֹלֶה פָּנָיו וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת רוֹאִים אוֹתוֹ וּמִתְבַּהֲלִים מִיִּרְאָתוֹ וּבוֹרְחִים... מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מֵבִיא בְּהֵמוֹת וְלִוְיָתָן וְהֵם עוֹשִׂים מִלְחָמָה זֶה עִם זֶה... מִיָּד בְּהֵמוֹת וְלִוְיָתָן מִתְדַּבְּקִים זֶה עִם זֶה שֶׁנֶּאֱמַר "אִישׁ בְּאָחִיהוּ יְדֻבָּקוּ" וּמִשֶּׁהֵם מִדַּבְּקִים זֶה בָּזֶה אֵינָם (מִתְנַפְּשִׁין) [מִתְפָּרְשִׁין] זֶה מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר יִתְלַכְּדוּ וְלֹא יִתְפָּרָדוּ, מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה רוֹמֵז לַלִּוְיָתָן וְהוּא מַכֶּה אֶת בְּהֵמוֹת בִּסְנַפִּירָיו וְשׁוֹחֲטוֹ וְרוֹמֵז לַבְּהֵמוֹת וְהוּא מַכֶּה אֶת לִוְיָתָן בִּזְנָבוֹ וּמְמִיתוֹ מִיָּד מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה נוֹטֵל עוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן וְעוֹשֶׂה סֻכָּה לַצַּדִּיקִים דִּכְתִיב "הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ".

ו) לִוְיָתָן הוּא הַסּוֹעֵד אֶת הַצַּדִּיקִים וּמְחַבְּרָם חִבּוּר גָּמוּר חִבּוּר הַנֶּפֶשׁ עִם הַגּוּף

כָּתַב הָרַב רַבִּי דָּוִד בֶּן רַבִּי יְהוּדָה הֶחָסִיד זַצ"ל בַּסֵּפֶר "לִבְנַת הַסַּפִּיר" וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: לִוְיָתָן הוּא הַסּוֹעֵד אֶת הַצַּדִּיקִים וּמְחַבְּרָם חִבּוּר גָּמוּר חִבּוּר הַנֶּפֶשׁ עִם הַגּוּף, כִּדְתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ: צַדִּיקִים שֶׁעֲתִידִים לִחְיוֹת אֵינָם חוֹזְרִים לַעֲפָרָן, וְזֶהוּ יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים יֶחֱצוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים, קוֹרֵא לַצַּדִּיקִים חַבָּרִים עַל שֵׁם הַחִבּוּר הַגָּמוּר שֶׁמְּחַבֵּר בְּשַׂר לִוְיָתָן נִשְׁמָתָן לְגוּפָן... וְהֵם דְּבָרִים נְכוֹחִים וְטוֹבִים שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא מַאֲמָרִים אֵלּוּ מִפְּשׁוּטָן, שֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי מִי שֶׁפֵּרֵשׁ בְּעִנְיַן לִוְיָתָן שֶׁזָּכָר הוּא זְוּגוֹ עִנְיַן הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל גַּם עִנְיַן הַחֹמֶר וְהַצּוּרָה.

(שִׁיטָה מְקֻבֶּצֶת, בָּבָא בַּתְרָא עה, א)

ז) לֹא כָּל אֶחָד יִזְכֶּה לִרְאוֹת מִלְחָמָה זוֹ, אֶלָּא רַק מִי שֶׁשָּׁמַר אֶת עַצְמוֹ וְטִהֵר אֶת עֵינָיו

הַבַּ"ח (אוֹרַח חַיִּים סִימָן רכ"ד דִּבּוּר הַמַּתְחִיל מִסֵּפֶר) בְּשֵׁם סֵפֶר הָאֶשְׁכּוֹל: שֶׁלֹּא כָּל אֶחָד יִזְכֶּה לִרְאוֹת מִלְחָמָה זוֹ, אֶלָּא רַק מִי שֶׁשָּׁמַר אֶת עַצְמוֹ וְטִהֵר אֶת עֵינָיו מִלִּרְאוֹת מִלְחָמוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה הַמְבַטְּאוֹת אֶת הַצַּד הַגַּס שֶׁל הַמְּציאוּת יִזְכֶּה לִרְאוֹת לֶעָתִיד לָבוֹא אֶת הַמִּלְחָמָה וְאֶת הַנִּצָּחוֹן, וְיִזְכֶּה לִחְיוֹת בַּמְּציאוּת שֶׁתִּנָּצֵר לְאַחַר מִלְחָמָה זוֹ. [לְשׁוֹן סֵפֶר הָאֶשְׁכּוֹל 'וְכִי יִקָּרֶה בְּעִירְךָ קְנִיגָאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים... הִשָּׁמֵר לְךָ פֶּן תִּרְאֶה וְהוּא הַדִּין מְחוֹלָתָם אוֹ שׁוּם דָּבָר שִׁמְחָתָם אָז תִּזְכֶּה וְתֶחֱזֶה קְנִיגַיי"ן שֶׁל לִוְיָתָן וְהַשּׁוֹר"].

ח) הָאוֹכֵל בְּכַוָּנָה קְדוֹשָׁה הוּא יִזְכֶּה לִסְעֻדַּת לִוְיָתָן בְּלִי סָפֵק, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית הַמְקֻוָּה מֵאֲכִילָה

בְּסִדּוּר "בֵּית יַעֲק֑ב" לְר' יַעֲק֑ב מֵעֶמְדִין. בַּדְּרוּשׁ שֶׁלּוֹ עַל סְעֻדַּת הַלִּוְיָתָן (עמוד 123) מַעֲלָה הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲק֑ב עֶמְדִין תְּמִיהָה גְּדוֹלָה עַל דִּבְרֵי חֲז"ל שֶׁאָמְרוּ "אֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה": "וְקָשֶׁה הֲל֑א יֵשׁ שְׂמָחוֹת אֲחֵרוֹת כְּמוֹ כֵן. כִּי כָּתוּב שִׂמְחָה לַצַּדִּיק עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט... וְהַשָּׂרוּי בְּל֑א אִשָּׁה שָׂרוּי בְּל֑א שִׂמְחָה. וְאֵיךְ יִהְיוּ דִּבְרֵיהֶם סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה".

וּמַסְבִּיר, שֶׁאֵין כָּאן סְתִירָה כְּלָל, אֶלָּא "שֶׁכָּל אֵלֶּה הַשְּׂמָחוֹת דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ הֵן... כִּי זֶה כָּל פְּרִי הָאֲכִילָה לְבָרֵר נִיצוֹצוֹת הָעֲשׂוּקוֹת בְּיַד הַקְּלִפּוֹת. לָכֵן אֵין בָּעוֹלָם הַזֶּה שׁוּם דְּבַר מַאֲכָל בְּלִי קְלִפָּה מִסָּבִיב וְהוּא בֶּאֱמֶת שׁוֹמֵר לַפְּרִי" מַטְּרַת הָאָדָם אֵינָהּ לְהִמָּנַע מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אֶלָּא לָדַעַת לִבְנוֹת אֶת הַחֵלֶק הָרוּחָנִי שֶׁלּוֹ עַל גַּבֵּי נִיצוֹצוֹת הַק֑דֶשׁ שֶׁהוֹצִיא מִתּוֹךְ הָא֑כֶל, הַחוֹל וְהַטֶּבַע.

וְגַם כָּאן הַדָּבָר מַצְרִיךְ עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה שֶׁל מִלְחָמָה וּגְבוּרָה "וְזֶה כָּל מַעֲשֵׂה תָקְפּוֹ שֶׁל אָדָם בְּעוֹלַם הַכְּלָיוֹן הַלָּזֶה בְּכָל דְּבַר פְּעֻלָּה גַּשְׁמִית לְהַרְאוֹת כ֑חוֹ בַּמִּלְחָמָה הַגְּדוֹלָה וְהַכְּבֵדָה הַנִּמְצֵאת לְפָנָיו כָּאן". **וְאָכֵן רַק אֵלּוּ שֶׁהִצְלִיחוּ בְּחַיֵּיהֶם לְהַגִּיעַ לְדַרְגָּה זוֹ הֵם אֵלֶּה שֶׁיִּזְכּוּ לִסְעֻדַּת הַלִּוְיָתָן** שֶׁמְּבַטֵּאת אֶת הַמַּצָּב הַשָּׁלֵם שֶׁל הַק֑דֶשׁ שֶׁבָּנוּי עַל בְּסִיס הַחוֹל "וְהָאוֹכֵל בְּכַוָּנָה קְדוֹשָׁה הוּא יִזְכֶּה לִסְעֻדַּת לִוְיָתָן בְּלִי סָפֵק שֶׁהוּא הַתַּכְלִית הַמְקֻוָּה מֵאֲכִילָה". **[רְאֵה לְמַעְלָה מֵהַמִּדְרָשׁ תַּנְחוּמָא, שֶׁרַק מִי שֶׁאָכַל כָּשֵׁר יִזְכֶּה לֵהָנוֹת מִסְּעֻדּוֹת הַלִּוְיָתָן].**